

ΝΕΟΙ ΡΥΘΜΟΙ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΥ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

- ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ . . . . . Στά σταυροδρόμια τοῦ 1950
(ποιήματα)
NICCOLO SIGILLINO . . . Ἡ νεώτερη ἑλληνική ποιη-
ση (μελέτη—μετ. Ρίτας Μπούμη - Παπᾶ)
ΠΕΤΡ. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ Ἐρωτική φωταύγεια (μελέτη)
ARTHUR RIMBAUD Τὸ μεθυσμένο καρᾶκι (μετάφρ.
Τηλέμ. Παντελίδη)
LUC BERIMONT . . . . Δυὸ λόγια γιὰ τὸ Φεντερίκο
(ποίημα — μετ. Ρίτας Μπούμη - Παπᾶ)
ΘΑΝΟΣ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΣ . . Τρέχα τρέχα Ροδανέ μου
(ποίημα)
ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ Χώματα τοῦ Νότου (μυ-
θιστόρημα — Ἀπόσπασμα)
ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ . . . . . Ἄτιτλο (ποίημα)
ΤΑΚΗΣ ΧΑΤΖΗΝΑΓΝΩΣΤΟΥ . . Ἀναβαθμοὶ (ποίημα)
ΡΟΣΟ ΝΤΙ ΣΑΝ ΣΕΚΟΝΤΟ . . Ἡ πεντάμορφη ἀποκοι-
μισμένη (θεατρικὸ - μετ. Ἄλκ. Γιαννό-
πουλου)
ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ . . . . . Ἄνοιχτο Γράμμα
CHARLES BAUDELAIRE . . . Moesta et Errabunda
(ποίημα - μετ. Κώστα Ἀβραμόπουλου)
ΦΩΝΤΑΣ ΔΙΑΔΕΙΣΜΑΣ . . . . . Γράμμα (ποίημα)

Ο Μ Η Ν Α Σ

Σημειώματα — Κριτική βιβλίου — Θέατρο — Εἰδήσεις
Ἐπιθεώρηση Τύπου — Ἐξένα Βιβλία

ΕΚΔΟΤΗΣ:
ΑΡΙΣΤ. ΜΑΥΡΙΔΗΣ

7

ΑΘΗΝΑ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1949

Ν Ε Ο Ι Ρ Υ Θ Μ Ο Ι

ΜΗΝΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΣΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε' - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΑΡΙΣΤ. Ν. ΜΑΥΡΙΑΝΗΣ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 11 - ΑΘΗΝΑΙ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ἐσωτερικοῦ ἔτησίᾳ Δραχμ. 50.000

» Ἐξάμηνῃ » 25.000

Ἐξωτερικοῦ ἔτησίᾳ Δολλάρια 20

Λίρες 5

Ἐμβάσματα στὸν ἐκδότη **Α. ΜΑΥΡΙΑΝΗ**
Θεμιστοκλέους 11 - Ἀθῆναι

ΓΡΑΦΕΙΑ:

ΟΔΟΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 11 - ΑΘΗΝΑΙ

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται
Βιβλία κρίνουμε: ὅσα μᾶς στέλνονται
σὲ δύο ἀντίτυπα

Στὸ ἐρχόμενο

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ : «Πίνακας με ἑπτὰ χρώματα» (ποίημα)

ΡΙΤΑΣ ΜΠΟΥΜΗ - ΠΑΠΑ : Ἀνθολογία σύγχρονης ἰταλικῆς ποίησης

PIERRE EMMANOUËL : Μία συνέντευξη γιὰ τὴ σύγχρονη ποίηση

ΦΕΝΤΕΡΙΚΟ ΓΚΑΡΘΙΑ ΛΟΡΚΑ : «Μοιρολόγι» ποίημα (μετ. Γιάννας Χριστοφῆ)

ΧΡΗΣΤΟΥ Ν. ΚΟΥΛΟΥΡΗ : «Ἀποχωρισμός» (διήγημα)

Κ. ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ : Βραδυνὸς Ἐξάγγελος (ποίημα)

ΤΥΦΩΝΑΣ

ΤΑΚΗ ΒΑΛΣΑΜ

ΣΤΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ 1950

ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΜΑΔΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Στὸ Γιάννη Σφακιανᾶκη

Δὲν ἔχουμε ἄλλη ὑπομονὴ γιὰ σοβαρότητα
 ἂν σὰς ἀρέσει ἡ καρδιά μας
 λουλούδι ἀπ' τὰ ἐξωφρενικὰ λειβάδια τῶν παραμυθιῶν
 κρατεῖστε τὴν πιὸ τρυφερὰ στὸ χέρι σας
 κι' ἐμεῖς στὴν Ἀθήνα κι' ἐσεῖς στὸ Μίτσιγκαμ
 γιὰ ἓνα περίπατο ἤρθαμε ἀπὸ τότε
 καὶ δὲν τῶχουμε σκοπὸ νὰ φύγουμε οὔτε μὲ τὴν κηδεῖα μας
 παρέα μὲ τὴν πεταλούδα καὶ τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Murdoch
 ὅπως τοὺς ἔγδυσαν οἱ στίχοι του μέσα στὴν ἐκκλησιά.
 Ἀπὸ τὴν περασμένη νύχτα κατοικῶ σὲ δυὸ δωμάτια
 προφυλαγμένα ἀπὸ τὴν ἱστορία
 κατοικῶ ψηλὰ καὶ χαιρετῶ τὸν ἥλιο μόλις λουλουδίσει
 εἶμαι ἀπροσπέλαστος ἀπ' τοὺς πυκνοὺς διαβάτες
 τὶς Κυριακὲς μέπισκέπτονται οἱ νέοι ποιητὲς μὲ χειρόγραφα
 τὴν Κυριακὴ τὸ βράδι βλέπω ὄνειρα ἀπὸ παχὺ σκοτάδι
 μιλῶ μὲ χλωμοὺς ἔφηβους γιὰ τὴ θερμοκρασία τῶν στίχων
 κατοικῶ σὲ μιὰ γειτονιά μὲ δρόμους ἀπὸ παραμῦθι
 τὰ κορίτσια γυρνᾶνε σπῖτι τὰ μεσάνυχτα
 καὶ δὲν μποροῦν νὰ νοῖξουν τὴν αὐλή τους
 γιὰτὶ τοὺς ἔχει πάρει ὁ ὕπνος τὰ κλειδιά.

Μιά νηοπομπή από θαλασσινούς στίχους
δὲ θὰ πρόδιδε τίποτα ἀπ' τὴν καρδιά μας
θὰ φορτώσουμε σὲ μεγάλα κύματα τὶς διαθέσεις μας
σὲ καράβια γιαλισμένα ἀπὸ μικρὰ ναυτόπουλα
καὶ μέσα σὲ χαρτιά μὲ ὄνειρο τυλιγμένα
θὰ διαβάσετε τὴ ζωὴ μας.
Εἶμαι ἰδιοκτῆτης ἀγαπητά μου παιδιὰ
ὁ Ἀτλαντικός ἔχει μιὰ χλόη ἀπὸ ναυτικό φαρμάκι
τὰ νησιὰ ἀνάβουν τὰ φανάρια τους ἀπ' τὸ πολικό ἀστέρι
ἔχω τᾶροτρό μου βυθισμένο στὴν καρδιά σας
ἔχω ἕνα μεγάλο μερίδιο ἀπ' τοὺς κήπους τῆς Βαβυλώνας
ἔχω στίχους ἀπὸ μεγάλη στεριά καὶ φωνὲς ἀπὸ μέταλλο
καὶ στὸ φεγγάρι διακόσια στρέμματα ἀπ' τὸν πρόγονό μου
νὰ τὰ φυτέψω μὲνειρα τὴν πρώτη ἀνοιξη.

Στὸ νοσοκομεῖο τῆς Βαλιμόρης ὁ ὁμογενὴς
σὲ μιὰ ἐρημιὰ ἀπὸ χίλια δωμάτια
συλλογίζεται μόνος τὴν κηδεῖα του
χωρισμένη ἀπ' τὸ θεσσαλικὸ χωριό του
μῆνα ἡμισφαίριο γῆς.
Γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ τὸ μικρὸ γάτο ποὺ μᾶς ἔκλεισε στὰ μάτια του
λίγο πρὶν τὸν πετάξουμε στὸ δρόμο
γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦμε τὴ φύση ποὺ τῆς ἀρνηθήκαμε ἀπογόνους
γυμνώνουμε τὴ ζωὴ μας ἀπὸ κάθε ὑπόληψη
ψιθυρίζουμε τὰ ἴδια λόγια μὲ τοὺς πρωτόπλαστους τῆς γῆς
ἀπαγγέλλουμε τὸν ἴδιο στίχο
ποῦχε χαράξει σῆνα φύλλο ὁ μικρὸς Μάο—Τσέ—Φοῦ
χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ μάνα μας.

Τὰ παραμύθια τοῦ Ὑπνοβάτη περπατᾶν στὶς ὥρες μας
σὰς ξυπνᾶνε τὰ βήματά τους
βαριά ἀπὸ στίχους γεμάτα χάλκινο στεναγμὸ
ἔχετε δίκιο κύριε Μάρκ Βάν Ντόρεν
τᾶλογά μας καλπάζουν στὸ χιόνι καὶ στὸ καλοκαίρι
βυθίζουμε τὰ χέρια μας σὲ μεγάλα στρώματα πραγματικότητας
ἀκοῦμε τὴ φωνὴ στὴ νύχτα ποὺ φωνάζει τὸ μικρὸ μας ὄνομα
δὲ φοβόμαστε τίποτα νὰ μᾶς λερώσει
ὅλα τὰ λέμε σὰ νὰ κουβεντιάζουμε μὲ μιὰ καρδιά
τραβώντας μέσα ἀπ' τὸ μεγάλο βοῦρκο
κόμπο—κόμπο τὴν ποίηση.

Μιὰ σφαῖρα τῶν Ἔς—Ἔς στὸ σβέρκο τοῦ Haushofer
ὅταν λεπτολογοῦσε στὸ δέκατο τέταρτο στίχο τῶν σονέττων του
ὅταν ἔβλεπε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ Βερολίνο
κι' ἔπεσε μὲ τὰ μαλιά του μουσκεμένα στ' ἀπόγεμα
γιαυτὸ μᾶς ἀκοῦτε τέτοιαν ὥρα κύριε Μάρκ Βάν Ντόρεν

γιαυτὸ εἶναι χωρὶς χαλινὸ τὰ δικά μας αἰσθήματα
κι' ἀφίνουν πάντα στεναγμὸ διπλὸ
ἕναν γιὰ μᾶς κι' ἕναν γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ...
Ἔχει ἕνα βαθὺ χρῶμα τὸ αἷμα μου
δὲ μ' ἀφίνει νὰ ζῶ τὶς ξένες ζωὲς
δὲν προλαβαίνω γιατί μὲ πλημμυρίζει ἡ δική μου
ληστεύω τὰ δάση τῶν παραμυθιῶν
ληλατῶ τὶς φωνὲς ἀπὸ τὶς ξένες ἀγωνίες
μεγάλες κι' ἀλλεπάλληλες θύελλες οἱ μέρες μου
ἀκούω νὰ κλαῖν πίσω ἀπ' τὰ πολεμικὰ ἀνακοινωθέντα
τὰ ὠραῖα κορίτσια κοιμοῦνται στὰ παλιὰ ποιήματα
τὰ ὀνόματά τους ἔχουν τὸ χρῶμα τῆς ἀστραπῆς.
Κύριε Θωμᾶ Ἐλιοτ μᾶκοῦτε ;
Εἶμαι ὁ Νίκος Παππᾶς ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα
φωνάζω ἀπὸ μακριὰ καὶ πίσω ἀπὸ πυκνὲς βροχὲς
φωνάζω πίσω ἀπὸ σελίδες καὶ τόμους ἐπισημότητας
αὔριο ποὺ θᾶρθει ὁ σκελετὸς τῆς ἱστορίας σας
ἀποχρωματισμένος μὲ φωνήεντα δίχως αἷμα
θὰ μιλήσω μὲ τὴ θεσσαλικὴ γλῶσσα μου
καὶ γιὰ τὸ θάνατό σου.

Τί μεγάλες ποῦναι οἱ πλατεῖες τῆς λησμονιάς
ὅλα τ' ἀγάλματα τῶν ποιητῶν ποὺ δὲ μᾶς πρόλαβαν
εἶναι ἀπὸ μαρμαρένια λύπη
ἐγὼ τί νὰ κάμω κι' ἄλλο κοντά σας νὰ κουράζομαι
ἀκουμπῶ τὸ κεφάλι μου γεμάτο τρελλὲς ἰδέες
σὲ μαλακὲς πέτρες γιὰ προσκέφαλο
σὲ χιλιάδες τριαντάφυλλα ἀπὸ μολύβι ...

Ἔχω ξεχάσει τὴ ζωὴ μου μέσα στὰ ὄνειρα
ὁ δρόμος ποὺ χαράζει τὴν πορεία μου σὲ κορδέλες
τελειώνει ἐκεῖ ποὺ ὑμνήσαν τ' ὄνομά μας.
Χαϊδευτικὲς παλάμες δρόμισαν τὰ μέτωπα
φέρνουν τοὺς στίχους σας τ' ἀμερικάνικα ταχυδρομεῖα
κάτι σελίδες κάτασπρες πλημμυρισμένες ἀπὸ μυστικά
ὁ ἀριθμὸς τῆς λεωφόρου σας ὁ ἀριθμὸς τοῦ σπιτιοῦ σας
το πρόσωπά σας πίσω ἀπ' τᾶγνωστο
μέσα στὶς ἴδιες μέρες ἀφρισμένη ἐπικαιρότητα τὰ λόγια μας
μᾶς ξέρετε καλλίτερα ἀπὸ τὸ γείτονα
ποὺ δὲν ἔμαθε ποτὲ τὸνομά μας
ἐκεῖνος ὁ οὐρανοξύστης τῆς ὄγδοης λεωφόρου
ἔχει δυὸ κόμπους κι' ἀπ' τὸ δικό μου ἴδρωτα
ὁ ἥσυχος ὕπνος σας στὴν ἀκρογιαλιά τῆς ζωῆς
λίγο ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια τοῦ στρατιώτη.

Εἶναι μερικὰ στιχάκια ἀπὸ ζάχαρη ὕπνο κι' ἀγία Γραφή
εἶναι μερικὰ λόγια σκορπισμένες λεπτομέρειες

πού σταματᾶν στὸν τελευταῖο προθάλαμο τῆς ντροπῆς
ὄσο νὰ καταλάβουν τὰ δικά μας ποιήματα
ὄσο νὰ συνέλθουν ἀπ' τὸν τρόμο τῆς φωνῆς μας
ὄσο νὰ πυρωθεῖ ἡ γύμνια τους στὴ ζέστα μας
ὄσο νὰ πέσει στάπλωμένο χέρι ἡ ἐλεημοσύνη
θᾶχουνε γίνε μιὰ σταγόνα ἀπὸ τίποτα
μικρότερη ἀπ' τὴ σταγόνα
στὰ δισεκατομμύρια τοῦ Γαλαξία.

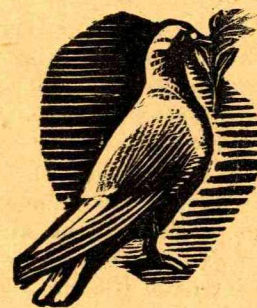
Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΜΟΥ

Μάχομαι μὲ ὄλη μου τὴν κυκλοφορία καὶ πολεμῶ
πετροβολῶ μὲ ποιήματα τὴν ἡσυχία σας
πυροβολῶ πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια σας
μαίσθηματά καὶ χρώματα τρομερὰ
μάχομαι μὲ τοὺς στίχους μου γιατί μπορῶ νὰ τοὺς κάμω
βαρεῖς σὰν τὸ μολύβι
γιατί τοὺς στήνω μέσα στοὺς ἀνθρώπους
σὰ ζωντανὰ κορμιὰ κατακόρυφα
γιατί κι' αὐτοὶ εἶναι πλευρὲς ἀπ' τὸ κορμί μου
στίχοι ἀπὸ σάρκα ἀνθρώπινη
μὲ μουσικὴ πού φτάνει ἀπ' τὴν καταγωγή μας.
Δὲν κρύβουν πεθαμένους καὶ κρύα σιγὴ
στὰ μαγικά σπήλαια τῶν φωνηέντων τους
φωνάζουν οἱ δρόμοι τοῦ 1950
φωνάζουν οἱ μουσικὲς πολιτεῖες τῶν ἀτομικῶν ἐργοστασιῶν
καταιγίδες ἡμερονυχτίων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
οἱ κατακλυσμοὶ τῶν γεγονότων
φωνάζουν οἱ σφυγμοὶ μας πού χτυπᾶν σὰν πέτρες
ἡ ὀμίλια τοῦ βρέφους στὴ μικρὴ μανούλα του
φωνάζουν τὰ τραγούδια μου
γιατί ἔχουν φωνὴ ἀπὸ ξαφνικὸ ἠλεκτρισμὸ
γιατί μοιάζουν σὰν τᾶρματα τοῦ πάππου μου Καραϊσκάκη
καὶ φέρνουν μὲ τὸ λόγο τους σεισμὸ
γιὰ νὰ ξυπνᾶν οἱ πεθαμένοι ἀπ' τὸν ὕπνο τους
γιὰ νὰ τᾶκοῦν τ' αὐτιά σας πού σκιάζονται τὸ θόρυβο
κι' εἶναι πνιγμένα σὲ σιγὴ δεκάδων μεσαιώνων
κι' ἀκοῦν τὸν ψίθυρο σὰν κεραινοῦ
κι' ἔχουν προτίμηση στὴν ἔρημιὰ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου
φωνάζουν τὰ τραγούδια μου νὰκούσουν οἱ κωφάλαλοι
νὰνατριχιάσει ἡ χλόη τῆς ἄτριχης κεφαλῆς σας

ν' ἀκούσουν οἱ ἱεραπόστολοι τὸ βόμβο τῶν μεγαλοπόλεων
οἱ ἀναιμικοὶ τίς φλέβες τῶν μεγάλων λεωφόρων.

Σὲ σκοτάδι ἀπὸ σιγὴ βούλιαξαν οἱ συνάδερφοι
πάνω σὲ κίτρινα χαρτιά τὰ δάση τους φυτέψαν
σὲ μικρὰ βήματα τῆς γειτονιάς εἶδαν πορεῖες ἱστορικὲς
ἄνοιξαν καραβάκια ὠκεανοῦ σὲ στέρνες γεμάτες πλήξη
ἔκλεισαν τὰ παράθυρα νὰ μὴ μυρίσει ἄνεμο
τὸ σκοτάδι πού γλύκανε τὰ βλέφαρά τους
οἱ ἄνθρωποι πού ζητιανεύουν τὸν ἥλιο
οἱ πέτρες πού βασανίστηκαν στὴ μοναξιά
τὰ ζῶα πού δὲν ξέρουν νὰ χαμογελάσουν
τοῦ Γαλαξία ἡ ἀνθισμένη ἔρημος
τὰ μικρὰ μεσάνυχτα τοῦ Αὐγούστου
ὁ καυμένος γείτονας τῆς ἀργύνιας μου
οἱ μαῦροι πού ἀνεβαίνουν μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἀπ' τὰ μεταλλεῖα
ἡ κινέζικη συνοικία στὴ Νέα Ὑόρκη
πού βάφει τὰ σπιτάκια τῆς μὲ χρώμα ἀπὸ φεγγάρι
ὁ βράχος γεροδέμος τῆς μοναξιάς
ὁ σπουργίτης πρωταθλητῆς τῆς ἀλαφράδας του
ὁ θόρυβος βασιλιάς τῶν βημάτων μας
οἱ τραγικοὶ ἄνθρωποι μεγιστάνες τῆς ἐποχῆς
ὄλα, ὄλα ζητᾶν τὸ χέρι μου νὰ τὰ σηκώσει
ὄλα μὲ προσκαλοῦν ν' ἀνοίξω τὴ φωνή μου σάλπιγγα
νὰ στήσω στὸ στερέωμα τ' ἀνάστημά τους
γιατί δὲν ἔχουν ἄλλο φίλο ἀπὸ τὸ λόγο μου
δὲν ἔχουν ἄλλο θάνατο ἀπὸ τὴ σιωπὴ σας.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

στερα απ' το «έλληνο-ευρωπαϊκό» γλωσσικό και λογοτεχνικό κίνημα, που διεύθυνε ο Γιάννης Ψυχάρης απ' το Παρίσι, συγγραφέας ολιγαριθμών και μέτριων ποιημάτων, μα έξοχος φιλόλογος και πεζογράφος, η Ελλάδα πλαισιώθηκε προοδευτικά στα πλατιά κι' όχι ανώφελα πνευματικά ρεύματα φτασμένα από τη Γαλλία, απορροφώντας και ξανακαλλιεργώντας, σιγά-σιγά, το συμβολισμό, το φουτουρισμό, τον υπερεαλισμό, το νεοφαλαγγισμό. Αντιπαρέρχομαι κάθε άλλο «ισμό», που πάνω κάτω όλοι μαζί έχουν μία σημασία κι' ένα νόημα περιθωρι-

ακό, αν όχι και έκτυπο.

Η νέα ελληνική ποίηση, όχι λιγότερο γενναιοψυχη από κείνη της αρχαίας Ελλάδος, αρχίζει με το Διονύσιο Σολωμό και τον Ανδρέα Κάλβο, αμφότεροι έπτανήσιοι, που σπούδασαν στην Ιταλία και υπήρξαν όπαδοι της ιταλικής ποίησης όχι μόνο μα και τη μελέτησαν και τη διέδωσαν με πάθος, στο σημείο που ο Κάλβος να καλλιεργήσει στενές φιλικές σχέσεις με τον Ούγκο Φόσκολο.

Η νεοελληνική ποίηση εν τούτοις διαμορφώνεται κυρίως απ' τον Κωστή Παλαμά, τον έλληνα αυτό Βεράρεν, όπως τον αποκαλούν πολλοί ομοεθνείς του.

Οι νεώτεροι έλληνες ποιητές, οι μεταπαλαμικοί, δέν υστερήσαν σε αναζήτηση και άνησυχία απ' τους συναδέλφους των Ευρωπαίους, που ώθησαν την ποίηση σε νέους δρόμους, έλευθερώνοντας την από την πεπαλαιωμένη και τετραγώνη κλασική άρμονία, τη θετική και συμβατική ευφράδεια και, τέλος από την εικαστική όμιλία. Ας έχει κανείς υπ' όψει επί του προκειμένου, τα κινήματα που γεννήθηκαν σε περικείμενες γειτονικές λογοτεχνίες και μάλιστα στην ανατολική μεσογειακή λεκάνη, για να έννοήσει την ανάλογη ανανεωτική προσπάθεια των νεώτερων ελληνικών ποιητών. Πληροφοριακά θα υπενθυμίσουμε την Κροατία, που στο πρόσωπο του Nazor απόκτησε τον πρώτο της «ευρωπαϊό» ποιητή. Τη Ρουμανία που ύστερα απ' τον Cernu και τον Eminescu, έχει σήμερα έναν Pillat. Την Αρμενία, που ύστερα απ' το θάνατο των μεγάλων της ρομαντικών Turian και Dermigj bascian, έχει σήμερα να επιδείξει το ιδιόρρυθμο ποιητικό πνεύμα του Grand Nazarianz, (*) και του Costante Zarian. Την Ούγγαρία, που αυτή τη στιγμή άπαριθμεί πάρα πολύ ενδιαφέροντες ποιητές, μ' επικεφαλής τον Kafka, ως θεωρείται ο τελευταίος πιο πολύ πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Την Πολωνία τέλος, που με την επίδραση της ρωσικής ποίησης, απ' το Μπαλμόντ στο Σολόβιεφ, το Μπλόκ, τον Έσένιν και τον Πάστερνιάκ, έδωσε καλλιτέχνες με όχι λίγο θέλητρο.

Βασικά δώρα ανανεώσεως, έδωσε στην ελληνική ποίηση ο Κωνσταντίνος Καβάφης, με μια σοφιστική ποίηση, συχνά τολμηρή στην τεχνική και στην όμιλία της, φυσιογνωμία, που υπερέχει στο λυρισμό της χώρας του. Αλλά ένας ζωηρότερος νεωτερισμός βγήκε απ' την ποίηση του Κώστα Βάρναλη, του Νίκου Καζαν-

(*) Βλέπε μελέτη Ρίτας Μπούμη—Παπᾶ, «Ο άρμένιος ποιητής Χράντ Ναζαριάντς», περιοδικό «Νέοι Ρυθμοί» τεύχος 4.

τζάκη και του Άγγελου Σικελιανού, στους οποίους το στοιχείο του διανοητισμού ή του συμβολισμού συγγέεται δημιουργικά με το μυθικό, το ιστορικό, το ρεαλιστικό, το δημοτικό κι' ακόμα το έπικό στοιχείο.

Με τον Απόστολο Μελαχρινό, που στα 1907 έφερε και διάδοσε στον κύκλο του τό έργο των μεγάλων γάλλων συμβολιστών, νομίζομε πως αρχίζει ο έξευρωπαϊσμός της ελληνικής ποίησης, αφού το λυρικό του έργο αν και δέν φτάνει το ύψος που άλλοι έλληνες ποιητές σύγχρονοί του έφτασαν, μαρτυρεί, και αυτό ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη, μια επίπονη αισθητική αναζήτηση, άξια της καλλίτερης κατανόησης. Το έργο του τελευταίου αυτού, δέν έχει ζημιωθεί από άλλες «προτοπορείες» ή σοφιστικισμούς σουρεαλιστικούς, όπως αντίθετα έχει συμβεί με άλλους μικρότερους, που παρασυρμένοι από τους καταληκτικούς νεωτερισμούς, προδίδουν με τα ποιήματά τους, ισχυρές συμπάθειες προς τον Breton και Soupault (Γ. Σεφέρης, Νίκος Έγγονόπουλος, Όδυσσέας Έλύτης, Νίκος Γκάτσος και άλλοι, που έχω υπ' όψει μου, για μια άναλυτική και συγκριτική αξιοποίηση).

Με την πάροδο του χρόνου, και ενώ ο «κοσμοπολιτισμός», ο φουτουρισμός, ή ποικίλη προτοπορεία, ο αναστημένος συμβολισμός με επί κεφαλής το Royéte, και ακόμα ο νεοπαρνασσισμός μπολιασμένος με μυθολογισμό και φιλοσοφία, ξαναρχίζουν στη νεοελληνική κοιλτούρα, ο Άγγελος Σικελιανός συνεχίζει να διαχέει έννοιες μιας τέχνης τολμηρά εμπνευσμένης και χαραγμένης με δύναμη, σ' ένα ρυθμικό μέτρο, που σπάνια ξανασυναυτουμε στους συναδέλφους του. Η ποιητική του μορφή έχει λοιπόν μια κοπή άναμφισβήτητα μοναδική, κι' όχι δίχως καλλιτεχνική δικαιολογία, ή φήμη του ξεπέρασε τα ελληνικά σύνορα, φτάνοντας μέχρι της ύποψηφιότητας του Βραβείου Νόμπελ.

Στα τελευταία χρόνια, οι έλληνες ποιητές, υπογράμμισαν περισσότερο το νεωτεριστικό πνεύμα και στράφηκαν σε όλο και πιο ώριμα και άποφασιστικά πειράματα. Ύστερα απ' το τέλος της σουρεαλιστικής φάσης, που μερικοί νεώτεροι είχαν μέχρις εσχάτων πασχίσει να επιβάλλουν σαν όριστική λύση, και που κίόλας κατονομάσαμε παραπάνω, άνθισε μια παράταξη έξαιρετικών ποιητών, κι' όχι γι' αυτό έκκεντρικών κι' έντεχνων, όπως επί παραδείγματι μπορούν να είναι στη Γαλλία ένας Trocme, ένας Tzara, ένας Criel, στη Μέση Ανατολή ένας Iwan Goll, στη Ρωσία ένας Servejanin. Θα τολμούσαμε να βεβαιώσουμε, προληπτικά, πως οι έλληνες όντες πλησιέστεροι χρονικά σ' εμάς, μπορούν να έπανασυνδέονται με ένα Superville ή, αν θέλομε, με έναν Blok με έναν Prevert, κι' ακόμα με το διαφανέστερο Βερλαίν, καθώς και με τους ολιγότερο άποκρουστικούς ποιητές της εποχής μας.

Έτσι, ο Νίκος Παπᾶς, εμπνευστής κι' ένθουσιαστής πολλών όπαδών, και που σήμερα είναι ένας απ' τους μεγαλύτερους νέους ποιητές, εργάζεται σ' ένα πεδίο που θα έλεγαμε «νεορεαλιστικό», όπου καλλιεργούνται συντελεστές και γραμμές παραδοξότητας και φανταστικότητας. Μή επιδεικνύοντας γλωσσική πολυτέλεια και επιτήδευση, άσυγκίνητος στα θέλητρα της μορφής, ρέπει σε μια σχηματική τεχντροπία, και σε μια ήχητικότητα σοφά περιορισμένη, με διαστάσεις φωνής που μόνο σ' εμφάνιση μαρτυρούν μια πλατειά άναπνοή, και που στην ούσία όλο αυτό είναι προορισμένο για τη λειτουργία μιας τεχνικής που πραγματοποιεί πειράματα της τεχντροπίας του ιδιόκου μας Cardarelli στην πρώτη του περίοδο.

Ακολουθούν ο Νικηφόρος Βρεττάκος, ο Γιάννης Ρίτσος, ο Παντελής Πρεβελάκης, ή Ρίτα Μπούμη, ο Γιάννης Σφακιανάκης, ο Άρης Δικταίος, ο Ήλεκτρος Μπούμης, για να σημειώσουμε τους πιο γνωστούς και αξιόλογους, ανάμεσα στους νεώτερους.

Ο Βρεττάκος κοντά σε μια άπόχρωση σουρεαλισμού και φανταστικότητας και πέρα από κάποια τάση έκλεκτικότητας, προσφέρει ένα υπόδειγμα μιας όχι άδιάφορης ανανεωτικής άρετης, που βρήκε τη σωστή μορφή, και κάποτε την άκριβέστατη και που εκφράζεται όχι δίχως όλυμπιακή «άπόσταση».

Ο Ρίτσος με τη δονούμενη και σφοδρή τεχνολογία πούχουν τὰ ξεκινήματα, προχωρεί προσανατολιζόμενος σὲ ἀκουσμένους καὶ οργανωμένους τρόπους, πού ἀντανάκλουν ὅμως μὲ μιὰ ἐντελῶς προσωπικὴ παρακίνηση.

Ὁ Προβελάκης εἶναι ὁ σκυθρωπὸς καὶ συνθετικὸς ἀρτίστας ὁ συχνὰ τραχὺς καὶ σύντομος, πού διατυπώνεται μὲ «νεοκλασικὸ» τρόπο.

Ὁ Σφακιανᾶκης τείνει σ' ἕνα πριμιτιβισμό, κ' ἀκόμα, μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ, σ' ἕναν «προοραφανλισισμό», μέσα στὸν ὁποῖο ριζοβολοῦν ρεμπωϊκὲς φωταύγειες, ἐνῶ ἡ δροσερὴ του μουσικότητα κομίζει κρητικὸ γενέθλιο πνεῦμα.

Ἀκόμα ὁ Δικταῖος καὶ ὁ Μπούμης, πού εἶναι κ' οἱ δυὸ «κοσμικοὶ» ποιητές.

Ὁ πρῶτος ἐκμεταλλεῖται μιὰ ἰσχυρὴ παρόρμηση ἀνάμεσα στὸ προβληματικὸ καὶ μεταφυσικὸ στοιχεῖο, μέσα στὸ ὁποῖο ἔντονη εἶναι ἡ ἀγωνία τοῦ θανάτου καὶ ἡ ἀπήχηση τοῦ ἐσχατολογικοῦ θέματος.

Ὁ δεύτερος μπορεῖ νὰ προσδιορισθεῖ ὡς πανθειστής «sui generis», γιὰ τοῦτο τὸ τραγοῦδι του ξετυλίγεται συχνὰ ἀκολουθώντας, γοργὲς διαβάσεις, φλογερὸ τὰ ποικίλο σὲ ὄρηση, ἢ ἐπιχειρῶντας διαφοροχρῶμες ἀποχρώσεις ἀσιατῶν ποιητῶν, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐρμηνεύοντας ὑπέροστα αἶτια, πρᾶγμα πού συμβαίνει ὄχι δίχως κάποια ἀφαίρεση καὶ μὲ κάποιον ὀργιαστικὸ λακωνισμό. Ὁ Μπούμης εἶναι νεώτατος.

Κλείνει τὴν παράταξη ἡ Ρίτα Μπούμη—Παπᾶ, μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ καθαρὲς καὶ πρωτότυπες ποιήτριες τῆς ἐποχῆς μας, σύζυγος τοῦ Νίκου Παπᾶ καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἡλεκτροῦ Μπούμη, ἐπιμελὴς ἰταλίστρια καὶ γνώστης τῆς κριώτερης εὐρωπαϊκῆς ποιήσεως, κείμενα ἀπ' τὴν ὁποία μὲ θαυμαστὴ ἐπιμονὴ καὶ ἀγάπη, διαδίδει ἀπὸ τὰ πιὸ ἔγκυρα ἑλληνικὰ πνευματικὰ περιοδικὰ μὲ εὐσυνείδητες μεταφράσεις. Παράλληλα μὲ τὸν ἄνδρα της, δίνει δείγματα φιλολογικῆς καὶ αἰσθητικῆς καλλιέργειας καὶ ἐκτρέφει μιὰ ἰδιαίτερη ἀγάπη γιὰ τὴν ἰταλικὴ ποίηση, πού περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ξένη τὴν ἐνδιαφέρει. Ἀντίπαλος, μαζί μὲ τὸ Νίκο Παπᾶ, τοῦ σουρεαλισμοῦ, βαδίζει κάτω ἀπὸ τὴ σημαία μιᾶς «κεντρικῆς» λυρικῆς ἀνανέωσης, ἀπ' ὅπου ἀποκηρύσσονται οἱ ἀκροβασίαι, ὁ ἐρμητισμὸς ὁ ἴδιος, οἱ μαγικὲς νοθείαι, καὶ γενικὰ οἱ πιὸ ἀκραῖες καὶ ἀδιάλλακτες διανοητικὲς θεωρίες. Ξεκινήμενη ἀπ' τὸ ἐρωτικὸ, τὸ αἰσθηματικὸ καὶ τὸ νοσταλγικὸ στοιχεῖο, μὲ γραμμικὸ σχέδιο μορφῆς συγκεκριμένο, πού τὴν πλησιάζει στὶς ἀρχαῖες ποιήτριες τῆς ἴδιας γῆς, στράφηκε πρὸς τὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις, μ' ἕνα ἐξοπλισμὸ θαυμασίας εὐαισθησίας, βαθειᾶς λογοτεχνικῆς γνώσης, καὶ ἀναπτυγμένης νοητικῆς περιέργειας. Μποροῦμε νὰ τὴν τοποθετήσουμε στὸ «νεοσυμβολισμό», γιὰ τὸ ὅτι σ' αὐτὴν τὸ σύμβολο διαφαίνεται μὲ ἕνα συνετὸ καὶ ἀναλογικὸ τόνο. Ἡ φωνὴ της δὲν εἶναι ξαφνικὴ καὶ φιλάρεσκη, εἶναι τόνος ἀγρυπνος, τόνος μιᾶς ὑψηλῆς φαντασίωσης. Στὴν ποίησή της μιὰ ζεστὴ γραφικότητα, μιὰ ἑλλειπτικὴ ἐρμηνεία μὲ εἰκόνες, ἀπ' τὴ λεπτὴ καὶ ἄμεση παρατηρητικότητά της, συμβάλλουν στὸ ἀξιοσημείωτο ὕψωμα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς ποιήσεως.

NICCOLO SIGILLINO

Ἡ ΕΡΩΤΙΚΗ ΦΩΤΑΥΓΕΙΑ*

ΜΑΓΙΚΗ — ΜΥΣΤΙΚΗ — ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ

οιπὸν ἢ ἐξελιγμένη ποιήσῃ μετ' οὐσιώνει. Εἶναι ὅμως αὐτὸ μιὰ γενικώτατη διαπίστωση. Ὅταν βαδίζουμε προσεκτικά, θὰ συναντήσουμε τὴ μετουσίωση ὄχι σὰν κάτι ἀπλό καὶ ἐνιαίο, ἀλλὰ τοῦλάχιστο σὰν κάτι δίσημο. Ὑπάρχει μιὰ μετουσίωση ὄχι μόνο πνευματικὴ, ἀλλὰ

καὶ διανοητικὴ. Εἶναι γνωστὸ, πὼς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν τὴν τάση νὰ ὑποτάξουν τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ κόσμου στὴν κυριαρχία τῆς διάνοιας. Ἄν ἔπρεπε νὰ αἰσθανθοῦν κάτι, ἔπρεπε πρῶτα νὰ τὸ ἐννοήσουν. Εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστὴ τοὺς ἀρχαίους (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀσιατίζοντες Αἰολεῖς) ἡ ἐλεύθερη διάχυση τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, χωρὶς τὴν παρέμβαση τῶν διατακτικῶν δυνάμεων τῆς νόησης, ἢ τοῦλάχιστο χωρὶς μιὰ σκιά ἐπενέργειά της. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς ἀπὸ τὸ λυρισμὸ τὸ διονυσιακὸ τὸν πρωτόγονο, δὲ μπόρεσε παρὰ νὰ προχωρήσει στὸν διανοητικὸν ὀργανωμένον λυρισμὸ τῆς «τραγωδίας» μέσα στὰ θεσμά του χώρου καὶ τοῦ χρόνου. Ὁ Σοφοκλῆς τί ἔκαμε δταν γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔπρεπε νὰ φάλλει τὴν παντοδυναμία τοῦ Ἑρωτα; τραγοῦδης:

Ἐρωτ' ἀνίκητε στὴ μάχη
Ἐρωτα, πού ἔδλους τοὺς κάνεις χιτήματά σου
πού περνας τὶς νύχτες σου
στο μάγουλα τὰ μαλοκὰ τῆς κόρης
καὶ πέρα στὶς θάλασσες πετᾶς
καὶ στὸ ὄμορφο τῶν ἀνδρῶν τὸ σπῆμα.
Ἐσένα οὔτε ἀπὸ τοὺς Ἀθανότους κανεῖς
οὔτε ἀπ' τοὺς θνητοὺς ξεφεύγει.
Ὅποιος σ' ἔχει γίνεται τρελλός,
δταν ὁ πόθος πάντοτε νικᾷ
ὀλοφάνερος στὰ βλέφαρα
τῆς νύφης μὲ τ' ὄμορφο κρεββάτι...

Τὸ θρόνο σου ἔχεις κοντὰ στοὺς θρόνους
τῶν μεγάλων ἀρχαίων θεσμῶν τοῦ κόσμου
... Στὰ μάτια τῆς νύφης ἀνίκητη παίζει
ἡ θεὰ Ἀφροδίτη

Ὁ Σοφοκλῆς ἔτσι ἔβρισε τὴν παντοδυναμία τοῦ Ἑρωτα. Δὲν εἶναι αὐτὸ πού μᾶς δίνει ὅμως συναίσθημα, ριπτασμός, ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ νοητικὸ ἀντικατάστατό του: ἕνας θεὸς κυρίαρχος, δυνατός, ἀμετάβλητος. Μυθοποιώντας τὴ νοητικὴ του σύλληψη, τὸν φαντάζεται συνπάρεδρο μὲ τοὺς ἀρχέγονους καὶ ἀκατάλυτους θεσμούς: τὸ

θάνατο, τὸ δίκαιο, τὴ θεότητα, τὴν ὁμορφιά. Ἀλλὰ ὁ Ἑρωτὰς εἶναι ἀκόμα καὶ κάτι πού ἐκπορεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑγρότητα τῶν ματιῶν τῆς κόρης καὶ τὸν ἀσίστατο πόθο. Τὸ νόημα τοῦ Ἑρωτα λοιπὸν μᾶς δίνει ὁ Σοφοκλῆς: εἶναι δύναμη τῆς ἐποίας ἢ προέλευση πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ εἶναι θετικὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη μεριά εἶναι ἕνας πόθος.

Ὁ Σοφοκλῆς συνέλαβε τὸ μυθικὸ καὶ τὸ αἰσθητικὸ νόημα τοῦ Ἑρωτα: δὲν ἔδωσε τὴν αἰσθητικὴν τοῦ Ἑρωτα, δὲν τὸν τραγοῦδης μὲ τὴ μουσικὴ τῆς καρδιάς, τὸν ἔκαμε σῶμα στερεὸ ἀπὸ ἰδέες σαφεῖς καὶ συγκεκριμένες.

Καὶ ὄχι μόνο ἡ τραγωδία ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχαία φιλοσοφία ζήτησε νὰ νοήσῃ τὸν Ἑρωτα. Ὁ Πλάτων στὸ «Συμπόσιο» παρουσιάζει μιὰ συνέχεια ὁμιλιῶν μὲ κεντρικὸ θέμα τὸν Ἑρωτα. Κατὰ τὸν Φαῖδρο ὁ Ἑρωτὰς κατορθώνει νὰ γεμίζει καὶ τοὺς πιὸ δειλοὺς μὲ μιὰ θεία δύναμη καὶ νὰ τοὺς κάνει ὁμοίους μὲ τὰ πιὸ λαμπρὰ παλληκάρια. Μετὰ τὸ Φαῖδρο μιλάει ὁ Πασανίας: παραδέχεται ἕνα Ἑρωτα σωματικὸ καὶ εὐτελέστερο καὶ ἕναν ἄλλο: πνευματικὸ καὶ αἰθέριο. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ γνώμη τοῦ κωμικοῦ ποιητῆ Ἀριστοφάνη: ἀρχικά, λέει, δὲν ὑπῆρχε, παρὰ ἕνα μονάχα ἀνθρώπινον ὄν, ὁ Ἀνδρόγυνος, καὶ κατόπιν ὁ Δίας τὸν ἔκοψε στὰ δυό. «Μὰ σὰν κόπηκαν οἱ ἄνθρωποι στὰ δυὸ ἀρχισὲ νὰ γυρεύει ὁ καθένας τοὺς τὸ ἄλλο μισό... Δίχως ἄλλο ἀπὸ τότε ριζώθηκε στὸν ἄνθρωπο ὁ Ἑρωτὰς, πού ξαναφέροντάς μας πάλι στὴν παλιὰ μας φύση, γιὰ τρεῖς τὸ ἀρχικὸ μας πάθημα.» «Αὐτὸ πού λέμε Ἑρωτὰς δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο, παρὰ ὁ πόθος καὶ ἡ ἐρμὴ νὰ ὀλοκληρωθοῦμε.» Στὰ τελευταῖα λαμβάνει τὸ λόγο ἡ μάντισσα Διοτίμα. Τὰ λόγια της ἔχουν κάποιο μυστηριακὸ βάθος δὲν ἀναπτύσσονται μὲ τάξη διαλεκτικὴ, ἀλλὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν ἕνα θαθὺν ἀντίλαλο. Ἡ Διοτίμα ἀποφαίνεται μαντικά, πὼς ὁ Ἑρωτὰς εἶναι «ἡ γέννα μέσα στὸ ὄμορφο». Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κυνηγᾷ τὸ ὄμορφο ὄχι γιὰτὶ εἶναι ὄμορφο ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γεννήσῃ κάτι νὰ δῆμιουργήσῃ κάτι μὲσ' ἀπ' αὐτό. Ἐτοῖ ὁ Ἑρωτὰς τοῦ ὄμορφου γίνεται ὁ Ἑρωτὰς τῆς ἀθανασίας, ἀφοῦ ἡ θνητὴ φύση κυνηγώντας τὸ ὄμορφο πάει νὰ γίνει αἰώνια πραγματοποιώντας μιὰ ἀσταμάτητη ἀναπαραγωγὴ καὶ δημιουργία. Γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐρωτικῆς αὐτῆς ἐπαφῆς ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει ν' ἀγαπᾷ πρῶτα τὸ σωμα-

*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

τικό κάλλος' αλλά δε στέκεται ως έχει. 'Από το αντίκρουσμα της σωματικής όμορφιάς γεννιούνται ωραίες και ευγενικές σκέψεις και ο άνθρωπος αποβλέπει περισσότερο προς την όμορφη ή α της ψυχής. Από αναβαθμό σε αναβαθμό προχωρεί έτσι και αγαπά όλα τα όρατα, τα ευγενικά και τα ήθικα πράγματα, ανεξάρτητα από το σωματικό τους περιβλήμα. Κι' έτσι μιά μέρα, ξαφνικά, θά του άποκαλυφθί ή αϊώνια όμορφη: ή ιδέα πώς υπάρχει μιά όμορφη χωρίς δρους, παντοτεινή και άμετάβλητη. Καί τότε μέ την αποκάλυψη αυτή παίρνει αξία περισσότερο παρά ποτέ ή ανθρώπινη ζωή.

Η ευγενική αυτή ιδέα, την οποίαν ο Πλάτων συνέλαβε για τον έρωτα δεν έχει καμιά συνέχεια στην αρχαία σκέψη. 'Αργότερα ο χριστιανισμός την πρόσεξε και την εξακολούθησε θα θειά, αλλά και δημιουργικά. Οι χριστιανοί πατέρες είπαν, ότι αυτό το ανώτατο αγαθό που αποκαλύπτει ο έρωτας, αυτή ή αιώνια όμορφη δεν είναι άλλο από το θεό. 'Ο θεός είναι το άθάνατο, το άφθαρτο άλλο, και αναλλοίωτο κάλλος. Η διαφορά είναι μόνο, πώς ο χριστιανισμός περιφρονούσε τον γήινο έρωτα, από τον όποιον ξεκινούσε ο πλατωνικός' τον θεωρούσε σαν πειρασμό και τον απέφευγε σαν άμάρτημα.

'Αλλά και ή αποθέωση της γυναίκας μέσα στη σκέψη των μεσαιωνικών ίπποτων ένίσχυσε και έδωσε ρίζες πιό ανθρώπινες στη λατρεία της εξαυλωμένης όμορφιάς. Κατά τους κανόνες της ίπποτικής ζωής, ένας ίπποτης έπρεπε να αγαπά και άν ακόμα δεν του φανερώθηκε το αντικείμενο της αγάπης του' έκανε δυνάτη ή αγάπη χωρίς άντικειμενο.

Μετά την ύλική αντίληψη του έρωτα την αρχαϊκή, μετά ή διανοητική αρχαία αντίληψη ο πλατωνικός ιδεαλισμός συνεχιζόμενος από το χριστιανικό και το ίπποτικό πνεύμα δημιούργησαν όλες τις προϋποθέσεις για μιά καθαρή λατρεία του έρωτικοϋ άντικειμενοϋ μέσα στο έκστασιακό άγνάπτεμα. 'Αλλά και το ιδιότυπο μυστικό Εϋρωπαϊκό πνεύμα έδωσε έναν ιδιαίτερα θαθόν τόνο στη στιγμή του έρωτικοϋ άγνάπτεματος μεταμορφώνοντας το σε καθαρή πνευματική ιδέα το θεώμενο αντικείμενο είναι για τον μυστικό μιά ύψηλη άυλη μορφή, όπου πειά δεν υπάρχει χώρος για σωματική λατρεία, αλλά το ιδεατό κάλλος, το θεο κάλλος, καθώς το άγναντεύουν την ώρα της μυστικής έκστασης, γεννάει ιδέες μιάς άρρητης και σαν υπερκόσμιας εϋτυχίας. Μιά Ψυχική εϋφορία και μιά άκη.

Είναι ή ώρα να γεννηθεί ο Dante
'Αλλά για να πάμε από τον Πλάτωνα στον Dante δεν άρκει άπλως μιά μετατόπιση χρόνων και λογοτεχνικοϋ εδάφους. Χρειάζεται μιά μεταβολή «εκ των ένδον». 'Ο Dante νομίζει, ότι δεν είναι άρκετό μέ το πνεύμα να ύφωθοϋμε ως το υπέρτατο κάλλος το θεϊκό. Πρέπει πρώτα να υπήρξαμε θασανισμένοι, πολύ θασανισμένοι, κολασμένοι και άμετανόητοι, για να

έρθει έκείνη ή στιγμή, που θά αισθανθοϋμε, ότι κάτι αρχίζει να ξημερώνει μέσα μας, να νοιώσουμε ότι κάτι φεύγει από έντός μας σιγά-σιγά εξαγοράζοντας την ώρα της συγνώμης, της θεϊκής παραχώρησης, που καθαίρει τα μαύρα σπλάχνα μας από ετι τα τυραννοϋσε. Αυτή την ώρα ο Dante βρίσκει στο «Καθαρτήριο». 'Αντικρύζει έκείνη, που ήταν ή θαυότερη νοσταλγία της θασανισμένης ψυχής του και πού είναι ο άνέκφραστος πόθος ψυχικής καθαρότητας. όμορφη ή ψυχής όλων των ανθρώπων. Ήταν ή Βατρική ή κοινή προσδοκία όλων των κολασμένων από τα βάθη ανθρώπων, τους όποιους όμως δεν τους απέλιπαν οι έλπίδες, ότι κάτι υπάρχει πέρ' από τον πόνο, από τη θολούρα των αισθήσεων, από την καταδίκη της συνείδησης.

Λοιπόν αυτή ή άνωση δεν είναι μιά άπλή μετατόπιση. Είναι μιά μεταμόρφωση του θάρους έκείνου που κείται στο βάθος. 'Οποιος θέλει να φθάσει στη θαντική ώρα της καθαρότητας πρέπει πολύ να υποφέρει πρώτα. Η πορεία του πνεύματος είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την πορεία της ψυχής. Υπάρχει κλίμακα ψυχικής μετάστασης. Πριν από τη μυστική ή γαλήνη. Πριν από τη γλυκειά ώρα της ψυχής, που περιμένει τη νύκτα της άγνής όμορφιάς, που θά είναι και ή όμορφη της ίδιας ψυχής του ανθρώπου, χρειάζεται ή σκληρή κολασμένη ψυχή να ζητήσει και να έλπίσει τη σωτηρία της. 'Αν ο Πλάτων μάς ύψώνει με το πνεύμα προς την ιδέα του υπέρτατου Κάλλους, ο Dante λυτρώνει ολόκληρο τον άνθρωπο, αφού τον φέρει πρώτα να σκύψει και να ιδεί το είδεχθές θέαμα της ίδιας του κολασμένης ψυχής και αισθανθεί την ανάγκη του άγνού άέρα. 'Ο θαντικός άνθρωπος ζή και εξαγοράζει την περιπέτειά του. Για να γίνει ώρα ή ψυχή του μεταλαμβάνοντας το αντίκρουσμα του υπέρτατου κάλλους, πρέπει πρώτα πολύ να υποφέρει. 'Επειτα να λαχταρίσει. Χωρίς τον πόνο και τη λαχτάρα τίποτε δε μπορεί να είναι ώρατο, να γίνει θαθεία αισθητή σαν ώρατο και σαν άγνό. 'Ο Dante δημιούργησε την έσωτερική όμορφη κοντά στην καθαρή πνευματική του Πλάτωνα.

Η στιγμή είναι τεράστια. Δεν είναι τώρα ή άγνατεμένη μορφή: μιά άπαρκτη γυναίκα, που ο πόθος γι' αυτή άνθίζει σ' ένα ποίημα δημοτικό. Δεν είναι, ακόμα, μιά πνευματική προβολή του σωματικού κάλλους, άπαλλαγμένο από τις μαδρες σκιές των παθών και των αισθήσεων, όπως την όνειρεύτηκε ο Πλάτων. Η Βατρική είναι θέβια κάτι σαν μιά πλατωνική μορφοποίηση του άγνού Κάλλους, της ψυχικής καθαρότητας, που μέσ' απ' αυτή μονάχα μπορεί ο άνθρωπος να δει το θεό, ή όπως λέγει έκείνος: την καθαρή οσία, το 'Ον, την 'Αλήθεια' αλλά είναι και κάτι πέρ' απ' αυτό. 'Αν είναι λάμψη άγνή, είναι ο πόνος που έγινε λάμψη' ή άπουσία, ή στέργηση, ή έλπίδα, που έγινε ξαφνικά φωτεινή παρουσία. Και γράφει ο Dante στο «Καθαρτήριο». 'Εκεί μπροστά μου παραστάθηκε μιά γυναίκα μόνη, που πήγαινε

τραγουδώντας και μαζεύοντας λουλούδια από τα όποια ο δρόμος ήταν στρωμένος. 'Εκείνη γέλουσε από την άπάναντι όχθη, όλόρθη, πλέκοντας με το χέρι ποιίκα και πολύχρωμα λουλούδια». Είναι ή Ματθίλδη την οποία άγναντεύει ο Dante. Κάτι σαν πρόγευση της ψυχής για τη μεγάλη μορφή, που περιμένει. Καμιά λέξη, που να θυμίζει τη σωματική της ύπόσταση. Καμιά έντύπωση από το κορμί. 'Αλλ' άν ή αίσθηση του ποιητή άπασχολείται, είναι με τα λουλούδια της κόρης, και με τα τραγούδια της. 'Η αίσθηση του είναι τόσο ευγενική, ώστε να μη μπορεί να συλλάβει άλλο, από τις άυλες εϋωδίες των λουλουδιών και την άειπωτη γλυκύτητα της φωνής. Καμιά θαρεία ταραχή και ζάλη. Εϋδαιμονία από άκούσματα και εϋωδιές... Σε άλλη χρονική στιγμή ο ποιητής βλέπει μιά λάμψη από έφτα μυστηριώδικες λυχνίες. 'Ακούει γλυκούς ήχους τραγουδιών. Μέσα σε έκταση παρακαλουθεί μιά πομπή λευκοντυμένων άργακίνητων μακαρίων πνευμάτων. 'Ενα άρμα θριαμβευτικό το σέρνει ένας γρύπας. Γυναίκες γύρω χορεύουν και προχωρούν. 'Αγγελοι ψάλλουν «Εϋλογημένος ο έρχόμενος». Και πάλι, σκοροπών άβνη γύρω από το άρμα και ή άηδονόλαλη φωνή τους άκούεται: «Σκορπίστε κρίνα με γεμάτες φούχτες!» 'Ετσι μέσα σ' ένα σύννεφο λουλουδιών, που απ' τα χέρια των άγγέλων ρίχνονται ψηλά και ξαναπέφτουν μέσα και γύρω από το άρμα, παρουσιάστηκε μιά γυναίκα.....»

Νομίζει κανείς ότι έχει συλλάβει στα άμφίβλητρα των ματιών του, μιά μυστική παρουσία, ένα μυστικό άγνάπτεμα. 'Ο ποιητής διγγείται με λεπτομέρεια κάτι, που είδε ή έσωτερική του όραση και πού αυτή το πιστεύει άληθινό και ζωντανό. Ήταν ή Βατρική που περνούσε. 'Αν δεν ήταν έπρεπε να είναι. Ήταν τόσο θέβαιο. 'Αλλά τι έσημαινε ή Βατρική. το είπαμε ήδη: ένα κάλεσμα ίσως, μιά υπόσχεση πραγματοποιημένη σ' ένα όνειρο κι' ένα όνειρο, που έγινε πιό άπτό από την ίδια τη ζωή. 'Ονειρο άγνότητας για τον άνθρωπο, που πέρασε απ' την κόλαση των παθών και από το καθαρτήριο της έλπίδας. 'Οτι έλπίζει κανείς, ότι προσδοκά και το συλλαμβάνει σε μιά από τις πιό εϋτυχισμένες στιγμές της ψυχικής ζωής του σαν όπτασία, είναι συχνά τόσο άληθινό, ώστε καμιά θεβαιότητα στον κόσμο δεν θά του έδινε τόσο θαθεία τη λύτρωση, τόσο πλατειά την ανακούφιση μέσ' απ' το βαθύ στήθος..... Ποιός είπε, ότι ή Βατρική, ή μορφή την οποίαν άγνάντεψε ο Dante στο Καθαρτήριο της ψυχής του, δεν υπήρξε ποτέ; ποιος είπε, ότι μπορούσε να ζήσει ο Δάντε, μπορούσε να ζήσει ο άνθρωπος ποτέ χωρίς την άγαμονή μιάς Βατρικής, άγαμονή που γεννάει από μέσα της το δάμα. τη δολογήση μιάς θέβιας παρουσίας, που δεν ήταν παρά όνειρο;

Και γράφει ο Δάντε στον «Παράδεισο» του: «Είδα τη Βατρική στραμμένη άριστερά ν' άγναντεύει τον ήλιο' ποτέ αϊτός δεν τον κοίταξε με τόση προσήλωση. Κάρφωσα τα βλέμματά μου στον ήλιο, πιό πολύ απ' όσο συνηθίζουν οι άνθρωποι... Δεν ύπέφερα πολύ από τις άχτι-

δες του, αλλά τον κοίταξα άρκετά, ώστε τον είδα να σκορπάει γύρω του σπινθήρες, όπως το σίδερο, που βγαίνει πυρακτωμένο από τη φωτιά. Και ξαφνικά, μου φάνηκε, πώς μιά νέα ήμέρα προστέθηκε στην ήμέρα, σά να είχε σπολίσει 'Εκείνος, που είχε πάσαν έξουσία, τον ουρανό με δεύτερο ήλιο..... Η Βατρική στεκόταν με τα μάτια γυρισμένα στις αιώνιες σφαίρες, κι' εγώ, αφού άπόστρεψα τα δικά μου απ' τον ουρανό, τα κάρφωσα άπάνω της. 'Όταν την κοίταξα, έγινε μέσα μου όπως έγινε ο Γλαυκος, όταν γεύθηκε το χόρτο, που τον έκαμε σύντροφο των άλλων θεών της θάλασσας... Το παράδειγμα του Γλαυκού άς θεωρηθεί άρκετό από κείνους, στους όποιους ή θεία χάρις έπιφύλασσε να γνωρίσουν οι ίδιοι στον έαυτο τους την ύψηλη αυτή εϋδαιμονία..... Καί τώρα ή Βατρική έστρεψε το πρόσωπό της προς τον ουρανό.....» Καί παρακάτω: «'Ο έμφυτος και άδάμαστος πόθος του θασαίλειου που παίρνει το σχήμα του από το θεό, μάρ έφερνε προς τη ψηλά σχεδόν τόσο γρήγορα, όσο γρήγορα βλέπετε να περιστρέφεται ο ουρανό». Η Βατρική έκοίταξε ψηλά κι' εγώ έκίταξα έκείνη.....»

Με τα λόγια αυτά ή ψυχή μας αισθάνεται, ότι φτερουγίζει κάτω από τα πόδια του θεοϋ με οδηγό τη μεγάλη 'Αγάπη. 'Αφήσαμε τη γη πολύ πτωμας, τον πόνο, την μνησικακία, τον πόθο της σάρκας, τα άνεκπλήρωτα όνειρα. Ήδη πραγματοποιήσαμε τον έσώτατο πόθο της ψυχής μας, να γίνουμε καθαροί, άγνοι, διαφανείς, σαν το φώς, σαν την χαρά, σαν τη μεγάλη 'Αγάπη, σαν το θεό. Η έρωτική φωταύγεια, περνώντας δλους τους αναβαθμούς διαλύεται μέσα στο μεγάλο φώς, φώς ζεστό σαν την αγάπη, φώς ζεστό σαν τη θεϊκή άγκαλιά που ζεσταίνει αλλά και περικλείει το νόημα όλων των κόσμων..... Ήταν μιά νύχτα στην ψυχή μας. 'Είδαμε μέσα στην νύχτα την Βατρική μας κι' έλαμψαν όλες οι έλπίδες μας με τη γλυκειά μαρμαρυγή όλων των άστρων. Μιά μεγάλη υπόσχεση μέσα στην άπόνυσή μας ήταν τάστρα. 'Επειτα ή αύγή γεννήθηκε σαν μακρυνή προειδοποίηση στην ψυχή μας. 'Επειτα ήταν το φώς..... Μπορούμε να πεθάνουμε τώρα μέσα στην εϋδαιμονία μας. Μήπως τάχα έμεινε πειά και ή ελάχιστη σκόνη από το έγώ μας, όταν το έγώ μας έλυωσε μέσα στο μεγάλο φώς; 'Ω! το έρωτικό άγνάπτεμα άκτινοβολεί κάποτε τόσο δυνατά, ώστε το σωμα που άγναντεύουμε γίνεται έλπίδα, ή έλπίδα γίνεται άστρο, το άστρο γίνεται φώς και το φώς μάς λούζει άπαλά, σιωπηλά, μέσα στη μυστηριώδη σιγαλιά, σαν καθαρή ψυχή που έλειωσε και λάμπει τώρα μέσα μας και γύρω μας και παντού.... 'Αλλά που είναι το αντικείμενο της αγάπης μας; τι έγινε ή Βατρική μας; 'Ω μά αυτή είναι κάπου εδώ, ίσως μέσα μας, είναι ή εϋτυχισμένη αυτή ώρα της ψυχής μας, αυτό το αίσθημα ότι δεν υπάρχουμε, ότι χάσαμε το δάμας μας, όμως πάλι υπάρχουμε αφού έχουμε κριθεί και έχουμε σωθεί. Μακάρια ώρα! Μακάριοι οι καθαροί τη καρδιά, ότι αυτοί τον θεόν δφονται!

Κι' ἐνθ' ὁ Dante προσφέρει τὸ ἀνθρώπινο ἐγὼ θυσία στὴ θεϊκὴ ἀγάπη κατακτημένη μὲ τὴν ἀπόλυτη καὶ χωρὶς ὀρους προσφορά τῆς ψυχῆς μας στὸ ὑπέρλαμπρο καὶ καθαρὸ φῶς, ὅπου μᾶς ὀφθαίνει ἡ ἐρωτικὴ ὄπτασία, ὁ σύγχρονός του ποιητὴς Petrarca ἐπιθυμεῖ νὰ κρατήσῃ τὸν ἀνθρώπου σ τ ἡ γ ἡ τ ο υ , δεμένο μὲ χρυσὴ ἀλυσίδα μὲ τὸ θάσανό του, ἀδυνατοῦντα νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὸ γλυκύτερο καημὸ του καημὸ ἀπὸ τὸν ὅποιο δὲ θὰ ἤθελε ν' ἀπαλλαγῇ κι' ἂν ἀκόμα ἐπρόκειτο νὰ κερδίσει τ' ἀγαθὰ ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁ Petrarca εἶναι ὁ ποιητὴς, ποὺ ἀντὶ ν' ἀγνατευθεῖ τὸ ἀντικείμενό του πλάθοντας τὸ τέλει, ἀγνό, δλόφωτο, χαρούμενο, τὸ βλέπει πάντα μέσα σ' ἓνα δειλιγὸ ἢ σὲ μιὰ χαραυγῆ. Μιὰ μου, σικὴ αἰσθημάτων, εὐαισθησιῶν, λεπτοτήτων παίξεται στὴν ψυχῇ του ἔτσι, ποὺ τραγουδάει τὸν πόνο του μὲ τρυφερὰ καὶ παθητικὰ νότες μέσα στὴ σιγαλιά τῆς παθητικῆς ὥρας τῆς ψυχῆς του. "Ἄν γελάει κάποτε, αὐτὸ εἶναι ἓνα πονεμένο χαμόγελο· ἂν πονεῖ, εἶναι ἓνα μέσα σὲ μιὰ μελαγχολικὴ ἀπαλωσύνη. "Ἄν γιὰ τὸν Dante τὸ ἐρωτικὸ ἀγνάντεμα εἶναι ταυτόσημο μὲ τὴ θεωρητικὴ μυσταγωγία, γιὰ τὸν Petrarca δὲν ὑπάρχει κἀν τὸ ἀγνάντεμα, ἡ λατρευτικὴ στάση. Ἡ ψυχῇ του ἐρωτευμένη σπουδάζει τὸν ἑαυτὸ της. Ἄληθινὰ ὁ Πετράρχης εἶναι ὁ πρῶτος νεώτερος ἄνθρωπος. Ἡ Laura, ἡ ἀγαπημένη του, δὲν εἶναι ὅπως ἡ Βεατρίκη μιὰ ὑπόθεση θρησκευομένου πνεύματος, ἀλλὰ ἡ καλειδοσκοπικὴ ἀπόδοσις τοῦ ἐρωτικοῦ παλμοῦ, τῆς θαυμασῆς δόνησης, ποὺ φέρνει ἡ ἀγάπη καὶ ὀρίζει τὴν ἐσωτερικὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Laura εἶναι ὑπόθεση τῆς καλλιτεχνικῆς ψυχῆς, μέτρο τῆς εὐαισθησίας, ποὺ μπαίνει στὶς ἀνθρώπινες διαστάσεις. Κι' ἐνθ' τὴν ψυχῇ τοῦ Dante κατέχει ἡ θεασιότητα ἐκείνη, ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ ὀφθαίνει ὡς τίς οὐράνιες σφαῖρες, ἡ Laura φέρνει τὴν ψυχῇ τοῦ Πετράρχη πάνω στὸ ὄμμα τὸ στυφὸ τῆς ἀμφιβολίας, ποὺ κλονίζεται μέσα στὸν ἑαυτὸ της, ποὺ ἀγωνίζεται δραματικὰ γιὰ νὰ βρεῖ κάποια ἰσοροπία.

Τέκνο τοῦ μυστικοῦ γάμου τῶν ἐξόχων πνευμάτων, τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Πετράρχη, εἶναι ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ ποίηση τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Τοῦ Σολωμοῦ, στὴ βασικὴ καὶ κύρια ἐσωτερικὴ γραμμῇ. Τὸ ἀ γ ν ἄ ν τ ε μ ἄ τ ο ε ἰ ρ ω τ ι κ ὸ τ ὶ ν ἄ γ ν ὶ ν μ ο ρ φ ῶ ν ἀ π ὸ τ ὸ Σ ο λ ω μ ὸ ἔ χ ε ι τ ὸ χ α ρ α κ τ ῆ ρ α τ οῦ δ α ν τ ι κ οῦ ἰ δ ε α λ ι σ μ οῦ καὶ τῆς πετράρχικης καλλιτεχνικῆς τεχνουργίας.

Ἄς φιλαφύσουμε τὰ πράγματα. Ἰδοὺ πρῶτα μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὴν ἀγνώριστὴ τοῦ Σολωμοῦ:

Τώρα, ποὺ τοῦτῃ
ἡ κόρη φαίνεται
τὸ χόριο γίνεται
ἄνθι ἀπαλό.

Καὶ ἀπὸ τὸν Κρητικὸ, ὅπου ὑπάρχει ἡ παρουσία τῆς «Φεγγαροντυμένης».

Τότε ἀπὸ φῶς μεσημερνὸ ἢ νύχτα πλημυρίζει
κ' ἡ χτίση ἔγινε ναός, ποὺ ὀλοῦθε λσμπυρίζει

κι' ἀκόμα, ἀπὸ τὸ ἐπίγραμμα στὴ Φραγκίσκα Φρατζερ

Κι' ἂν γιὰ τὰ πόδια σου Καλῆ, κι' ἂν γιὰ
[τὴν κεφαλῇ σου

κρίνους ὁ λίθος ἔβγαλε, χρυσὸ στεφάνι ὁ
[ἥλιος
δῶρο δὲν ἔκανε γιὰ σέ καὶ γιὰ τὸ μέσα
[πλοῦτος
"Ὀμορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλα-
[σμένους

Οἱ στίχοι αὐτοὶ μᾶς θυμίζουν πάλι κάποιους ἄλλους, ποὺ ἀναφέρονται ἔχι τὴν ἀκόμα καμμιά παρθενικὴ μορφή, ἀλλὰ στὸ βασίλειό τῆς Ἑλλάδας, ὅταν περνοῦσε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, μᾶς τοποθετοῦν ὁμοῦ στὴν ἴδια στάση ἀγάπης

Μέσ στὸ γιαλὸ τῆς Κέρκυρας μαῦρ' εἶμαι
[πέτρα κ' ἔρμη
κ' εἶναι δικό σου δόξασμα, δικό σου πλοῦ-
[τος εἶναι.
πνεῦμα καλό, ποὺ σ' ἄρεσε φωνὴ νὰ μοῦ
[χαρίσεις
κι ἂν μὲ πατήσεις, βασιλιά, βγάνω βαγί
[καὶ δάφνη.

Στὸ πρῶτο παράδειγμα, ἀπλῶς ἀπὸ τὸ ἐ ρ ω τ ι κ ὸ ἀ γ ν ἄ ν τ ε μ ἄ τ ο ε ἰ ρ ω τ ι κ ὸ μ ῦ θ ο ς τὸ χορτάρι μεταμορφώνεται σὲ ἀπαλό ἄνθι. Ἡ μαγικὴ ἐπενέργεια τῆς κόρης ὁμοῦ δὲν ἀναπτύσσεται ἀρκετὰ καὶ ἡ ἐντύπωση περιορίζεται τόσο, ὥστε φτάνει νὰ μᾶς φανεῖ ὡς ἓνα λεκτικὸ στολίδι.

Στὸ δεῦτερο παράδειγμα, μὲ τὴν ἐμφάνιση τῆς Φεγγαροντυμένης, μιᾶς ὑπεργήνης μορφῆς παρθενικῆς, ποὺ εἶναι ὄνειρικὴ—μέσα σὲ ζυγνόνειρο ἢ ὄπτασία—προβολὴ τῶν πόνων τοῦ Κρητικοῦ καὶ, φυσικὰ, καὶ τοῦ ποιητῆ, ὁ ποιητὴς βλέπει τὴν ἀγαπημένη του. τὴ βλέπει ὡς ἓνα ὑπερουσία μορφή, ἐξαισθημένη, ὡς ἓνα φῶς ἀγίο ποὺ πλημμύρισε τὴ χτίση. Τίποτα ἀπὸ ὕλικὴ διάσταση δὲ σώζεται σ' αὐτὴ, τίποτα ἀπὸ ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Ὅπως τῆς ἐκκλησιᾶς τὰ φῶτα μέσα στὴ νύχτα φεγγαροβόλανε καὶ μὲ τὴ μυστικὴ τους λάμψη μᾶς θυμίζουν, ὅτι ἐκεῖ, ἐκείνη τὴν ὥρα χόρεσε τὸ ἀχώρητο θεϊκὸ πνεῦμα, ἔτσι καὶ ἡ μορφή τῆς ἀγαπημένης, ἀλλὰ κατ' ἀντίστοιχὴ τάση, πῆρε τίς διαστάσεις τοῦ μεγάλου οὐρανοῦ. Ἐχει κάτι ἀπὸ τὸ μέγα φῶς ἔχει κάτι τὸ θεϊκό.

Ἄλλὰ στὸ καλλιτεχνικὸ πνεῦμα τοῦ Σολωμοῦ μιὰ προσεκτικώτερη ἀνατομία θὰ διακρίνει ἔχι μόνον τὴν ἀνάγκη τῆς ἐξιδανίκευσης, τῆς μεταστάσεως στὸ αὐλο, ἔχι μόνον τὴν πνευματικὴ μεταγραφὴ τῶν ὕλικων διαστάσεων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπ' ἀνάδο στὴ μ α γ ι κ ἡ μ ε τ α μ ὄ ρ φ ω σ ἡ , ἀ π ὸ τ ὴ ν ὁ π ο ῖ α ε ἰ χ ε ξ ε κ ι ν ῆ σ ε ι καὶ τὴν ὁ π ο ῖ α ε ἰ χ ε ἐ γ κ α τ α λ ε ἴ ψ ε ἡ π ρ ο σ ῆ λ ὡ σ η τ οῦ ποιητῆ σὲ ἰ δ ε α λ ι σ τ ι κ ῆ ς μ ε τ α γ ρ α φ ῆ ς. Τώρα θὰ μπορούμε νὰ βροῦμε τὸν ποιητὴ μας νὰ ξαναγυρίζει στὴν ἀρχέγονη ἐκείνη τάση, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐκκίνησε ὁ πρῶτος θαμβωμένος ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ ἄνθρωπος, δηλ. στὴν στάση τῆς ἀφελοῦς γοητείας

ποὺ τὰ βλέπει ὅλα μέσα σ' ἓνα μάγεμα καὶ μιὰ μεταμόρφωση: Στὸ τρίτο παράδειγμα, ἀγναντευομένη τὴν «Καλῆ» κρίνους ἔβγαλε ὁ λίθος στεφάνι χρυσὸ φόρεσε ὁ ἥλιος: ἔγιναν πρὸ πλοῦσιος, ἀπόκτησαν αἴγλη καὶ ὁμορφιὰ καὶ τὴν ὁμορφιὰ αὐτὴ καὶ τὴν αἴγλη, ποὺ κέρδιον τὴ χρεωστοῦν στὴν ἐμφάνιση ἐκείνη· τί εἶναι λοιπὸν ἡ «Καλῆ»; μιὰ μ α γ ι κ ἡ δ ὦ ν α μ ἡ ἴ σ ω ς, ποὺ μεταμορφώνει καὶ πλουτίζει τὰ πράγματα. Ὁ Σολωμὸς εἶναι ποιητὴς αὐτὴ τὴ στιγμή, ποὺ ξαίρει νὰ δίνει ἔχι τίς ὕλικές διαστάσεις τῆς μορφῆς, ἀλλὰ τὴ δύναμη, τὴν αἰσθησι, τὴν ποιότητα καὶ τὴ σημασία τους, μὲ τὴν ὁποία μᾶς πλουτίζει. Στούς δύο πρώτους στίχους

κι' ἂν γιὰ τὰ πόδια σου, κολλῆ,
κι ἂν γιὰ τὴν κεφαλῇ σου
κρίνους ὁ λίθος ἔβγαλε
χρυσὸ στεφάνι ὁ ἥλιος

ὁ ποιητὴς βρίσκεται στὴ μαγικὴ ὥρα, ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἐμφάνιση ἐκείνης. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ἡ κόρη μιὰ ἀπλὴ ἐμφάνιση, εἶναι μιὰ π α ρ ο υ σ ἰ α . "Ἐνα σημάδι ἀπὸ κάτι ποὺ εἶναι ἀόρατο. Ἄλλ' ἂν ἡ μαγικὴ ἐμφάνιση τῆς «Καλῆς» προσκάλεσε μιὰ ὑπέροχη καὶ θαυμαστικὴ (merveilleuse) ἀναδρομὴ σὲ μαγικὴ τέλεση ὅπως στὸ δημοτικὸ τραγοῦδι ἡ ἐμφάνιση τοῦ ποδαστράγαλου τῆς γυναίκας, ποὺ ἐπλενε ροῦχα στὸ γιαλὸ — γιὰ τὸ Σολωμὸ ἡ «καλῆ» Φραγκίσκα ἔχει κάτι, ποὺ ἀξίζει ἀκόμα πρὸ πολλοῦ καὶ γιὰ τὴν ἐκφραση τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι ἀρκετοὶ οὔτε οἱ κρίνοι οὔτε τὰ χρυσὰ στεφάνια: ἔχει τὸ μ ε σ ο α π λ ο ὦ τ ο ς , τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀγνότητος τὴν ἀγγελικότητα. Ὁ ποιητὴς, ὅταν ἔφτασε στὸ σημεῖο αὐτὸ, καταθέτει τὴν ἐντολή. Ἡ ἀγγελικότητα εἶναι ἓνα εἶδος τελειότητας, καὶ δὲν περιγράφεται, δὲν ἀποδίδεται μὲ χρώματα, μὲ φράσεις μὲ εἰκόνες. Ἐκστομίζει λοιπὸν ὁ ποιητὴς τὸ θαυμασμὸ τοῦ ὀλόκληρο. ἀπερίφραστο:

"Ὀμορφος κόσμος ἠθικός,
ἀγγελικὰ πλασμένους!

Τίποτα δὲν εἶναι δυνατότερο ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα. "Ἄν ὁ στίχος αὐτός εἶναι ἡ πύκνωση ἑνὸς ποιήματος, ποὺ δὲ θὰ ἦταν δυνατό νὰ γραφεῖ ποτέ, ἰδοὺ ὅτι ἡ διάνοια κατορθώνει νὰ σκαλίσει τὸ στίχο πάνω σὲ σκληρὸ μάρμαρο ὡς ἐπίγραμμα. Τὸ ἐπίγραμμα εἶναι ἡ ποίηση τῆς διάνοιας.

Ὁ Σολωμὸς ἀγνάντεψε νοσρὰ τὴ Φραγκίσκα. Μπήκε στὸ ἄδυτο τῆς ψυχῆς της καὶ ἀπὸ κεῖ «εἶδε» τὸ μυστικὸ της: ἡ Φραγκίσκα δὲν εἶναι μόνον ὁμορφὴ ἀλλὰ καὶ ἀγνή. Καὶ ἡ φωταύγεια στὴ σολωμικὴ ψυχῇ θυμίζει τὸ μυστικὸ φῶς, πλημμυρίζει τὴν δραση τοῦ Dante, ὅταν ἀντίκρουσε τίς παραδείσεις μορφῆς, τίς ὁμορφές μαζὶ καὶ ἀγνές. Ἡ ὁ μ ο ρ φ ἰ α κ ρ α τ α λ λ ω μ ῆ ν ἡ μ ε σ α σ τ ῖ ς ἀ κ τ ῖ δ ε ς τῆς ἀ γ ν ὸ τ ἡ τ α ς παῖρνε ἓνα περιεχόμενο, γίνεται αἰσθητὴ βαθύτερα στὴν ψυχῇ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει νὰ ἀννοχεῖ μέσα στὸ ἐρωτικὴ μιᾶς λαμπρῆς, ἀλλὰ στερημένης ἀπὸ ποιότητα ὁμορφιάς Ἡ ψυχῇ βρίσκει τὴν πρὸ

εὐγενικὴ τῆς ὥρα καὶ ἡ ἀγαλλίασή της ἔχει τὸ πλάτος τοῦ παραδείσου.

Ἄλλὰ τώρα ἀκριβῶς ποὺ φτάσαμε στὸ σημεῖο αὐτὸ, θὰ σταματήσουμε γιὰ νὰ ζυγίσουμε στὰ φτερά τοῦ ἐρωτηματικῆς στοχασμοῦ τὴν ποιότητα τοῦ μαγεμένου ἀγναντέματος: "Ὀμορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένους! Ἡ ἐκφραση τῆς μαγικῆς αὐτῆς σ τ ι γ μ ῆ ς , τῆς πλουτισμένης στὸ Σολωμὸ ἀπὸ κάτι, ποὺ βρίσκεται πῆρ' ἀπὸ τὴ μορφή, στὸ μ ε σ ο α π λ ο ὦ τ ο ς , ἔτσι καθὼς καλλιτεχνικὰ στέκεται στὴ σύντομη αὐτὴ διατύπωση, περιορισμένη, ἐπιγραμματικὴ, χωρὶς τὴ δύναμη νὰ σπάσει τὸν κλοιὸ τῆς νοητικότητας καὶ νὰ ἐκχυθεῖ σὲ μιὰ πλοῦσια ὡς ἀναδρυτικὴ δοξολόγησι, σ' ἓναν ἀπελπισμένον ὄμο τῆς ἀγγελικότητας, αὐτὴ ἡ λιτὴ καὶ ἐπιγραμματικὴ ἐκφραση τοῦ ἀρρήτου, μήπως, μὴ τὴν ἀξία ποὺ πέρνει ἀπὸ τὴ βραχυτήτά της, μήπως προδίδει κάτι σὰ λιποψυχία, κάτι ὡς ἀν κάποι α ἄδυναμία νὰ πεταχθεῖ ἀπὸ τὰ βάθη ἡ πλοῦσια συγκίνηση, ποὺ θὰ ἐρμηνεύσει τὴν ἐξαιρετικὴ στιγμή, ἀδυναμία γὰρ μιὰ ἀπόσοση τῆς πρὸ ἠρωτικῆς, θέλω νὰ πῶ πρὸ σύνθετη, πρὸ δύσκολη; Μήπως ἡ γλυκιά καὶ ἡ συμμαζεμένη ὁμορφιὰ τοῦ ἐπιγραμματικοῦ αὐτοῦ στίχου εἶναι γιὰ τὸν ποιητὴν ἓνα δειλὸν ἀπὸ τὸ ἄλλο ποὺ παραμένει κρυμμένο, καὶ πρὸ ὁποῖο ποὺ ἀξίζει νὰ ἰδεῖ τὸ φῶς, μιὰ καινούργια ὀψη ἑνὸς ἀφανέρωτου μεγαλείου; Μήπως τάχα αὐτὸ μόνον ἀποδέσσει νὰ ἀρθρώσει ἡ ἐπίμονη συγκέντρωση τοῦ Σολωμοῦ μέσα στὸν ἑαυτὸ του; Μὴ τάχα δὲ θὰ ἦταν δυνατό νὰ ἐλπίζουμε, πῶς αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὅποιο κατέχεται ὁ ποιητὴς δε σ τ ἄ θ ῆ κ ε μ π ο ρ ε τ ὸ ν ἄ τ ὸ ἐ κ φ ρ ᾶ σ ε ἰ ἄ λ λ ο ῖ ς π α ρ ἄ μ ο ν ἄ χ α ἔ τ ο ἰ , μ ε σ α σ ' ἓ ν α ἐ ξ α ἴ ρ ε τ ο , ἔ σ τ ω , d o l c e s i i l l n u o n o ; Μήπως ἀκαταμέτρητα θὰ ἀξίσει περισσότερο μιὰ προσπάθεια, τῆς ὁποίας ἡ ἐδῶκα ἀποτυχία ἐρεθίζει πρὸ πολλοῦ τὸ δαιμόνιο ποιητικὸ πνεῦμα καὶ ὁ ποιητὴς ποὺ ἀνέλαβε αὐτὴ τὴν προσπάθεια : ν ἄ ἐ φ ρ ᾶ σ ε ἰ τ ἡ ν τ ε λ ε ἰ ὸ τ ἡ τ α σ τ ἡ ν ἄ γ ν ὸ τ ἡ τ α θ ἄ ἤ θ ε λ ε γ ι ' αὐ τ ὸ ἀ κ ρ ἰ β ῶ ς ν ἄ ρ ἰ χ τ ε ἰ σ τ ὸ ν κ ἰ ν ῶ ν ο , γ ι ἄ ν ' ἀ π ο τ ῦ χ ε ἰ θ ρ ι α μ β ε υ τ ι κ ἄ , γ ι ἄ ν ' ἀ π ο τ ῦ χ ε ἰ ἄ λ λ ἄ καὶ ν ἄ θ ρ ι α μ β ε ῦ σ ε ἰ ; Γ ι α τ ἰ ὁ D a n t e σ τ ὸ ν « Π α ρ ᾶ δ ε ἰ σ ὸ » τ οῦ αὐ τ ὸ ἀ κ ρ ἰ β ῶ ς ε ἰ χ ε κ ε ρ δ ῖ σ ε ἰ καὶ οὐ τ ὸ ἀ κ ρ ἰ β ῶ ς ε ἰ χ ε χ ᾶ σ ε ἰ . Κ ε ρ δ ῖ σ ε τ ἡ ν τ ὸ λ ῆ μ ἡ τῆς μεγαλοφυΐας καὶ ἔ χ α σ ε ἔ κ ε ἰ ν ο π οῦ ε ἰ ν α ἰ τ ε λ ι κ ἄ ἀ π ο φ α σ ἰ σ ῆ μ ἔ ν ο ν ἄ χ ᾶ σ ε ἰ κ ἄ θ ε ἄ ν θ ρ ὼ π ο ς : ν ἄ δ ὴ σ ε ἰ τ ὸ ἀ π ὸ λ ῶ τ ο , τ ὸ τ ἔ λ ε ἰ ο , κ λ ε ἰ σ ῆ μ ἔ ν ο μ ε σ α σ ἔ ἀ ν θ ρ ὼ π ἰ ν α μ ἔ τ ρ α . Ὁ « Π α ρ ᾶ δ ε ἰ σ ὸ » τ οῦ D a n t e ἐ γ ρ ᾶ φ η κ ε γ ι ἄ ν ἄ δ ε ἰ χ ν ε ἰ α ἰ ὼ ν ἰ α π ὴ ς ὅ τ ἰ ἀ ξ ἰ ζ ἰ τ ε σ τ ὸ ν ἄ ν θ ρ ὼ π ο ἰ ε ἰ ν α ἰ ἡ τ ὸ λ ῆ μ ἡ ν ἄ φ τ ᾶ σ ε ἰ τ ὸ ἄ φ τ α σ τ ο . Ἐ τ ο ἰ π ο λ λ ῆ ς φ ο ρ ῆ ς ἡ π τ ὴ σ ῃ ε ἰ ν α ἰ κ ἄ τ ἰ π ὶ ὁ ὑ π ἔ ρ ο χ ο καὶ π ὶ ὁ σ υ γ κ ἰ ν ῆ τ ἰ κ ὸ ἀ π ὸ τ ἡ ν ἰ κ ῆ . Ἄ ν ὁ Π α ρ ᾶ δ ε ἰ σ ὸ δ ἔ ν ἄ σ τ ἄ θ ῆ κ ε δ ῦ ν α τ ὸ ν ἄ κ ἰ σ θ ε ἰ μ ἔ σ α σ τ ἄ π λ α ἰ σ ἰ α τ οῦ ἀ ν θ ρ ὼ π ἰ ν οῦ λ ὸ γ οῦ , τ ὸ ν ἄ ἐ π ἰ χ ε ἰ ρ ῆ σ ε ἰ κ α ν ε ἰ ς αὐ τ ὸ τ ὸ ἀ π ο π ε ν ο η σ ῆ μ ἔ ν ο ἰ ἔ χ ε ἰ ρ ῆ ρ ῃ α ε ἰ ν α ἰ ὕ ψ ἰ σ τ ο ς τ ἰ τ λ ο ς τ ἰ μ ῆ ς γ ι ἄ τ ὸ ν ἄ ν θ ρ ὼ π ο . Π ε ρ ἰ μ ἔ ν α μ ε ἀ π ὸ τ ὸ Σ ο λ ω μ ὸ ν ἄ μ ᾶ ς δ ὴ σ ε ἰ αὐ τ ὸ ν τ ὸ ν π ν ε υ μ α τ ἰ κ ὸ ἴ λ ῑ γ γ ο τῆ ς μ ε γ α λ ο φ υ ἰ α ς π οῦ τ ο λ μ ᾶ ν ' ἀ π ο τ ῦ χ ε ἰ . Ἐ ν ἄ ς σ τ ἰ χ ὸ ς ἐ π ἰ γ ρ α μ μ α τ ἰ κ ὸ ς ε ἰ ν α ἰ π ο λ ῶ λ ῑ γ ὸ τ ε ρ ο ἀ π ' ὅ τ ἰ χ ρ ε ἰ α ἰ ζ ὴ σ ῆ μ ᾶ ς γ ι ἄ ν ἄ ἰ σ θ α ν θ ὴ μ ε τ ἡ ἐ β ἄ θ η ἰ ἄ δ ὴ ν ῆ σ ῃ . Ὅ τ α ν ὄ μ ω ς ἡ ψ υ χ ῇ μ ᾶ ς ε ἰ ν α ἰ τ ὸ σ ο ὀ ε ἰ ο μ ῆ , ὥ σ τ ε ν ἄ π ε ρ ἰ μ ἔ ν ε ἰ π ε ρ ἰ σ ὸ τ ε ρ α . . . .

Μπορεί κανείς να παραδεχθεί ίσως μετά τα όσα έχουμε ειπωμένα, πώς ή έρωτική φωταύγεια, που άπλώνεται στην ψυχή του ποιητή, είναι δυνατό να έχει την πιο ποικίλη προέλευση και ότι εκείνο που έχει τη σημασία πάντοτε είναι μονάχα ή μαγική Ικανότητα του καλλιτέχνη, που θα κατόρθωνε να ξαναστήσει, μέσα μας, το ίδιο δράμα, το ίδιο θάμβος που αυτός δοκίμασε, με τα μέσα της τέχνης.

Αν οι πρωτόγονοι ή αρχαίοι άνθρωποι συγκινούνται από το σωματικό κάλλος, αν οι αρχαίοι Έλληνες ζούν το έρωτα αντί να τον τραγουδούν και να υποβάλλουν τη δύναμη και τη μαγεία του, αν ο Πλάτωνας θεωρεί τον έρωτα σαν μία υπερβατική κλίμακα προς το τέλειο ή ο Dante λάτρευε το άγνο κάλλος γιατί μας δίνει μόνον αυτό την Ικανότητα ν' αντικρύσουμε μέσ' από αυτό το Θεό μας, αν, τέλος, ο Σολωμός αντανάκλα με την τέχνη του, ότι στον Dante ζήσέ βαθύτερη ουσία, όλ' αυτά είναι άπλως περιπτώσεις μερικές ενός πρωταρχικού αίτηματος: να συλληφθεί, να αιχμαλωτισθεί και να εκφρασθεί, ότι βαθύτερο περιέχει ή έρωτική ο τ ι γ μ ή . (οά στιγμή όπου άγναντεύει ο ποιητής το λατρεύμενο αντικείμενο), όλος ο πλοῦτος, ή χαρά, ή εὐφορία που αυτό το αίσθημα χαρίζει στον άνθρωπο. *Αν δοκιμάζαμε, τώρα, να κάναμε μία σύνθεση από τις ποιότητες των στιγμών αυτών, θα πρόκυπτε το αποτέλεσμα. οτι αυτό δε μπορεί να γίνει, ότι το έρωτικό άγνάντεμα είναι από τη βάση του κάτι το διαιρημένο. το διαφορικό — αισθησιακό, διανοητικό, πνευματικό, ήθικό, μυστικό, καλλιτεχνικό — και ότι ή μόνη δυνατή ένότητά του βρίσκεται στην καλλιτεχνική δύναμη της έκφρασής του. Είναι δηλ. δυνατόν, οι ποικιλώτατες ποιοτικά στιγμές να έχουν την ίδια δύναμη και την ίδια μάλιστα καλλιτεχνική αξία, όταν ή έκφρασή τους είναι πλήρης. Γι' αυτόν, που διαβάξει ένα ποίημα, το έρωτικό άγνάντεμα υπάρχει ή δεν υπάρχει κατά τρόπο κατ' εὐθείαν ανάλογο με τη δύναμη που έχει ή που δεν έχει ο ποιητής να το αναστήσει μέσα μας. Το πιο αϊθέριο αίσθημα στην πέννα ενός άδελφίου είναι αδύνατο να υπάρξει, να ζήσει, να φωτίσει την ψυχή μας. *Ο,τι υπάρχει είναι ή τέχνη. *Ο,τι δίνει ύπαρξη είναι ή μ ο ρ φ ή .

Αλλά τώρα πρέπει να σταματήσουμε. Τι έννοούμε, όταν πετούμε στη μέση τη λέξη «μορφή»; μια ρουκέτα, έναν τρόπο να γλυτώσουμε από τα χειρότερα; Θα έννοούσαμε λέγοντας «μορφή» μία οίκοδομική και μία πλαστική οργάνωση και μία οργάνωση της ποιητικής βλης κάτω από τους νόμους της Ισορροπίας, της αναλογίας της συμμετρίας και του ρυθμού; Ίσως αυτό, Ίσως όμως όχι μόνον αυτό, Ίσως μάλλον όχι αυτό. *Η μορφή είναι ο τρόπος που κάθεται βαθύ, ψυχικό, άβλο πνευματικό, γίνεται αισθητό. *Υπό την έν-

νοια αυτή υπάρχει μορφή και εκεί ακόμα που ή παρουσία του πλαστικού, ορθολογικού, ρυθμικού κλ. λόγου δεν πιστοποιείται. *Υπάρχει κάτι που και όταν ακόμα δε μπορεί να συλληφθεί με οποιοδήποτε άμφίβλητρο άπ' όσα αναφέραμε, είναι αισθητό, αίνα αναμφισβήτητα παρόν, μας τό λέει ή βαθύτερη λαχτάρα, ή χαρά, το ρίγος, ο παλμός που δονεί την ψυχή μας. Αυτή την έννοια της μορφής την καθαρή λυρική έννοια, σινέλαβε ή νεώτερη ποίηση, και ή άγωνία του σύγχρονου ποιητικού πνεύματος είναι αυτή ή έκφραση του ανέκφραστου, ή πιστοποίηση π α ρ ο υ σ ί α ς του άπόντος.

Θά σάς διαβάσω ένα ποίημα:

Περπατώ μέσα στους κάμπους από ένα
[χαμόγελο
Τα βήματά μου σχηματίζονται σε μία ά-
[νοιξη

Ποιός ξεδιπλώνει τη γαλάζια άπλωσιά
[της ήμέρας,
τό βαθύ μεσημέρι όπου φτεροκοπάει ο
[ουράνος ανάμεσα στα σιωπηλά δέντρα;
την αϊωνιότητα που χαϊδεύει τους βρά-
[χους;

*Ένα πρόσωπο! ένα φεγγάρι μέσα στο
[βλέμμα μου
ένα φεγγάρι που έγχειρε μέσ σε κατάλευ-
[κο πρωινό!

Δέν είμαι μονάχος! τα βήματά μου δεν
[άντηχούν!

*Α γ α π ω τ ο ν β ο ι τ α μ ο π ο υ ά φ η-
[νεται στη βοή της καρδιάς μου
όπως ένας καταβαλλάρης
όπως ο άνεμος που στρώνει την πεδιάδα
που ξαφνιάζει τ' άκρογιάλια
ραγίζοντας τη μοναξιά των καθρεφτών,
[σαν ένα πουλί

Κι αὐ τ ό τ ό φ τ ε ρ ό π ο υ ζ υ γ ι ζ ε-
[ται, σαν ένας λυγρός μες το διάστημα
κι αὐ τ ό τ ό δ έ ν τ ρ ο , π ο υ σ η κ ω-
[νεται, σαν ένα γυμνο γυναικίο σώμα.

*Α δ έ ρ φ ι α ε ί μ α σ τ ε , λ υ μ έ ν α τ α-
[ξίδια μέσα στην ίδια ματιά
άστρα σά βρέφη μέσα στην ίδια τρυ-
[φερότητα μιάς πρώτας

Ποιός ξεδιπλώνει τη γαλάζια άπλωσιά
[της ήμέρας...;
Δέν είμαι μονάχος! τα βήματά μου δεν
[άντηχούν!

Περπατώ είμαι στους κάμπους από ένα
[χαμόγελο...

ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΑΣ

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΜΕΘΥΣΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

Του ARTHUR RIMBAUD

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Για την προσπάθειά μου αυτή ν' αποδώσω σε μία έλληνική μετάφραση «Το Μεθυσμένο Καράβι» του Άρθούρου Ρεμπώ, είχα όπ' όψει μου, μαζί με το γαλλικό πρωτότυπο, και μία άγγλική μετάφραση του BEN BELITT.

Σ' ένα σημείωμά του ο *Άγγλος μεταφραστής λέγει: «Πρώτη και κυριώτερη ύποχρέωση του μεταφραστή είναι ν' άκολουθεί πολύ κοντά το πρωτότυπο, αν όχι άπόλυτα, και πιστά, *Όταν όμως βρεθεί άντιμέτωπος με ποιήματα σαν του Ρεμπώ, που τό «άμετάφραστο» τους έχουν έδώ και καιρό άναγνωρίσει και ποιητές και τεχνοκρίτες, είναι άναγκασμένος ν' αποδώσει τό έργο κι' όχι να τό μεταφράσει...

Στη μετάφρασή μου, ωστόσο, προσπάθησα έγώ να τηρήσω τον πρώτο και κύριο κανόνα που όρίζει ο κ. Μπέν Μπέλιτ, για να μην αλλοιώσω ούτε τις εικόνες ούτε το χαρακτήρα ή την ουσία του ποιήματος. Θέλησα να παρουσιάσω, έφ' όσον μου είταν δυνατό, αυτό το ποίητο τό Μεθυσμένο Καράβι του Ρεμπώ, κι' όχι να φτιάξω με τα δικά μου ύλικά καμιά καινούργια φορηγίδα ή κανένα...θαλαμγυό! Είτε τον ίδιο τον έαυτό του καθρεφτίζει τό Μεθυσμένο Καράβι, είτε ολόκληρη την ανθρώπινη γενιά, τα νοήματα που περιέχει και τα συναισθήματα που εκφράζει πρέπει, θαρρώ, να τα βγάλει ο άναγνώστης από τις εικόνες και τις καταστάσεις και την άτμόσφαιρα που ζωγράφισε ο ποιητής με τον παραξένο κι' άγροϊκό χρωστήρα του χαρακτηρισμού του, στον άναβρασμό των άστατων αίσθημάτων των 17 χρόνων της ήλικίας του.

Συμβαίνει νάμαι ναυτικός—πρώην ναυτικός, έστω! Άποτραηγμένος τώρα και κάμποσα χρόνια ζω σ' ένα προάστειο του Λονδίνου, δίπλα στο τεράστιο και γραφικό άλος του Χάμστεντ. Πολλές φορές, καθισμένος στην όχητη της λιμουζίας του άλλ-

σους άναπολω, ξαναζώ τις θαλασσινές περιπέτειές μου.

...Γύρσια ώκεανούς και πέλαγα στα νειάτα μου, από τα βορειότερα ως τα νοτιώτερα πλάτη κι' έφερα γύρα την υδρόγειο από υπερπόντια μονοπάτια. Ταξίδεψα σε πλωτά ποτάμια—στο Δούναβη, στο Ρίο Γκράντε ντό Σουλ, στο Ρίο ντε λα Πλάτα και άλλα. Πέρασα τυφώνες και κυκλώνες και παμπερούς, κι' έλυσσα σε πολυήμερες καυτερές άπνοιες των τροπικών. Άτένισα τό νύχτιο μεγαλειό και τη γοητεία έναστρων ούρανών, θαμπωμένος άπ' τα πολύχρωμα έξωτικά πετράδια των—διαμάντια, ζαφείρια, ρουμπίνια... Λούστηκα στις μεσονύχτιες φωταύγειες του Βόρειου Σέλαος. Είδα τον Πολικό Άστέρα να βυθίζεται κάτω άπ' τον όρίζοντα και τους ούράνιους Σκορπιούς, τους *Άργους και τους Κενταύρους να κάνουν την τελετουργική λειτανία τους γύρω στο Νότιο Σταυρό. Και πόσες φορές άκουμπισμένος στην κουπαστή του καραβιού, ώρες πολλές κυτούσα έκθαμβος τα «τραγουδιστά χρυσόψαρα» του Ρεμπώ να πεζογελοῦν με τα ώραια «δελφίνια του γαλανού». Είδα ακόμα και τους ήμιάγριους της Παταγωνίας έπίμονα να πορακολουθούν από τη στερεία τό πάλεμα του καραβιού με τό Ισχυρό αντίρεμα των στενών του Μαγελάνου, με την όχι παράλογη έλπίδα πως θα προσάραζε κάποτε τό σκάφος στα βράχια και θα τ' αφήναμε, για να πέσουν εκείνοι άπάνω του να τό λεηλατήσουν. Είδα και κείνα τα ανέκφραστα άκόμω, κείνα που ο Ρεμπώ ο ποιητής «φαντάστηκε πως είδε», κι' είταν τόσο ζωντανά κι' ώραια στην πραγματικότητα, όπως είταν και στη φαντασία του άταξίδευτου ποιητή...

Με τα «έφόδια» μου τοῦτα και με σκοπό κείνο που άνάφερα πιο πάνω, θαρρώ πως δεν άστόχησα όλότελα. Ξέρω, βέβαια, πως έδω και κεί μπορεί νάνα δυσνόητος ο ποιητής στη μετάφραση. Μά και στο πρωτότυπό του είναι τό ίδιο άσαφής σε πολλά σημεία ο Ρεμπώ.

Όσο για τή μετάφραση σάν τέτια, τὸ βλέπω πὼς ἐπιδέχεται βελτιώσεις στὴν τεχνικὴ τοῦ στίχου, στὴ μετρικὴ, στὸ ρυθμὸ, μπορεῖ καὶ στὴν ἐκλογή μερικῶν λέξεων, εἴτε γιὰ μεγαλύτερη ἀκριβολογία, εἴτε γιὰ πότερη μουσικότητα. Καμμιά μετάφραση δὲν μπορεῖ νάναί τέλεια... Ὡστόσο

ἐλπίζω πὼς μιὰ μέρα θὰ μπορέσω νὰ παρουσιάσω τούτη τὴ μετάφραση σὲ πιὸ ἀρτιο σχῆμα, ἔτσι πού καὶ τὸν ποιητὴ νὰ μὴν ἀδικῶ πολὺ καὶ κείνους νὰ ἱκανοποιῶ πού θὰ θελήσουν νὰ τὴν κρίνουν μὲ αὐστηρότητα ὄχι μονάχα στὴν ὁλότητά της, ἀλλὰ καὶ στὶς λεπτομέρειες.

Τ. Π.

ΜΕΘΥΣΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

Ἔτσι ἀπαλὰ ὡς κατέβαινα γαληνιαῖα Ποτάμια,
ἔνωσα π' ἀρμυούλητο ἀπ' τοὺς ὄχτους πὰ κυλοῦσα.
Τοὺς ναῦτες μου Ἐρυθρόδερμοι ἀλαλάζοντας καρφῶσαν
γυμνοὺς σὲ πάλλους παρδαλοὺς καὶ τοὺς ἔκάναν στόχο.

Ἐνοιῶγο πὰ τότες ἐγὼ γιὰ ναῦτες καὶ ναυκλήρους,
ἢ στάρια Φλάντρας ἢ ἀγγλικά βαμβάκια ἂν εἶχα ἐντός μου,
σάν τέλειωσε τὸ μακελεῖο μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου ὄλους,
οἱ Ποταμοὶ ὄθε ἤθελα μ' ἀφίναν νὰ πηγαίνω.

Στῶν παλιροῦν τὸν ἄγριο τὸν παφλασμὸ πετοῦσα
ἀπὸ παιδιὰ πὺ ἀτίθασσο τὸν ἄλλο τὸ χειμῶνα,
κι' ὄσες στὸ δρόμο μου στερεῖες προσπέραγα ποτὲ πρὶν
δὲ νιώσανε κλυδωνισμὸ πὺ θριαμβικὸ ἀπὸ κεῖνο.

Ἡ θύελλα μοῦ βλόγησε τίς θαλασσαγρυπνιές μου
κι' ἀπὸ φελλὸ ἀλαφρύτερο χόρευε δέκα νύχτες
στὸ κῦμα πάνω—αἰώνιο λίκνο, ὡς τὸ λέν, θυμάτων—
δίχως τῶν φάρων τὰ χαζὰ ν' ἀποζητήσω μάτια.

Πιὸ γλυκὸ ἀπ' ὅσο στὰ παιδιὰ ὁ χυμὸς τοῦ ξυνομήλου
τὸ κῦμα πράσινο εἶσδνε στὸ ἐλάτινο μου σῶμα
καὶ μοῦπλενε μαβιῶν κρασιῶν κηλίδες ἀπὸ ἐμέτους,
σκορπίζοντας μου σὰ φτερὰ τιμόνι κι' ἀγκουρέτο.

Μέσ' στὸ Θαλάσσιο Ποίημα ἀπὸ τότε εἶμαι, λουομένο,
πὺ ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἀστεριῶν εἶναι γαλακτωμένο,
κ' ἐνῶ ρουφοῦσα γαλανὸ κάποι' ἕνας πνιγμένος,
συλλογισμένος πέρναε μπρὸς στὰ ἔκθαμβα ἴσαλά μου.

Κεῖ πὺ ἀλλάζουν ξαφνικὰ χρώματα προῖα γαλάζια,
παρληρήματα, ἀπαλοὶ ρυθμοὶ στὸ φῶς τοῦ ἡλίου,
καὶ πὺ ἔντονα ἀπ' τίς λύρες μας κι' ἀπὸ τ' ἀλκοὸλ ἀκόμα
τοῦ ἔρωτα οἱ πορφυρὲς ἀψάδες ἀναβράζουν !

Ἐέρω οὐρανοὺς πὺ οἱ ἀστραπὲς τοὺς σκίζουνε, σιφούνια,
ρεσιές, ἀφροκῦματα, κι' ὠραῖα ἐσπέρια θάμψη,
θεῖτες αὐγοῦλες εἶδα ἐγὼ καὶ σμάρια περιστέρια
καὶ κάποτε ὁ,τι ὁ ἄνθρωπος φαντάστηκε πὼς εἶδε !

Τὸν ἡλιο εἶδα στὸ δῶμα του μὲ μουσικὲς φρικιάσεις
σ' ἀνάερα φωτοτέλματα, μενεξεδιὰ ντυμένο
σάν ἠθοποιὸ πανάρχαιου δράματος, καὶ τὸ κῦμα
ν' ἀρροκυλᾷ τὰ ρίγη του ἀπὸ μακρὰ σὰ γρίλλια !

Τὴν πράσινη ὄνειρεύτηκα χιονοθαμποῦσα νύχτα,
φιλὶ νὰ ὑψώνεται νωθρὰ στῆς θάλασσας τὰ μάτια,
ρόϊσμα ἀφάνταστον χυμῶν στὶς ρίζες φυτοδέντρων,
φρικίασμα χρυσογάλαζο τραγουδιστῶν φωσφόρων !

Μῆνες πολλοὺς ἀκλούθησα τὸ φουσκομένο κῦμα,
σάν βούβαλον ὑστερικὲς ἀγέλες νὰ ξεσπάει
στὰ βρόγια, δίχως νὰ σκεφτῶ πὼς τῶν Μαριῶν τὰ πόδια,
τὰ φωτερὰ, κι' ὠκεανὸς μποροῦν νὰ τιθασέψουν.

Χτύπησ' ἀπάνω, ξέρετε, σ' ἀφάνταστες Φλωρίδες,
ὄπου μάτια ἀνθρωπόδερμων πανθήρων κι' ἄνθη σμίγουν,
κι' οὐράνια τόξα τανυστὰ σὰ χαλινάρια, κάτω
ἀπ' τοῦ πόντου τὸν δρίζοντα μέσ' στὰ γλαυκὰ κοπάδια.

Τεράσια τέλματα εἶδα ἐγὼ σ' ἀναβρασμὸ, ρουφίχτρες,
πὺ σάπιζε στὰ βροῦλα τοὺς ὀλόκληρος Λεβιάθαν !
Σ' ὄρες γαλήνης εἶδα ἐγὼ ν' ἀνοίγουν καταρράχτες
κι' οὐράνια ὕψη νὰ γλυστοροῦν σὲ βάρη ἀβυσσαλέα !

Πάγους, φλογάτους οὐρανοὺς, νερὰ μαργάρινα, ἡλιους
ἀσημι, ἀπεχθῆ ναύγια μέσ' σὲ βαθύχρους κόλλους,
ὄπου γιγάντια σερπετὰ σκωληκοφαγωμένα
πέφταν μὲ μαῦρα ἀρώματα ἀπὸ δέντρα στρεβλωμένα !

Τοῦ γαλανοῦ τοὺς δέλφινες, τ' ὀλόχρυσά αὐτὰ ψάρια
ποῦ τραγουδοῦνε, στὰ μικρὰ παιδιὰ ἤθελα νὰ δειξῶ.
— Ἄνθινοι ἄφροι στεφάνωναν τὶς θαλασσοποριεῖς μου
κι' ἀνείπωτοι ἄνεμοι φτερὰ πολλὲς φορὲς μοῦ ἐδῶκαν.

Κάποτε πάλι, μάρτυρας ἄπ' τοὺς δαρμούς τῶν πόλων,
σὺν καλογραῖτα γοναιστῆ ν' ἀναπανθῶ ἐξητοῦσα,
μανριδερὰ ἄνθη οἱ θάλασσες καὶ κίτρινα μοῦ ἐφέροναν
ἐνῶ τὸ σῶμα ἐλίκνιζα στὸ γλυκανασασμό τους.

Εἶδα στερεῖες ποῦ μοῦριχταν στὴν κονπαστὴ τὴν κόπρω
καὶ τοὺς καυγάδες κρωκτικῶν ξανθόφθαλμων ὀρνέων,
κ' ἐγ' ὄδενα, ὥσπου μπροστὰ ἄπ' τὶς λεπτὲς δεσιῖες μου
κάποιοι πνιγμένοι ἀνάποδα πηγαῖναν νὰ ἤσυχάσουν.

Χαμένο μέσ' στοὺς πλοκαμούς δειντρόσκειων κοιλίσκων
καὶ σ' οὐρανὸς χωρὶς πουλιά, ριγμένο ἄπ' τὰ ραγάνια,
οὔτε Μονίτορες ποτέ, ἢ Ἀνοάτικες γαλέρες,
τὸ μεθυσμένο ἄπ' τὸ νερὸ θὰ βροῦνε σκελετὸ μου.

Ἐλεύθερο κι' ἀχνίζοντας σὲ ἰώδεις πάχυνες μέσα,
ἐγὼ ποῦ λόγχιζα οὐρανοὺς, κάστρα ποῦ κοκκινίζαν
ἄπ' τοὺς ἰξοὺς τοῦ γαλανοῦ καὶ τὶς λειχῆνες τοῦ ἡλιου—
ἐξαίσιο γλύκισμα γιὰ τοὺς καλόγνωμους ποιητάδες—

Στιχτὸ μὲ ἠλεκτροφέγγαρα, τρελλὴ ἐγὼ μὰ σανίδα,
π' ἀομένιζα κ' ἵπποκαμποὶ μὲ συνοδεῦαν μαῦροι,
ἐνῶ οἱ Ἰούλιοι γρομέμιζαν μὲ ρόπαλα τοὺς θόλους
τῶν βαθυκύμων οὐρανῶν μὲ τ' ἄγρια τὰ χωνιά τους.

Ἐγὼ ποῦ ἔτρεμα νιώθοντας μακρονάθε νὰ μουγκρίζουν
τῶν Βεεμόθων ὁ ὄργασμός καὶ τὰ πυκνὰ Μασελοτόμια,
κι' ἐκλωθα ἀένας κι' ἐκλωθα ἀκίνησιες γαλάζιες
ὦ, τὴν Εὐρώπῃ νοσταλγῶ μὲ τὰ παλιὰ μουράγια !

Εἶδ' ἀστρικά ἀρχιπέλαγα, νησιὰ ποῦ οἱ οὐρανοὶ τους
παρρηγοῦν κ' εἶν' ἀνοιχτοὶ στὸν ταξιδιάρη ἀλήτη.

— ὦ, σ' ἄβυθες τέτιες νυχτιὲς νείρεσαι ξορισμένη
μυρία ὀλόχρυσά πουλιά, Μελλοντικὴ Εὐρωστιά ;

Μ' ἀλήθεια ἐκλαπα πολὺ ! Οἱ αὐγὲς μοῦ τρῶν τὰ στέρονα.
Κάθε φεγγάρι εἶναι φοριχτό, φαρμάκι ὁ κάθε μου ἥλιος,
καὶ τοῦ ἔρωτα οἱ μεθυστικὲς ζυμώσεις πὰ μὲ πνίγουν.
ὦ, ἄς ἄνοιγε ἡ καρδίνα μου ! ὦ, στὸ βυθὸ ἄς βουλοῦσα !

Ἄν τῆς Εὐρώπῃς νοσταλγῶ κάποια νερά, εἶν' τὸ μαῦρο
καὶ κροῦ τέλμα, ποῦ ἓνα παιδί, σκυφτό, γεμᾶτο θλίψη,
κάποιο ἓνα δεῖλι εὐωδιαστὸ ρίχνει μέσ' στὰ νερά του
μὰ βάρκα χάρινη, εὐθραυστὴ σὺν πεταλοῦδα τοῦ Μάη.

Δουσμένο ἄπ' τὴ νωχέλεια σου, δὲ μπόροι πιά, ὦ κῆμα,
νὰ παραβῶ τὰ πλεούμενα ποῦ κουβαλοῦν βαμπάκια,
οὔτε τὴν οἴηση σημαῖων ἢ λάμψεων ν' ἀντικρούσω,
ἢ κάτω ἄπ' τ' ἄγρια νὰ διαβῶ τῶν γαλερῶν τὰ μάτια.

ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΟ ΜΕΘΥΣΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ ΤΟΥ ARTHUR RIMBAUD

Ἀνάμεσα στὰ ἑκατὸ τόσα ὥρατα κι' ἐμπνευ-
σμένα ποιήματα ποῦ ἔβγαλε μέσα σὲ λίγα χρό-
νια ὁ Ρεμπώ, τὸ Μεθυσμένο Καράβι τοῦ ἔξῃχει
σὺν ἀριστοτέχνημα καὶ δικαιολογημένα θεωρεῖ-
ται ἓνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς Γαλλικῆς
λογοτεχνίας. Ὁ θαυμασμός μας γιὰ τὸν ποιητὴ
παίρνει ἀκόμα πιὸ μεγάλες διαστάσεις σὺν ἔχου-
με ὑπ' ὄψη πὼς τὸ ποίημα τοῦτο γράφτηκε τὸ
Σεπτέμβρη τοῦ 1871, ὅταν ὁ Ρεμπώ δὲν εἶχε ἀ-
κόμα κλείσει τὰ δεκαεφτά του χρόνια καὶ πὼς
ὄχι μονάχα δὲν εἶχε ἀκόμα κάνει θαλασσινὸ τα-
ξίδι· μὰ οὔτε εἶχε δεῖ ὡς τότε τὴ θάλασσα.

Οἱ εἰκόνες ποῦ ζωγραφίζει ὁ Ρεμπώ στὸ
Μεθυσμένο Καράβι τοῦ μὲ τόση ζωντάνια καὶ
λυρικὴ ἔξαρση εἶναι εἰκόνες πραγματικῆς κι' ἀ-
ληθινῆς—σὰ νὰ τις εἶδε καὶ τις ἔζησε ὁ ἴδιος.
Εἶναι, ὡστόσο, φανερὸ πὼς τὰ γνωσεολογικὰ του
στοιχεῖα εἶναι παρμένα ἀπὸ διβλία. Καὶ ξέρουμε
πὼς ἀνάμεσα στὰ πολλὰ κι' ἐκλεκτὰ διβλία ποῦ
κέρδισε στὰ 1869 καὶ 1870 ὅταν ἀρίστευσε στὶς
σχολικὲς του ἐξετάσεις, εἶτανε καὶ δυὸ θαλασ-
σινὰ, μὲ πλούσια εἰκονογράφηση— «Ὁ Κόσμος
τῶν Ὠκεανῶν» τοῦ Figuiés, καὶ «Ἡ θάλασσα»
τοῦ Michelet.

Μέσα στὶς σελίδες τῶν δύο αὐτῶν διβλίων
περιγράφονται μὲ περισσὴ ζωντάνια καὶ γλαφυ-
ρότητα ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴ φαντασία, τὰ μυθικὰ,
θεριὰ τῶν θυθῶν, τὰ πετούμενα ψάρια, οἱ θα-
λάσσιοι ἵπποι καὶ τὰ λογγῆς-λογγῆς ὑδρόβια ποῦ
μέσα στὸ νερὸ φαίνονται σὺν ἐξωτικῆς ἀνθοδέ-
σμες. Τὸ καταπληκτικὸ φαινόμενο τοῦ φωσφορι-

μοῦ τῶν κυμάτων εἶχε κάνει ἐξαιρετικὴ ἐντύπω-
ση καὶ στοὺς δυὸ συγγραφεῖς. Ὁ Φιγκυγιέ διη-
γεῖται πὼς τὸ καράβι τοῦ. ἐσκίζε σὺν ἀλέτρι τὸ
δρόμο του ἀνάμεσα ἀπὸ μιὰ φωτεινὴ μᾶζα ὀρ-
γανικῶν σωματίων, ποῦ ἔπλεαν μέσ' στὴ θάλασ-
σα σὲ διάφορα βάθη. Ὅταν αὐτὰ ἤταν σὲ ἀκινή-
σια, τὸ χρῶμα τους εἶταν γαλακτώδες κιτρινω-
πὸ ἀνάμικτο μὲ πράσινο κι' ὅταν ἔκαναν τὴν
παραμικρότερη κίνηση ἀνάδιδαν λάμψεις μὲ χρω-
ματισμοὺς ἐναλασσόμενους ἄπ' τὸ πιὸ βαθθὸ κόκ-
κινο ὡς τὸ πορτοκαλί κι' ἄπ' τὸ ζωντὸ πρά-
σινο ὡς τὸ ἀπαλότερο γαλάζιο.

Ἐτοὶ ὡς προχωροῦσε τὸ καράβι σκαμπαν-
δάζοντας, εἶταν σὺν νὰ ἔπλεε μέσα σὲ μιὰ θά-
λασσα ἀπὸ ζωντανῆς φλόγες, παραμερίζοντας τες
ἀπότομα στὸ διάβα του δεξιά κι' ἀριστερά. Τὰ
ἀπέραντα θαλάσσια πεδία, λέγει, εἶναι γεμᾶτα
ἀπὸ φωσφορίζοντα ὄνταρια ποῦ κολυμπᾶνε καὶ
παίζον στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, λαμποκοποῦν
καὶ κυνηγοῦν τὸ ἓνα τᾶλλο, σμίγουν καὶ χωρί-
ζονται ἀένας σὲ μιὰ ἀτελειώτη φαντασμαγο-
ρία πύρινης ἀμωπτης καὶ παλλίρροιας...

Μὲ τὸν ἴδιο πανωκάτω τρόπο περιγράφει κι'
ὁ Μισελὲ τὶς φωσφορίζουσες ὑγρὲς ἐκτάσεις, τὶς
παρομοιάζει σὰ μιὰ θάλασσα ἀπὸ γάλα ποῦ τὸ
ἀπαλὸ λευκὸ τῆς φῶς δυναμώνει ἢ λιγοστεύει
κατὰ βαθμούς, ἀλλάζοντας χρώματα σὺν τὸ ἀναμ-
μένο θειάφι. Μέσα στὴ μᾶζα αὐτὴ περιστρέφον-
ται γύρω στὸν ἄξονά τους μικροὶ φυτικοὶ ὄργα-
νισμοί, λέγει, καὶ κυλοῦν σὺν πύρινες σφαῖρες,
πρῶτα μὲ χροιά κίτρινη κ' ὕστερα μὲ πράσινη

βαθεία και πού τελικά σκάνε και κοκκινίζουν καταλήγοντας στο μαβί ή το γαλανό.

Στόν όρίζοντα πέρα, ξεπετιούνται μέσ' άπ' τό νερό μεγάλες πολύχρωμες φωτεινές ταινίες σέ σχήμα άψίδας και τά διάφανα σωματιδιά τους είσθδουν στή θάλασσα σάν.. ήθοποιοί μιάς βου- θής κωμωδίας! Ή περιγραφή αύτή μäs θυμίζει συγκεκριμένα τά «ούράνια τόξα» τοϋ Ρεμπώ, πού είναι «τανυστά σάν χαλινάρια κάτω άπ' τοϋ πόντου τόν όρίζοντα μέσ' τά γλαυκά κοπάδια», και τά κύματά του πού είναι «σάμπως ήθοποιοί κάποιων άρχαίων δραμάτων» στίς στροφές 12 και 9

Ο Μισελέ περιγράφει και τό φαινόμενο τής καταγιγίδας στό πέλαγο. Ή άτμόσφαιρα λέγει σάν νά πήζει. Σκουραίνει και παίρνει σχήμα πελώριας χοάνης. Στο στενό άκρο της κάτω, τό καράβι σάν νάνα σφηνωμένο στό βυθό τοϋ κρα- τήρα ένός ήφαιστείου, ένώ άπάνω, στή μεγάλη διάμετρο τής χοάνης διαφαίνεται μία ιδέα φω- τός κ' είναι σάν νά ρουφιέται τό σκάφος πρός τάνω όσπου νά βρεθεί άναμειςί θάλασσας και ούρανοϋ. Ο Ρεμπώ, στήν 20ή στροφή περιγράφει κι' αύτός έτσι «τούς θέλους τών βαθυκύανων ού- ρανών μέ τάγρια τά χωνιά τους.»

Μπορούμε νά φανταστούμε τό Ρεμπώ, παιδί δεκαπέντε—δεκάξι χρόνων, σκυμμένο άπάνω στά βιβλία αύτά και οι όπέροχες, πολύχρωμες, πα- ραστατικές εικόνες τους νά δίνουν στήν ποιητι- κή φαντασία του φτερά γιά πλούσιους δραματι- σμούς και εξώκοσμα ταξίδια...

Μπορεί άκόμα νά ειχε κι άλλα βιβλία στή μνήμη του όταν έγραψε τό Μεθυσμένο Καράβι του, γιάτί πραγματικά μäs θυμίζει τις 20 χιλι- άδες Λεΰγες κάτω άπ' τή θάλασσα τοϋ Ίουλ. Βέρν, τούς Έργάτες τοϋ Βυθού, Β. Ούγκώ, τόν Γόρδων Πόμ και τήν Κάθοδο στό Μόελστρομ τοϋ Πόε.

Άλλά, όχι μονάχα κάθε εικόνα, μά και τήν κάθε λέξη τοϋ Ποιήματος άν ξεδιπλώσουμε και βρούμε τήν πρόσλευσή της, τό μεγαλείο τοϋ Μεθυσμένου Καραβιού άνήκει άποκλειστικά στό Ρεμπώ. Δέν είναι μονάχα τή ζωντανή λεπτομέ- ρεια τών εικόνων του πού θαυμάζουμε, ή τό συνταρακτικό καλπασμό τους, ούτε τις διαλε- χτές λέξεις πού μεταχειρίστηκε αύτός γιά πρώ- τη φορά στή γαλλική ποίηση, ούτε τό σμιλεμέ- νο στίχο του, αλλά τά ψηλά νοήματα πού περι- έχει τό μαγικό στροβίλισμα δραμάτων και συμ- βατικά όρια, τόν τρόπο πού σμίγει τή φαντασία μέ τό αίσθημα γιά νά φτιάσει αύτό τό άρι- στούργημα τοϋ λόγου και τής τέχνης, τοϋ πνεύ- ματος και τής ψυχής.

Ή άφετηρία τοϋ Μεθυσμένου Καραβιού εί- ναι, φανερά, τό «ΤΑΞΙΔΙ» τοϋ Μπωντλαίρ. Εί- ναι σάν νάθελε ο Ρεμπώ νά τό συνεχίσει άπό κει πού σταμάτησε ο ποιητής τών Άνθών τοϋ Κακοϋ. Ο Μπωντλαίρ περιορίστηκε στίς σφαι- ρες τών εγκόσμιων πραγμάτων, άτενίζοντας «τής άμαρτίας τό θέαμα, αιώνια βραρέτό». Όπου τής γής κι' άν πήγαινε ο Μπωντλαίρ, πάντα τά ίδια πράγματα εύρισκε ελόδια μέ διαφορετικά χρώματα.

Γνώση πολλά πικρή θά βρεί κανείς μέσ' στό ταξίδι!

Κι αύριο, ώς ψές, μονότονος ο κόσμος και μικρός μäs δείχνει τήν εικόνα μας παντοτεινά τήν Ίδια, όπου ή φρίκη είν' ή δαση κ' έρημο ο βαρεμός!

Μονάχα στό τέλος τοϋ ποιήματός του ο Μπωντλαίρ κατορθώνει νά ξεφύγει άπό τά πλαι- σια τής εγκόσμιας ζωής. Στήν τελευταία άποθυ- μιά του, πού δέν έχει γυρισμό, άνοίγει τά πα- νιά του πρός τό πέλαγο τοϋ ζότους, μέ μία καρδιά γεμάτη νόστο, έλπίζοντας πώς τό στερ- νο τοϋτο ταξίδι θά τον πάρει στή χώρα έκείνη όπου κάτι θε νά τοϋ φέρει τή γαλήνη και τήν ίκανοποίηση στήν ψυχή, κάτι πού ν' άλαφρύνει ένα πανανθρώπινο άσβεστο πόθο...

«Έ Καπετάνιε θάνατε! σόλπορε μάνι μάνι! Στή χώρα τούτη έπλήξαμε, Χάρε! Κάνε πανιά! Κι' άν ούρανός και θάλασσα είν' μαύρα σά μελανι Ξέρεις τί άχτίδες κλείνουμε λαμπρές Κέρνα μας τό φορμάκι σου, μ' αύτό θά ψυχωθούμε! Τό ξαναμμένο μας μυαλό τό βάραθρο ποθει, Κόλαση άν είναι ή Ούρανόσ, τί τάχα; Ας ποντιστούμε! Κάτι καινούργιο σι' Άγνωστο βαθιά μήπως βρεθεί!... (*)

Ο Ρεμπώ δέ μπορούσε νά κρατηθεί δεμέ- νος, ούτε μ' άλυσίδες στό θαρμό τοϋ κόσμου ή στά περιορισμένα όρια του. Ξέρει καλά και νιώ- θε τήν άηδία και τήν εξανόσταση, όχι όμως και τό βαρεμό. Ο Ρεμπώ είναι σοφός και πρέ- πει ν' άρμενίσει άκάθεκτος κι' άτίθασος μέ τό τρελλό καράβι του χωρίς νά χάνει καιρό—αυτό εξ' άλλου είναι δικαίωμα του—και νά τραθήξει πρός τό Βασίλειο τοϋ Μέλλοντος. Θέλει έτούτη τή στιγμή νά σκαρφάλώσει σέ ούράνα ύψη κι' ά- πό κειπάνω νά βυθομετρήσει τήν Κόλαση. Σ' αύτή τή ζωή μέσα, έδω, τώρα, θέλει νά δει και ν' άκούσει τά πάντα. νά δοκιμάσει τό καθετί. Δέ μπορεί νά περιμένει όσπου νά γδυθεί τό άν- θρώπινο σχήμα. Θέλει νά δει τ' άόρατα, ν' ά- κούσει τ' άνεπίπτα, νά εκφράσει τ' άνεκφραστα. «Και είδε οτι ο άνθρωπος φαντάστηκε πώς είδε».

Ο Ρεμπώ άνυπομονεί νά ξεφύγει άπό τόν περίγυρο τής ταπεινής συμβατικότητας και τής παρδαλής προκατάληψης, θέλει νά ξεπλυθεί άπό τό ρύπο, νά καθαρωθεί άπό κάθε θρωμερή κηλίδα τοϋ κόσμου τούτου και νά εξαγιστεί..

«Τό κύμα πράσινο είσδυε στό ελάτινό μου [σώμα

(*) Τοϋ Πρωτοπάτη.

ξέρναγα άφρούς μαβιών κρασιών και μ' [έπλενε όλοένα...»

Τό μεθυσμένο καράβι λούζεται μέσ' στό θα- λάσσιο ποιήμα—τραστάχο 60—τό κύμα πού είναι σά ρευστός Γαλαξίας άπό τό ούράνιο φώς, ένώ έκείνο ρουφάει άχόρταγα χρώματα γα- λανά. Μά τά Ισαλά του, πού είναι βουτηγμένα μέσ' στό νερό εξακολουθοϋν νάνα γήϊνα, ανθρώ- πινα, κι' ο ποιητής βλέπει τότε-τότε, έκθαμβος κι' ώχρός άπό τό δέος πού τόν κυριεύει μπρο- στά στή σκληρή πραγματικότητα «κάποιον πνι- γμένο πού περνάει συλλογισμένος».

Έτσι τό καράβι έπλεε στούς ώκεανούς έ- λεύθερο, «άκυβέρνητο» μία και τούς άνδρες του δλους πού τό τραβούσαν δεμένο μέ σχοινιά άπό τόν δχο μπτενί, τούς άρπαξαν Έρυθρόδερμοι—Σατωμπριάν;—κι' άλαλάζοντας τούς άνασκο- λόπησαν σέ πολύχρωμους πάνω πάλλους και τούς έξέκαναν μέ βέλη. Κι' έμεινε ο ποιητής μο- νάχος μέ τό Καράβι του, τόν έαυτό του, όπωσ- έμεις άργότερα στήν πραγματική του ζωή, κι' άρχισε ή μεγάλη περιπέτεια..

Μήνες πολλούς, χρόνια, έτσιδά ξεσέρνεται στή βούληση τών κυμάτων πού φουσκώνουν και ξεσπανε σά θράχια μέ μανια, σάν τις κοιλίες τοϋ κόσμου.. Τ' άγριο μούγκρισμά τους μοιάζει μέ τό μούγκνητό βουθάλων μäs λέει ο ποιη- τής στό τετράστιχο 11 πού μäs δείχνει κιόλα πώς εργάζεται ή δημιουργική φαντασία του, πώς συναντιώνται εικόνες άπό διάφορες πηγές, σμίγουν και ταυτίζονται και παίρνουν σχήμα δρά- ματος και νόημα πραγματικότητας μαζί.

Ο Πόε, στήν Κάθοδο στό Μόελστρόμ, πα- ρομοιάζει τό βουητό τής θύελλας πού προσγγί- ζει μέ τό ποδοβολητό άγριων βουθάλων. Ο Ίδιος έγώ είδα σέ μία άκροθαλασσιά στή Νότια Άμε- ρική. δλόκληρη άγέλη εωδιών σέ ήμιάγρια κα- τάσταση νά τεντώνουν, δόσμα ήλιου, τά κεφα- λια και τούς λαϊμούς των πρός τό φουσκωμένο πέλαγο και νά μούγκρίζουν χωρίς κανένα φανε- ρό ή νοητό αίτιο. Και σχεδόν πάντα. ώς μού είπαν ίθαγενείς, μία τέτοια γοσηρή έκδήλωση άκολουθεί σύγκοντα ή θύελλα.

Άλλ' ή εικόνα τών βουθάλων τοϋ Ρεμπώ φαίνεται πώς έαφνικά τοϋ θυμίζει κάτι άλλο —τοϋ θυμίζει τήν Καμάργη—Camargue—ένα νησάκι στίς έκβολές τοϋ Ροδανού, όπου οι χω- ρικοί θρέφουνε βώδια γιά ταυρομαχίες. Στο νησί τοϋτο είναι μία πολύχνη πού λέγεται «ΟΙ Άγιες Μαρίες τής θάλασσας» Les trois Maries de la mer. Σύμφωνα μ' ένα θρύλο τοϋ τό- που, οι πολιούχες Μαρίες—ή Μαρή Ζακομπέ, ή Μαρή Σαλωμέ, και ή Μαρή Μαντλαίη—μαζί μέ τή μαύρη δούλη τους τή Σάρα, τό Λάζαρο και τόν Άγιο Μαξιμίνο, είχανε ναυαγήσει στό πέ- λαγο και τά κύματα τις φέρανε κάτω κει κοντά και τις άπίθωσαν σ' άκρογιάλι, ύστερα άπό πολλές ταλαιπωρίες και περιπέτειες σάν και κείνες πού γνώρισε τό Μεθυσμένο Καράβι τοϋ Ρεμπώ Αυτές, νομίζω, τις Μαρίες έννοεί ο ποιη- τής στό 11ο τετράστιχο όταν λέγει πώς τ' άγιά τους πόδια μπορούσ κι' ώκεανούς άκόμα νά φι- μώσουν, κι' ώστόσο ο Ίδιος ούτε σκέφτηκε καν

νά επικαλεστεί τήν έπέμβαση τους. Είπα «τ' άγιά» τους πόδια, ένω ο ποιητής τά χαρακτηρί- ζει «φωτερά». Δέ μπόρεσα νά αιτιολογήσω τό επίθετο τοϋτο—άλλά τί σημασία έχει ή μετα- φραστική διασκευή όταν κι' αύτή ή ουσιαστική μεταφορά τοϋ Ρεμπώ πώς μέ τά πόδια τους οι Μαρίες μπορούσαν νά χαλιναγωγήσουν τά κύ- ματα, προξενεί μεγαλύτερη άπορία;

Τό Μεθυσμένο Καράβι περνάει άνάμεσα σέ νησιά πού δέν τάχε άντικρύσει μάτι ανθρώπου, νησιά τής φαντασίας, όπου, ο ποιητής βλέπει ούράνια τόξα σά γιγαντιαία χαλινάρια τοϋ ώκε- ανού βυθισμένα στό νερό τοϋ πόντου. Βλέπει ά- κόμα και θαλάσσιους ήππους νά τά φέρνουν γύ- ρα, βλέπει τά κύματα νά φεγγαβολούν και τόν άφρό τους νά σκάει και νά παίρνει σχήμα έξω- τικών λουλουδιών, ένω τό άργοκίνητο άνασκήω- μα τής φουσκοθαλασσίας ρυτιδώνεται μακριά στό βάθος κ' οι τρεμουλιαστές πτυχώσεις λαμπυ- ρίζουν σάν νάνα γρίλλιες παραθύρων π' άνοιγο- κλείνουν, νύχτα, άφίνοντας τό φώς τοϋ σπιτιού νό φαίνεται και νά χάνεται όλοένα.

Τό Καράβι άναρπάζεται τελικά άπ' τά σύν- νεφα—όπως τό Καράβι τοϋ Μισελέ—κι' άναση- κώνεται ψηλά, μακριά άπό τόν κόσμο. Κρέμε- ται στό κενό άνάμεσα στά εγκόσμια και στά ούράνια μέσα σ' άγρια χωνιά τής θύελλας. Καί τή στιγμή πια πού μ' ένα πήδημα θά περά- σει στήν αιωνιότητα, εξαφνικά τά σύννεφα κατα- κρημνίζονται, τό χωνί τ' ούρανοϋ διαλύεται κι' ο ποιητής ξαναπέφτει στή γήϊνη πραγματικότη- τα. Και τό ποιήμα τελειώνει σάν χρησμός γιά τή μοίρα τοϋ Ίδιου τοϋ ποιητή καταδειχοντας τή ματαιότητα όλων τών όνειρων.

Mais, vrai, j' ai trop pleuré!..

Μ' άλήθεια έκλαψα πολύ—σκέφτεται ο ποι- ητής. Οι αύγές μού τρώνε τά σωθικά. Τά ώ- ρατα φεγγάρια μού είναι φριχτά κι' ο άσημένιος ήλιος μέ φαρμακώνει τώρα, άντι νά μέ ζωογο- νεϊ. Και μία και δέ μπορεί νά γίνει άλλοιότι- κα παρά νά ξαναγυρίσει στή γή, νά μείνει σ' τά νερά τοϋ κόσμου τούτου, τότε άς είναι οι λι- μνοϋδες τοϋ θρόχινου νεροϋ στό χωριό του, όπου σάν είτανε μικρό παιδί έρχιχε μέσα μικρές βαρ- κοϋδες χάρτινες, τις φόρτωνε μέ τά όνειρά του και τις έστελνε στά μακρινά ταξίδια τοϋ άπει- ρου...

«Si je desire une eau d' Europe, c' est la flache...»

«είναι τό κρύο και μαύρο τέμα, πού ένα παιδί σκυφτό, γεμάτο θλίψη, κάποιος ένα δειλι εωδι- αστό ρίχτει μέσ' σ' τά νερά του μιά δάρκα χάρ- τινη, εϋθραυστη σάν πεταλοδα τοϋ Μάη...»

Ο Ρεμπώ ξέρει πώς τό Ταξίδι του τελειω- σε τώρα—πρέπει ν' άρκεστεί στήν πραγματικό- τητα τής ζωής. Τό Καράβι του, λουσμένο άπ' τή νωχέλεια τοϋ κύματος, δέν μπορεί πια νά παρα- βγει τά άλλα «πλεούμενα πού κουβαλοϋν θαμ- βάκια», δέν μπορεί πια ν' άντικρύσει σήματα και πυρσούς, ούτε νά περνάει άφοβα πια κάτω άπ' τ' άγρια μάτια τών γαλερών...

Με τὸ Μεθυσμένο Καράδι τοῦ ὁ Ρεμπώ κατόρθωσε νὰ φτάσει στὰ ψηλότερα ἐπίπεδα τῆς ποιητικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς του ἐξάρσεως. Τὸ LES ILLUMINATIONS του, ποῦ θεωρεῖται κι' αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματά του δὲ μπόρεσε νὰ ξεπεράσει τὸ Μεθυσμένο Καράδι. Ὑστερα ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦτο ὁ Ρεμπώ ἀνάκτησε τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του. ποῦ εἶχε κλονιστεῖ ἀπὸ προηγουμένους ἐπισκέψεις του στὸ Παρίσι κι' ἐπαφῆς του με τοὺς ἀνθρώπους τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης. Καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ δοκιμάσει ξανά τὴν τύχη του. Ἐνας φίλος του τοῦδωκε τὴ διεύθυνση τοῦ ποιητῆ Βερλαίν, κι' ὁ Ρεμπώ τοῦγραψε στέλιονος του μαζί καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιήματά του.

Ὁ Βερλαίν, γοητευμένος ἀπὸ τοὺς ὄραλους στίχους τοῦ Ρεμπώ, τοῦ ἀπάντησε: «Ἐλα ψυχὴ ἀγαπημένη καὶ μεγάλη, ἔλα. Σὲ προσκαλῶ, σὲ παρμένο...» Καὶ μετὰ τὴ γνωστὴ γενναιοδωρία τοῦ ὁ Βερλαίν τοῦ ἔστειλε καὶ χρήματα γιὰ τὸ εἰσητήριο του, καλώντας τον νὰ πάει στὸ Παρίσι καὶ νὰ μείνει στὸ σπίτι του, κοντὰ σ' αὐτὸν καὶ τὴ γυναίκα του.

Ὁ μισμὸς αὐτὸς τοῦ Ρεμπώ στὸ Παρίσι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους σταθμοὺς τοῦ λογοτεχνικοῦ του σταδίου. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ἐξ' ἄλλου καὶ τὴν ψυχολογικὴ του κατάσταση σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὸ χωριὸ του τὴ Σαρλεβίλ—μιά κατάσταση πνευματικῆς ἐξάρσεως κι' ὀριμότητας, συνοφασμένης μετὰ τέλεια ἔλλειψη πείρας, μετὰ ἀβυσσαλέα ἀγνοία τοῦ κόσμου, χωρὶς χρήματα ἢ πόρους ζωῆς, μετὰ τὰ ρούχα του παλῆα καὶ τριμμένα—γιατὶ ἡ τσιγγούνα μητέρα του δὲν τοῦ ἀγόραζε ἄλλα. Μετὰ τὰ πιεστικά δὲν εἶχε καμμιά γνωριμιὰ, οὔτε μετὰ τὴν γυναίκα. Ἡ μόνη ἐνδειξὴ ποῦ ἔχουμε πὼς μπορεῖ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1871, ὅταν πῆγε στὸ Παρίσι, νὰ ἐπηγήρει κάποια πείρα γιὰ τὴν γυναίκα, εἶναι τὸ ποίμα του COEUR SUPPLICIÉ, ὅπου περιγράφει κάποιο ἐπεισόδιο ποῦ τὸν ἀφῆκε ἀηδιασμένο καὶ μάλιστα τόσο ὥστε νὰ τοῦ ἐμπνεύσει καὶ μερικὰ ποιήματα βλάσφημα κι' ἄσβηνα.

Οἱ κυριολεκτικὰ ἐρωτικοὶ θεσμοὶ ποῦ κράτησαν ἀχώριστες αὐτὲς τὴν δύο ὑπάρξεις—τὸ Βερλαίν μετὰ τὸ Ρεμπώ—γιὰ ἑξὶ-ἑπτὰ χρόνια ὡς τὸ 1878, οἱ περιπέτειές τους, οἱ φιλονικίες τους, ὁ τραυματισμὸς τοῦ Ρεμπώ ἀπὸ τὸ Βερλαίν, τὸ διαζύγιο τοῦ Βερλαίν καὶ τελικὰ ὁ χωρισμὸς

τῶν δύο ποιητῶν, εἶναι θέματα ξεχωριστῆς μελέτης, βιογραφικῆς καὶ ψυχολογικῆς. Κεῖνο ποῦ εἶναι βέβαιον, εἶναι ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ χωρισμὸ ἔσθυσε ὁ ποιητὴς σὰ διατίοντας ἀστέρως καὶ γεννήθηκε ἓνας νέος ἄνθρωπος ποῦ τράβηξε μακριὰ, σ' ἄλλους τόπους ξένους κι' ἀφιλόξενους, γιὰ νὰ ἐξαγιστεῖ μέσα στὴν πείρα καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς σκληρῆς βιοπάλης...

Γύρισε στὴ Γαλλία τὸ 1891, μετὰ τσακισμένο τὸ σῶμα, ἀλλὰ μετὰ ἐξαγισμένη τὴν ψυχὴ καὶ πέθανε τὸ Δεκέμβριον σὲ ἡλικία μόλις 37 χρόνων.

Ἔτσι ἔσθυσε κι' ὁ ἄνθρωπος. Μὰ τὸ ἔργο του μένει ἀθάνατον, ὅπως καὶ ἡ μνήμη του...

ΘΥΑΜΑΧΟΣ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Στροφὴ 15. Derade—Derader σημαίνει ἀπαρσις ἀπὸ ἀγκυροβόλιο, ἀπόπλους ἀπὸ «ράδα».

» 18. Μονίτορες εἶταν τὰ κανονιοφόρα καράδια ποῦ εἶχαν στὸν Ἀμερικανικὸ ἐμφύλιον πόλεμον.

» 18. Des Hanses—Ἀνατολικὲς Γαλέρες—τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ καράδια τῆς Ἀνατολικῆς Αἰθιοπίας ποῦ εἶχε ἰδρυθεῖ στὰ 1241 γιὰ νὰ προστατεύει τὸ Γερμανικὸ ὑπερπόντιον ἐμπόριον ἀπὸ τὴν πειρατεία κλπ.

» 21. Behemot—Βεμώθ — ὁ Βιβλικὸς ἱεποπόταμος—Ἰώβ, μ' 15-24.

» 21. Maelstrom—Μαελοστρόμιν εἶναι εἰδικὰ ἢ δίνη ποῦ σχηματίζεται στὰ νησιά Λοφόντεν, στὴ δυτικὴ ἀκτὴ τῆς Νορβηγίας. Κατ' ἐπέκταση, συμβολικὰ σημαίνει ὁποιαδήποτε δίνη, λ.χ. πολεμικὴ, ἐγκεφαλική, συναισθηματικὴ κλπ.

» 25. Pontons—εἶναι ἀποβάθρες, ἀλλὰ καὶ πλωτὲς φυλακὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης—γαλέρες.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ. Οἱ τρεῖς Μαρίες—τῆς στροφῆς 11—γιορτάζονται στὸ δμώνυμον χωριὸν στὴν 25 τοῦ Μάη καθεστὸν καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γίνονται ταυρομαχίες. Ἡ μαύρη δούλη τους Σάρα εἶναι ἡ προστάτις τῶν τσιγγάνων. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου οἱ Ἀθίγγανοι συρρέουν στὸ προσκύνημά της.

LUC BERIMONT

Ὁ Λὺκ Μπεριμόν γεννήθηκε σ' ἓνα μικρὸ χωριὸ τῆς Σαράντ, τὴν ἐποχὴν ποῦ ἀντηχοῦσε ἐσχυρότερα τ' ὄνομα τοῦ Ρεμπώ καὶ διαφημίζονταν οἱ Ἀρδέννες καὶ τὰ δάση τους. Ἀνήκει στὴ χορεία τῶν ποιητῶν, ποῦ ἐξ' ἴσου μ' ἐπιτυχία καλλιτεροῦν καὶ τὸ μυθιστόρημα. Τὸ ἔργο του δονεῖται ἀπὸ τὴν δρεξὴ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς. Σωστός ἐργάτης τοῦ λόγου, μόλις πετὰ τὸ γυλιὸν καὶ τὰ ὄπλα τῆς τελευταίας ἐκστρατείας, χαράζει τὰ ὄρασημά του στὴν ποίηση, γιὰ νὰ ἐγκατασταθῇ σ' ἓνα ἐντελὸς καινούργιον λυρικὸ τοπίον. Ὁ Paul Guth λέει γι' αὐτόν: «Τοῦτος ὁ ποιητὴς εἶναι ἀπὸ ἀληθινὴν σάρκα. Μπορεῖ ν' ἀναπτύσσει τὸ ἔπος, τὴ μεγαλωσύνη, τὸν ὕμνον τῶν 10.000 φωνῶν μετὰ ὑπόκρουση τὸν κρότον τῶν κανονίων καὶ τῶν κεραυνῶν».

Ὁ Μπεριμόν κηρύσσει τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιστροφῆς στὸ μῦθον, ὡς λέγει δὲν δημιουργοῦνται διώσιμα ἔργα. Χρέος εἶναι νὰ βροῦμε ἀτοὺς παλιούς μύθους τὴς σημερινῆς ἰσοτιμίας, στοὺς νεώτερους—κι' ἔχει τόσους ἢ ἐποχὴν μας—τὸ ρεαλιστικὸν μεγαλεῖον ποῦ ἀγγίζει τὰ ὄρα τῆς μαγείας.

Ἐπειὰ ἀπ' τὸ βιβλίον του «Οἱ λύκοι τοῦ κακοῦ», ὁ Μπεριμόν ἐργάζεται τὸ μῦθον τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου, σ' ἓνα μυθιστόρημα ποῦ τιτλοφορεῖ «Ὁ ἔμπορος Ἀμερικῶν».

Σὰν ποιητὴς ἐπηρέαστηκε, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει, ἀπ' τὸν Ἀπολλιναιρ. Μὰ καὶ κάθε ἀνήσυχος ποιητὴς συγκεντρώνει τὴν προσοχήν του. Ἀπὸ τὰ γενικὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ποιήσεως τοῦ Μπεριμόν, εὐκόλως καταλαβαίνει ὁ ἀναγνώστης, πὼς ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἐρίσκειται στὴν ἀληθινὰ νέες τάσεις τοῦ σύγχρονου λυρισμοῦ, μέσα στὴς ὁποῖες ἢ πιὸ πλούσια καὶ ὀργανωμένη εἶναι τοῦ ἰδικοῦ μας συναισθηματισμοῦ.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΦΕΝΤΕΡΙΚΟ

Κεντρίζει τὸ χειμῶνα ἐν' ἀλογάκι μαῦρον
κι' ἡ νύχτα ἦχει—καμπάνα ἀπὸ χορτάρι παγωμένο—
χορεύοντας ποδοπατεῖ τὸ φλογερὸ τῶν θαλασσῶν ἀλάτι
ποῦστρωσαν οἱ παλιόροιοι πρὶν ἑκατὸ χιλιάδες χρόνια.

Ἄϊ! Φεντερίκο, ἐσὺ τὰ δάση ὅλα λεηλατοῦσες
Ἄϊ! ναί, μετὰ τὴν κιθάρα, αἶ! ναί, καὶ πάνω στὸ φεγγάρι,
σὰν ἔπαψε νὰ τρέμει τοῦ κόσμου ἡ κόρδα
στράγγισε ἀπὸ τὸ αἶμα του ἐν' ἀλογάκι μαῦρον.

Τὶ νᾶπε στὴς καλῦβες, στὰ χωριά, στοὺς γείτονες ποῦ σκούζουν :
Φεντερίκο! Καὶ στοὺς σιτοβολῶνες ποῦ σκέπασε ἡ ἄμμος ;
Στὴν Ἰσπανία τὶ νᾶπε ; στὴν ὀρχή τῆς γυναίκας
ποῦ ἔλαμπε χρυσοῦν στὰ γιάλινα παραθυρόφυλλά της ,

Εἶναι ἀργὰ κι' εἶναι γδυτὴ. Ἀπὸ νερό μακρὸν ἔχει τὰ δύο τῆς πόδια
ποῦ ξέρει ὡς στὴν κοιλιὰ της τὰ φύκια του νὰ σπρώχνει,
ᾧ, εἶχες ἐσὺ στοὺς στίχους σου πολλὰς ὄραϊες γυναῖκες,
μέσα στὴς καλαμιές τ' ἀνέμου, στὴς κάμαρες ποῦ ταξιδεύουν.

Πηγές όπου κυλάτε πλάι σὲ κοιλάδες ἄδειες
βοηθάτε νὰ φουσκώσει τὸ καλοκαῖρι τὰ σταφύλια του,
μπήξτε τὰ λεμόνια σὰν χλωρὰ δόντια μέσα
στὸ διάφανο σκληρὸ οὐρανὸ π' ἀνοίγει ὅλους τοὺς δρόμους.

Μέσα στὸ λιγοστὸ χλιαρὸ κρασί πὺν πίνουν στὴ Γρανάδα
τὸ ξέρετε, Φεντερίκο, ποιὰ ζωγραφιὰ κοιμάται :
Αἷμα βαθὺ καὶ πλούσιο ζαχαρωμένο ἀπὸ τὰ παραμύθια,
σὰν γαύγιζαν οἱ ντουφεκιῆς στ' αὐτιά σου νὰ πεθάνεις.

Τὸ αἷμα πάντα σφίγγουνε οἱ ποιητές, τὸ αἷμα
πὺν ὑγρὸ γεννιέται κι' ἐντὸς μας ζεῖ σὰ δέντρο,
τὸδα καλά πὺν ὕστερα νὰ βάρει ἄλλα κεφάλια
στὸν τόπο πὺν κυμάτιζαν λουλούδια, ἀστέρια, λύκοι.

Στὸ Βερολίνο ἀνοιξη. Ξεπόρτιζε γιὰ πάντα ἀπ' τὸ κελί του.
Τὴν πολιτεία τοῦ δείξανε καθὼς τὸν σημαδεύανε στὸ σβέροκο,
πέφτοντας μούσκεψε τὰ χέρια μέσ' στὸ ἡλιοβασιλεμμα
οἱ μπότες τὸν ἐκύκλωσαν καθὼς βουβὰ φιλήματα.

Εἶναι ὁ Ἄλφρεχτ Χάουσχόφερ, ἀκοῦς εἶν' ἀδερφός σου,
ἐλευθερία εἶπατε μέ ὅμοια φωνή,
μὰ σὰν ἤχουσε ἡ λέξη του στὸ Σπρέε τὸν ποταμὸ
ἀντιλαλοῦσε στὸ Γκουανταλκιβιρ ἐσένα ἢ δική σου.

"Αἰ ! Φεντερίκο. "Αἰ ! καὶ γιὰ τὴ γῆ,
ἀπ' τὴ Μαδρίτη ὡς τὸ Βερολίνο τ' ἄλογο ξεχαλίνωτο,
γιὰ κοίταξε βραδιάζει, οἱ λάμπες κι' οἱ μανάδες
μπάζουν στὰ σπίτια τίς φωνές τῶν κοπαδιῶν καὶ τῶν νεκρῶν.

ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ

(Ἀπόδοση ἀπ' τὰ Γαλλικὰ)

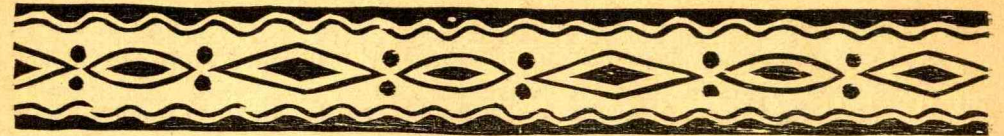
ΤΡΕΧΑ ΤΡΕΧΑ ΡΟΔΑΝΕ ΜΟΥ

Ροδανὲ μεγάλο ποτάμι
σύστη τῆς καρδιάς τῆς Γαλλίας
ἔρχομαι στὰ νερά σου νὰ με πιεῖς
ἀφανισμένον ἀπὸ πληγὲς ὄνειρων.
Ἡ καρδιά μου εἶν' ἀδερφή σου
κινάει σιωπηλὰ
μέσ' ἀπ' τὰ τοπεῖα πὺν θεομαίνει ὁ ἥλιος.
"Ἀκουσε τί θὰ σοῦ πῶ Ροδανὲ
μυστικὰ γυμνὸς στὶς ὄχτες σου
γοικόντας τοὺς σφυγμούς σου
Εἶμαι τὸ παρακλάδι σου
κι' ἔρχομαι ἀπ' τὴ γῆ σου ἀναβρῦζοντας
χωρὶς νὰ ξέρω πῶς καὶ τραγουδῶ
καὶ κλαίω σὰν κι' ἐσένα
στὸ σκοτάδι καὶ στὸ φῶς.
"Ἐρχομαι γυμνὸς καὶ πέφτω στὰ χαλίγια σου
νὰ μετρήσω τίς στροφές τῶν τραγουδιῶν σου.
Πέταξα τὰ κουρέλια μου στὸ δάσος
τὴν ὥρα πὺν μακέλευαν τὰ δέντρα
οἱ ξυλοκόποι
κι' ἄφισα ἐκεῖ σταλαγματιῆς κι' ἐγὼ
ἀπὸ αἷμα.
Τρέχοντας ἄφισα τὴ σκόνη
νὰ πασπαλίσει τὸ κορμί μου τὰ μαλλιά μου
ν' ἀνεμίσει τ' ἀγέρι
νὰ σπείρει τὰ μυαλά μου στὴ γῆ
γιὰ νὰ φυτρώσουν ὅ,τι θέλει
κι' ἔφτασα στὸν ὄχτο σου γυμνὸς
νὰ πυργώσω μέ τὰ χέρια μου
τὴν ὑπομονή μου.
Τώρα, Ροδανὲ μοι, σοῦ προσεύχομαι
νὰ χάσω τὴ συνείδηση τοῦ χρόνου
καὶ νὰ γίνω παιδί μεθυσμένο
μέ τὰ καράβια τῶν διαλογισμῶν μου
νὰ σὲ διασχίζω
μέ τίς σάρχες μου πανιά
τὸ αἷμα μου σαβούρα
δὲν ἔχω τίποτ' ἄλλο νὰ σοῦ δώσω.
"Ἐλα νὰ βγοῦμε στὴ θάλασσα ἀνοιχτὰ
πὺν ἀκούγαμε ὅλη νύχτα τίς σειρήνες
νὰ καλοῦνε γιὰ βοήθεια
κατάμεστα ἀπ' ἀνθρώπινα φορτία
καράβια πὺν βυθίζονται μέσ' στὴ φουρτούνα
ν' ἀνάψουμε τοὺς φάρους πὺν σβυστήκαν.
Νὰ φέρουμε τουλούμια τὸ νερὸ στοὺς θαλασσοδαρμένους
τοὺς κάμπους νὰ θερίσομε περνόντας
νὰ ταξιδέψουμε τὰ στάρια μέσ' τ' ἀμπάρια τους
νὰ σώσουμε τ' ἀνθρώπινο κοπάδι

Βογγάει μέσ' στή νύχτα και τὰ χέρια τους
ἐχτροὶ καὶ φίλοι σμίγουν ἱκετεύοντας
τὸν Ποσειδῶνα
ἄσκιαχος βροντᾶει στὰ πλευρά τους
τὰ στήθεια ἐκείνοι σμίγουν μὲ τὰ νύχια τους
νὰ βροῦνε τὴν καρδιά τους νὰ τὴν πάρουν
γερὴ μέσα στὰ χέρια τους
νὰ μὴν τοὺς φύγει.
Βιάσου Ροδανὲ
στ' ἄσπρα καπούλια σου χωρὶς νὰ θῆς πετιέμαι
βαστόντας τὴν καρδιά μου δάδα
ν' ἀνάψω τοὺς οβυσμένους κάβους.
Ἔλα καὶ χαθήκαμε μεσ' τὴ φουρτούνα
Θεὲ μου τρέχα Ροδανὲ πρὸς τοὺς πνιγμένους
παρασέροντας τὰ δέντρα γιὰ σχεδίες
τὰ κλώνια γι' ἀνεμόσκαλες
στ' ἀγγελικὰ γαλήνια σπίτια
Μάνες παιδιὰ παρακαλοῦν
ἕνας Χριστούλης κλαίει
τὰ πρόβατα μαράζωσαν
ἀπὸ τὴν ἀπουσία τῶν αὐλῶν
τρέχουν νὰ σωθοῦνε κι' οἱ καμπάνες τὰ φωνάζουν
κι' οἱ λιτανεῖες τῶν εὐσεβῶν στὰ περιγιάλια.
Λαμποκοποῦν τὸν ἥλιο τὰ νερά σου
κι εἶσαι ἤσυχος καῦμένη Ροδανὲ
ἔξροντας πὼς κλαίει ἕνα παιδάκι
γιὰ πανάρχαιες τραγωδίες ποῦχες δεῖ
οἴχνοντας τὸ βλέμμα στὸ βυθό σου.
Μὰ ἐγὼ τὴν προσευχὴ μου τὴν ψιθύρισα
σὰν τὴ βροχὴ πὺν πέφτει σὲ δικαίους καὶ ἀδίκους
τὴν ὥρα πὺν βροντᾶει ὁ κεραυνός.
Τρέχα, τρέχα, Ροδανὲ μου ...

Γαλλία, Μάης 1949

ΘΑΝΟΣ ΚΩΤΣΟΠΟΥΟΣ

ΧΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Καθόταν ἐκεῖ ψηλὰ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, στὸ Πέραμα τοῦ Ληστή τὸ λέγα-
νε, γιατί εἶτανε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐπικίντνες μπασιές. Ἐνας θεόρατος βράχος, κα-
βαλίκευε πάνω στὸ σβέροχο τοῦ χωριοῦ καὶ τόσκιζε. Καὶ εἶτανε βουρκομένος
τὶς περισσότερες φορὲς ἀπὸ τὴν δμίγλη ὁ βράχος ἐκεῖνος. Καὶ γινόντουσαν σει-
σμοί, καὶ κάποτε ὁ βράχος θὰ ξεκόρμιζε καὶ θάπαιρνε τὴν κατηφοριὰ πάνω ἀπὸ
τὸ χωριό. Καὶ κείνα τὰ τρομερὰ βουνὰ καὶ τὰ σύννεφα εἶταν ἐκεῖ ψηλὰ καὶ πό-
τιζαν τὴν ψυχὴ του. Καὶ ἡ θάλασσα, τί πλατιά πὺν εἶταν ἡ θάλασσα! Στὸ νοτιὰ
τὴν ἔκοβαν τὰ βουνὰ, φάλαγγες τὰ σύννεφα νὰ χρομετίζουν σὰν ἀφηνιασμένα
ἄλογα.

Ἐδῶ καὶ χρόνια τὸ νερὸ ἔτρωγε τὶς ρίζες τοῦ βράχου, καὶ ἡ θάλασσα ἔ-
βραζε στὸ νοτιὰ. Τὶ ἄσκημος καιρός! Καὶ τὸ νησί νὰ χορεῖει σὰ μιὰ φουσκομένη
τηγανίτα καταμεσὶς στὸ θολὸ πράσινο καὶ γκριζο νερό. Τ' ἀγρίμια τῶν ἀνέμων
ξερίζωναν τὰ μαλλιά του καὶ φοβόταν πολὺ, ὄχι τόσο γιὰ τὴ δικιὰ του ζωὴ ὅσο
γιὰ τὴ μικρὴ ζωούλα τῆς Ἄννας, πὺν ἔμενε στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ ἴσια κάτω ἀπὸ
τὸ βράχο. Ἐκατὸν πενήντα σκαλοπάτια στὰ πλευρὰ του, φαγωμένα, γλυμμένα
ἀπὸ τὶς λιμασμένες γλώσσες τῆς βροχῆς καὶ τῆς φωτιᾶς τοῦ καλοκαιριοῦ. Ὅλα
ἔγιναν χωρὶς κανεὶς νὰ ξέρει πὼς. Μιὰ γερὴ τσεκουριὰ ἔφαγε τὸ βουνὸ ἀπὸ τ'
ἀστροπελέκι καὶ τοῦ ἄνοιξε τὴν κοιλιὰ ἴσαμε τὰ σπλάχνα.

Κι ἀπὸ κεῖ ἀνάμεσα ἀγνάντευε αὐτὸς τὴ θάλασσα νὰ βράζει καὶ νὰ ξερ-
νάει κουφάρια καὶ φύκια πρασινοκίτρινα. Ἡ μικρὴ ἐκεῖνη ζωούλα τοῦ ξανόχρον-
ταν ὀλοένα στὰ χεῖλια. Γιὰ τὸν ἑαυτὸ του δὲν εἶχε πια νὰ σκεφτεῖ τίποτα, γιατί
εἶτανε στὰ χέρια αὐτῆς τῆς πράσινης καὶ σταχτιᾶς θάλασσας. Αὐτὰ ἔγιναν τότε
σχεδὸν χωρὶς νὰ τὰ καταλάβουμε, ἂν καὶ ἄφισαν πολὺ βαθιὰ ἴχνη πάνω στὶς ψυ-
χὲς καὶ στὰ κορμιὰ μας. Μὰ ἔτσι εἶταν... Ἐνα ματωμένο ἀνθάκι πιπιλίζει τὴ ζωὴ
στὴ σχισμάδα τοῦ βράχου.

Ἐκεῖ πάνω εἶταν τὸ σπῆτι του καὶ ἀνεβοκατέβαινε γιὰ νὰ πάει στὸ χωριὸ
ἑκατὸν πενήντα πέτρες φαγωμένες ἀπὸ τὴ βροχὴ τοῦ χειμῶνα, ἀπὸ τὴ φωτιὰ τοῦ
καλοκαιριοῦ, κι ἀπὸ τὰ πόδια τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Χρῖστος Μπολένης κρυβόταν ἐκεῖ μέσα, εἶχε βρεῖ αὐτὸ τὸ σπῆτι καὶ
κρυβόταν καιρὸν καιρὸ γιατί τό χωριὸ εἶταν γεμά. το σπιούρους. Ἐφυγε ἀπὸ τὴ
φυλακὴ μὲ πολλοὺς συντρόφους κι ἔπεσε ξανά πάνω στὸ νησί, πὺν τόφεραν σφι-
χτὰ τὰ ρέματα ἕνα γύρω, πὺν τὰ γεννοβολοῦσαν οἱ ἄνεμοι, οἱ δαιμόνοι, καὶ χο-
ροπήδαε πάνω στοὺς πράσινοους καὶ γκριζοους καιροὺς καὶ κόχλαζε: «Ἄννα, ποὶς
φέρνει βόλτες μεσ' στὸ σπῆτι;» Σιωπὴ. Ὁ διάλοος νὰ πάρει, φώναζε τὴν Ἄννα,
ἀφοῦ κανένας δὲν εἶταν ἐκεῖ μέσα, ὕστερα αὐτὴ ἡ μικρὴ ζωούλα θὰ κάθονταν
στὴν ἄκρια τῆς Πλατείας ἢ στὸ Ἀλεπογύρι. Ποιὸς ξέρει; εἶταν ὅμως βέβαιος πὼς
κάποιος μεσ' στὸ δωμάτιο ἔφερνε βόλτες. Καὶ θὰ στοιχημάτιζε πὼς ἡ γῆ χοροπη-

δοῦσε ἀκόμα κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, καὶ ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα, ἐκεῖ πάνω στὰ βουερά ἀκρογιαλῖα τῶν δρόμων ἔσπαζε κι ἀφροῖζε ἡ ἀνθρώπινη μανία καὶ ἡ γλαυοῖ πού θὰ τὸν ἔπνιγαν.

Μιά κίτρινη μέρα, σὰ νάχε βρέξει θειάφι, καὶ βογκοῦσε τὸ πλήθος ἐκεῖνο τῆς ἀλοφροσύνης. Καὶ τί φωτεινὴ, καὶ τί εἰρηνικὴ πού εἶτανε ἡ ἀπλωσιὰ τοῦ κάμπου μὴν ἄλλη μέρα, πού κρατώντας τὴν Ἄννα ἀπὸ τὸ χέρι, ἔτρεχε μέσ' στὰ χορτάρια.

Τὸν καιρὸ πού τὰ γυμνὰ κλαριά ξύνουν μὲ τὰ σκελετωμένα χέρια τους τὰ τζάμια τῶν παραθυριῶν στὶς πολιτεῖες, καὶ τοιρρίζουν σὰν ὑστερικὲς γυναῖκες τὸ φθινόπωρο, τὰ σύννεφα κατεβαίνουν πολὺ χαμηλὰ, σέρονονται πάνω στὸ χῶμα, κρεμοῦνται κουρέλια στὰ δέντρα, στοὺς φράχτες, στὰ σύρματα, φωνάζουν καὶ τροπάζουν ὑπουλα στὰ σπίτια, κρύβονται στὶς γωνιὲς καιστήνουν ἐνέδρες στοὺς ἀνθρώπους.

Κανεὶς δὲν ἔπρεπε νὰ μπεῖ μέσα προτοῦ ἡ τρικυμία κοπάσει. Ἐπειτα χῶνεψε ἡ ἀνεμοζάλη κι ἔγινε φῶς καὶ γαλήνη.

Ἡ Ἄννα ἦρθε γλωμῆ καὶ ταραγμένη, σάμπως νὰ τὴν εἶχε μαλώσει ὁ ἀδερφὸς τῆς ὁ Κωσταντῆς, ἐπειδὴ ἀγαποῦσε τὸ Χρῖστο. Τὸ σκαμπανέβασμα τοῦ καραβιοῦ πού ἔβλεπαν τοὺς ἔδωσε ὑστερα πολλὴ εὐθυμία. Κατέβηκαν ἀπὸ τὸ Πέραμα τοῦ Ληστή στὸν Ἄη Νικόλα τῆς Ἀλιζανῆς πούναί ὁ πιδὸ ἀνεμόδαρτος γιालός.

Τὸ νησί ταξίδευε πάνω σὲ μιὰ πρασινοκίτρινη θάλασσα, ἡ μισὴ βαθυγάλαξη σὰ λουλακιά. Ἡ γραμμὴ τοῦ ὀρίζοντα στένευε ὀλοένα γύρω ἀπὸ τὰ καράβια. Τὶ παράξενη πού εἶταν ἡ θάλασσα τοῦ Νοτιά! Ὁ τρόμος βγήκε ἀπὸ τὸ θηκάρι του καὶ τρύπωσε στὶς διπλὲς τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ κουλουριάστηκε μέσα, καὶ ἀφοῦ χόρτασε ἀπὸ τὸ αἶμα πού βύζαζε, ἀποκοιμήθηκε.

«Ἄς ἔρθουν ὅταν θὰ χωνέψει τὸ σύννεφο τὴν πυρκαϊὰ καὶ τὴν ἀπελπισία του. Ἐγὼ πῆγα κοντὰ τους, ἐγὼ τοὺς ἀγάπησα μὲ ὅση δύναμη ἔκρυβα μέσ' στὸ κορμί μου, καὶ ἀφοῦ μὲ κατάπιαν, μὲ ξέρασαν, καθὼς ξερονάει ὁ γιालός τὰ ἀποβράσματα καὶ τὰ φύκια του. Ἀρχίζω νὰ βοίσκω Ἄννα τὴ ζωὴ σιχαμερῆ. Δὲ μ' ἀγάπησε κανένας. Ἐζῆσα κοντὰ τους καὶ εἶταν σὰ νὰ γυροῦσα θεόγυμνος στοὺς δρόμους καὶ νὰ ζητοῦσα ἐλεημοσύνη ἀπὸ τοὺς περαστικούς. Καὶ τώρα δὲν ἄλλαξαν τὰ πράγματα, μονάχα πού ἔχω ἐσένα, κι ἄς φονοκίζονται οἱ Κοντογιανναῖοι πού γίνονται ὅλ' αὐτὰ». Τὸ σούρουπο, ὅταν πήγαιναν στὴ θάλασσα, τὰ μάτια τῆς εἶχαν τὸ χρῶμα τῆς βελουδένιας πλαγιαῖς τοῦ λόφου πού κατεβαίνει στὶς ἀχλαδιές...

Ἄν εἶχε τὰ μάτια ἀνοιχτά, θὰ τὸν ἔβλεπε νὰ φέρνει βόλτες δῶ μέσα : «Ἄννα κάποιος βηματίζει πάνω στὸ πλοῖο, κάποιος φέρνει γύρω τὸ πλοῖο...». Ἄκουγε ἕνα ἕνα τὰ βήματά του ἅμα γινόταν σιγανεμιὰ καὶ λούφαζαν τ' ἀγκύρια. Πάνω στὴ λαδωμένη κουβέρτα τοῦ καραβιοῦ ρυθμικά, καθὼς χτυπάει ἕνα σφυρὶ πάνω σὲ σιδερόξυλο, ἀκούγε τὰ βήματα. Ἡ Ἄννα ἀνοῖξε τὴν πόρτα καὶ μπῆκε μὲ προφύλαξη. «Μίλησες; αὐτὸ εἶπε. Καὶ κοντοστάθηκε σωπαίνοντας, καὶ λέει ξανά μὲ προαότητα καὶ σάμπως φοβισμένη: «Δὲ μπορεῖς νὰ ξεχάσεις... Ὅμως ἠσύχασε καὶ θὰ περάσει, καὶ τ' ἀδέρφια μου δὲ θάχουν πιά κανένα λόγο, κι ἐμεῖς θὰ πάμε νὰ ζήσουμε μακριὰ ἀπὸ τὸ καταραμένο τοῦτο Πέραμα. Θὰ κατεβοῦμε στὸν Ἄη Νικόλα κοντὰ στὴ θάλασσα, ἢ ἂν θέλεις, στὸ πατρικὸ σου χτήμα, κι ἀπὸ κεῖ θὰ βλέπουμε πού θὰ περνοῦν τὰ καράβια.

Ἐζῆσες πολὺ στὴ θάλασσα, ὅπως εἶπες, ἔκανες τὸ γύρο τοῦ καραβιοῦ, εἶταν καὶ δικὸς σου ἀδερφός...».

«Ναὶ εἶταν».

«Δὲν τὸ εἶπα ἐπιτήδης. Ἄν εἶταν ἐδῶ, θάκουγες τὰ βήματά του ἀληθινὰ καὶ ὄχι ψεύτικα. Μοιάζουν μ' ἐκεῖνα πού κάνουν οἱ βάρδιες μέσα στὴν νύχτα

πάνω στὸ καράβι. Τὰ ἑκατὸ βήματα, ὅπως τὰ λένε, μέσα στὴ νύχτα. Ἐτσι δὲν εἶναι;».

«Ἐτσι εἶναι ἀλλὰ μὴ μοῦ θυμίζεις τὴν περασμένη μου ζωὴ. Ἄφισέ με γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ νομίζω πὼς ἀκούω τίς διαταγὲς του. Νὰ μᾶς βάνει ὅλους στὴ σειρὰ καὶ νὰ λέει: Ἐμπρὸς μάς! Κάντε τὸ γύρο! Γιατί βέβαια ἐσὺ δὲν ξέρεις τί πᾶν' νὰ πῶν αὐτὰ τὰ ἑκατὸ βήματα πάνω στὸ πλοῖο. Καὶ μὴ λές:

Ἄν εἶταν ἐδῶ τσιμουδιά!...».

Καὶ ὁ ἥλιος κουβαλοῦσε μέσ' στὸν θόλο τ' οὐρανοῦ ζεστὰ καὶ πηχτὰ χρῶματα ἀπὸ τὴ δύση καὶ πασπάλιζε τὰ βουνά. Τὸ κόχλασμα τῆς θάλασσας βούτζε καὶ τὰ νεκρὰ κοπάδια τῶν ψαριῶν ἔπηξαν κι ἔγιναν νησιὰ, καὶ τοῦτα τὰ ψαρονήσια τάσπρωξε ὁ νοτιάς κατὰ τὸ ἔμπα τῶν κόρφων καὶ τῶν λιμανιῶν. Καὶ βαροῦσαν καὶ σφύριζαν οἱ μπουκαδοῦρες καὶ εἶταν ἀδύνατο νὰ ὀρθοπλωροῦσε καράβι. Σκούρα βουνὰ σὰν γρανίτες ἔλυναν μέσα σὲ μιὰ πυρκαϊὰ πού εἶχαν ἀνάψει στὰ σύννεφα. Ὅρνια μὲ μακριὲς οὐρὲς χτυποῦσαν ἀπελπισμένα τὸν ἄνεμο κι ἔβγαζαν στριγγές, καὶ ὁ ἀνακατωμένος γιालός ξεροῦσε πάνω στὶς ἔρημες ἀμμουδιὲς τὰ σπλάχνα του:

Καὶ εἶπε πάλι ἡ Ἄννα:

«Ἐχεις δίκιο, δὲν ξέρω πὼς νὰ τὸ πῶ».

Κράτησε τὴ γλώσσα τῆς, λές καὶ φοβήθηκε τὴ σκοτεινάγρα πού σέρονταν σιγὰ σιγὰ μέσ' στὸ σπίτι. «Ὅλη τὴν πυρκαϊὰ τῆς ψυχῆς του θὰ πάει νὰ τὴ σβύσει μιὰ μέρα ἐκεῖ πέρα, ὅλη τὴ δίψα του. Θὰ πάει νὰ φέρει ξανά τὰ ἑκατὸ βήματα πάνω στὸ καράβι. Τὸ κορμί του εἶναι ζυμωμένο μὲ φωτιὰ καὶ μὲ θάλασσα, ἴσως ποτὲς δὲν θὰ ξεδιψάσει».

Ἄρρασε στὸν ἀδερφό του νὰ σπάζει τὸ κύμα στὰ πόδια του, ν' ἀφροκοπάει, νὰ βράζει. Τοῦ ἀναβε τὸν πόθο σὰ μιὰ ζεστὴ γυναῖκα, κι ἔχτισε τὸ σπίτι του στὴ θάλασσα.

Τέντωσε τὸ αὐτὶ του σὰν κανένα παλιὸ λαγωνικὸ κι ἀφουγκράστηκε, τὰ ἔλεγε ἀργότερα ἡ Ἄννα, καὶ εἶπε:

«Ἀκούω πὼς τ' ἀδέρφια σου δὲ σὲ θέλουνε γιὰ γυναῖκα μου καὶ θὰ σκοτώσω τὸν Κωσταντῆ, ἂν μοῦ παραβγεῖ. Εἶναι τοῦ διαόλου φύτρα, τὸ ξέρω, μὰ ἴσα ἴσα γι' αὐτὸ πάει νὰ μοῦ θυμώσει ποιὸς εἶμαι. Καὶ λοιπὸν σᾶς τὸ λέω στὸ αὐτὶ». Σὰ νὰ μὴν ἤθελε νὰ τὸν ἀκούσουν ἀπὸ τὸ διπλανὸ τοῖχο ἐνῶ κανένας δὲν εἶταν ἐκεῖ.

Ἐφυγε ἀπὸ τὴ φυλακὴ μὲ πολλοὺς ἄλλους. Κανεὶς δὲν ξέρει ποιὸς εἶταν καὶ ὅλοι τὸν μυρίζονταν σὰν ὑποπτο ζῶο, πού μπῆκε στὸ κοπάδι τους, καὶ δὲν τὸν ζύγωναν. Ἡ Ἄννα δὲν ὑποψιάζεται τίποτα, εἶναι ἕνα ἀθῶο παιδί. Δὲν εἶταν ἀληθινὸς πατέρας του, ὅμως δὲν ἔχει νὰ κάνει, ἀφαίρεσε μιὰ ἀνθρώπινη ζωὴ.

Εἶταν περιεργὸς ν' ἀκούσει αὐτὸν τὸν καυχησιάρη τὸν Κωσταντῆ νὰ μιλάει, ὅπως μιλοῦσε ἐκεῖνος ὁ ἄλλος ἐκεῖ πέρα στοῦ μπάμπου Μηνᾶ, γιὰ φουρτοῦνες, γιὰ θάλασσες καὶ γιὰ κίντυνα. Θάχε νὰ πεῖ ὁ ἀνθρώπος, πού οὔτε στὸν ὕπνο του δὲν τὴν εἶδε τὴ θάλασσα. Ὁχι, πὼς ἀναβε καὶ κόρωνε μέσα του ὁ θυμὸς... Μπορεῖ νὰ τοῦ κάνει κακὸ ἂν καὶ δὲν εἶταν πλασμένος γιὰ τὸ κακό. Εἶταν ὅμως ὁ Χρῖστος Μπολένης κι εἶχε γιὰ δεῦτερο πατέρα του τὸ Στραβοχιούνη πού τότε σκότωσε.

«Καὶ λοιπὸν, τί σκέφτεσαι νὰ κάνεις;»

«Ἐσὺ εἶσαι Σταμάτης;»

Μπῆκε μέσα ὁ Σταμάτης πατώντας λαφριά.

«Δὲν κάνει πού μιλάς, δὲν εἶναι πολλὲς μέρες πού ἔπεςες».

«Ἐπεςα;...»

»Δὲ σκότωσα λοιπὸν κανένα;»

«Γιατί να σκοτώσεις; Όχι κανένα δὲ σκοτώσες ὅσο θυμᾶμαι».

Ὁ Σταμάτης ἀπόρησε, ἀλλὰ γρήγορα εἶδε τὰ ζεστά σύννεφα ποὺ ἔσταζαν τὶς κόκκινες, τὶς κίτρινες, τὶς πράσινες καὶ σκούρες βροχὲς πάνω στὰ βουνὰ καὶ στὴ θάλασσα, καὶ εἶδε τὸ ἀντικαθρέφτισμα ὄλων αὐτῶν τῶν μπερδεμένων πραγμάτων μὲς' στὸ σπίτι.

«Ὅχι εἶπε δὲν εἶναι αἵματα. Ἔτσι σοῦ φαίνεται, εἶναι ὁ ἥλιος ποὺ βασιλεύει. Ἐδῶ εἴταν ἡ Ἄννα; Μιλοῦσες μὲ τὴν Ἄννα;»

Κοίταξε ἕνα γύρω ὁ Σταμάτης μὰ δὲν ξεκαθάρισε τίποτα γιατί εἶχαν μπερδευτεῖ τὰ πράγματα μὲς' στοὺς ἴσκιους καὶ στὰ χρώματα ποὺ σκορπούσε τὸ ἠλιόγευμα τοῦ φθινοπώρου.

Ἡ Ἄννα φοροῦσε ἕναν ἥλιο στὰ μαλλιά. Τὸ αἶμα του ἔσταζε ἀπὸ τὰ μαλλιά της πάνω στὸ χῶμα.

«Περίεργο ἐνῶ μπορεῖς νὰ ρθεῖς μαζί μου νὰ κάθῃσαι καὶ νὰ μὲ κοιτάξεις. Οἱ δυὸ μας τοὺς κανονίζουμε καὶ τὸ Θωμᾶ καὶ τὸν Κωσταντή. Θέλω ν' ἀκούσω ἀπὸ κοντὰ τὶς ἱστορίες αὐτοῦ τοῦ ψεύτη, τοῦ καυχησιάρη. Σιγὰ μονάχα γιατί δὲν πρέπει ν' ἀκούσει ἡ Ἄννα».

«Ἡ Ἄννα δὲν εἶναι πιά ἐδῶ μέσα, μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἴταν ἐδῶ... Μὴ μιλᾶς ὅμως, θὰ πάμε μὲ τὸ ἄλλο φεγγάρι, μὲ τὴ γιόμωση. Καὶ θὰ μπορεῖς νὰ κατεβεῖς ἀπὸ τὸ Ληστή ἴσαμε τότε».

Καὶ βούηξε κάτω ὁ καιρὸς καὶ εἴτανε στὸ ἔμπα τοῦ Νοέμβρη στὶς πρώτες φρουσκονερίες. Σηκώθηκε ὁ Σταμάτης καὶ κοίταξε πέρα τὰ νερά ποὺ τάχε βάψει ὁ οὐρανὸς μ' ἕνα σκοῦρο βυσσινί:

»Θέλεις φῶς ;»

«Ὅχι ἀκόμα, μονάχα δῶς' μου νερὸ γιατί καίγομαι ... Ποιὸς σατανὰς στέκεται στὴν πόρτα καὶ μοῦ κλείνει τὸν ἥλιο; Ἄτιμε Κωσταντή, ἄτιμε Θωμᾶ... Ἐξω!.. Ἐξω!... Ἐγὼ ὄρεξη νὰ φάω ἕνα μάτι καὶ θάνατο τὸ δικό σου Σταμάτη... Ἄννα, γλυκεῖά μου ζωοῦλα βάλε τὸ χέρι σου καὶ δῶσε μου τὸν ὕπνο. Μὴν κλείνεις, ἄφισε μιὰ χαραμάδα νὰ μπαίνει τὸ φῶς».

Ἄμα ἔφυγε ὁ Σταμάτης, τοῦ φάνηκε πὼς ἄκουσε τὰ βήματα καθαρότερα... μὰ εἴταν στὸ διπλανὸ σπίτι. Οἱ ἄνθρωποι ἀνέβηκαν στὸ βράχο χώνοντας τὰ πόδια τους μὲς' στὶς χορταριασμένες σπηλιάδες.

Ἄκουσε τὸ βήχα τοῦ ἐνοῦ, τὴ βαριά φωνὴ τοῦ ἄλλου, πὼς σκίζει ὁ ἀέρας ἕνα σάπιο κανεβάτσο; πὼς μπαίνει μὲς' στὰ λαγούμια καὶ ἀγκομαχᾷ; καὶ ἔλυωνε μὲς' στὸ καμίνι, ποὺ ἡ φλόγα του τὸν ἀνέβαζε στὰ ὕψη καὶ ἀπὸ τὸ λαρύγγι του ἔβγαине ἕνα πύρινο σπαθὶ ποὺ οἱ ρίζες του εἶχαν πιάσει πολὺ βαθιὰ μέσα του. Ὁ γέρος δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκούσει μὲ κανένα τρόπο. Ὑστερα ἔπεφτε πηχτὸ σκοτάδι καὶ στὸ αἶμα του ἐνωθε νὰ κυλάει ἡ νύχτα, σὰν μιὰ λιπαρὴ ἀφή ποὺ ἄφινε στὰ δάχτυλα καὶ στὴ γλώσσα του μιὰ τραχιὰ καὶ στιφιά ἀδιαθεσία. Ἐπειτα ἤρθε μιὰ ἄλλη γεύση, ποὺ δὲν ἔμοιαζε μὲ τίποτα, καὶ ἴσως ὁ θάνατος νὰ εἶχε τέτια γεύση. Τὶ νὰ ἤθελε μιὰ ἀνθισμένη μυγδαλιὰ πάνω σ' ἕνα πλατὺ κάμπο; «Συγγνώμη, εἶμουν ἕνας δυστυχισμένος τρελὸς, ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς σπίτι, χωρὶς φαί, χωρὶς ἀγάπη. Γυροῦσα τὶς πολιτεῖες καὶ τοὺς κάμπους. Αὐτὸ ἔγινε ἐκείνη τὴν ἀνοιξή, ὅμως δὲν εἶμαι κακοῦργος».

Εἶχε ἰδρώσει ἀπὸ τὰ μαλλιά ὡς τὰ νύχια καὶ κολυμποῦσε μὲς' στὸν ἄλμυρὸ ὠκεανὸ τοῦ πόνου του, καὶ ἂν σφαλνοῦσαν τὰ μάτια του δὲν θάχε κανένα νὰ τὸν λάψει. Τὶ ἄσκημο πράγμα νὰ πεθάνεις μὲ παλιὰ τρούπια τσουράπια ἢ μέσα σ' ἕνα ἀποχωρητήριο ἢ πάνω σ' ἕνα γυναικεῖο κορβᾶτι... Καὶ τί ὄραϊο ἕνα τέλος μὲ τὸ λαιμοδέτη σου ἢ μὲ τὰ γάντια σου. Εἴταν βέβαιος πὼς κανεὶς δὲν ἔχει σκεφτεῖ ἀκόμα πὼς πρέπει νὰ πεθάνει γιατί κανεὶς δὲ δίνει σημασία στὸν ἄλλο. Ποιὸς θὰ βρεῖ τὸ κουτὶ μὲ τὰ μαλλιά τῆς Ἄννας ἐκεῖ ποὺ τὸ εἶχε κρυμμένο; Τί θὰ γίνει αὐτὸ τὸ κουτὶ; Καὶ μέσα στὸ ἴδιο κουτὶ, δυὸ σκουριασμένες

δεκάρες, δυὸ παλιὲς δεκάρες.. Τὶς χαρίζει στὸ θεὸ. Τοῦ χαρίζει τὶς δεκάρες ποὺ τοῦδωσε μαζί μὲ μιὰ τούφα καστανὰ μαλλιά καὶ μὲ μιὰ μαργαρίτα ξεραμένη, ποὺ τὴν ξεφύλλισε γιὰ νὰ δεῖ ἂν τὸν ἀγαπάει ...

Ὁ Σταμάτης τὸν ἄφισε μὲς' στὸ σκοτάδι καὶ ἔφυγε. Νὰ σᾶς πῶ τί ἔγινε:

Κρατοῦσε τὴν Ἄννα ἀπὸ τὸ χέρι καὶ κατηφορίζανε τὴν βουνοπλαγιὰ κατὰ τὴ νοτικὴ θάλασσα. Αὐτὸ τὸ περιστατικὸ τὸν ἔκανε νὰ θυμηθεῖ ὅλη ἐκείνη τὴ ζωὴ ποὺ δούλευε σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο μὲς' στὸ πατρικὸ του χτήμα. Στὴν Ἄννα φυσικὰ δὲν εἶπε τίποτα. Ἄς μείνει μὲς' στὴν ἀγνοία ἴσαμε τὸ ἄλλο καλοκαίρι ποὺ σκοπεύει νὰ τὴν πάρει νὰ φύγουν. Ἄς μὴ μάθει ποῶς εἴταν. Τὶ φοβερὸ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τῆς πεῖ: «Αὐτὸς εἶμαι!» Καὶ νὰ κουβαλάει τὸ ριζικὸ του ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ὅπως κουβαλάει τὸ καβούκι τῆς ἡ χελώνα... Μονάχα ὁ Σταμάτης τὸ ξέρει καὶ τὸν ἀγαπάει ἐνῶ τὸ ξέρει. Ὁ Σταμάτης τοῦ μοιάζει καὶ ἄς εἶναι διαφορετικὰ τὰ ἔργα του καὶ τὰ μονοπάτια του. «Θὰ σκοτώσω τὸ σατανὰ τὸν Κωσταντὶ ἢ θὰ μὲ σκοτώσει. Ὁ Σταμάτης εἶναι πρωτοξάδερφός μου μὰ τραβάει μακριὰ του. Ποιὸς εἶμαι θὰ σᾶς τὸ πῶ μιὰ μέρα».

Τέτια ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος ποὺ κάθονταν στὸ Πέραμα τοῦ Ληστή, ποὺ ἔπεσε καὶ χτύπησε τὸ πόδι του, μιὰ νύχτα ποὺ ἔβραζε ἡ θάλασσα τοῦ Νότου καὶ ξερνοῦσε στὶς ἀκρογιαλιὲς πρᾶσινοκίτρινα φύκια, σπασμένα ἄλμπουρα καὶ ἀνθρώπινα κουφάρια.

* * *

Ἐκεῖ πέρα στὴ δασωμένη πλαγιὰ εἴταν τὸ σπίτι τους. Τὰ δέντρα ἔφταν ἴσαμε τὴ θάλασσα: Ψηλὰ πεῦκα, πουρνάρια, μουριές, καὶ βελανιδιές, καὶ ἀπὸ κεῖ ἀγριάδες καὶ χερσοτόπια, καὶ βαλτοχώραφα.

Κατέβαιναν στὴ θάλασσα ἀπὸ τὰ χαραγμένα μονοπάτια ποὺ εἴταν πατημένα ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Σωστὸ ὑποστατικὸ, ὁ πατέρας πέθανε νέος. Ἡ μάνα ξαναπαντρεύτηκε μὲ τὸ Χιούνη τὸ Στραβοχιούνη, ὅπως τότε λέγανε, ἔξαιτίας ποὺ τὸ ἕνα του μάτι ἀλλοιοθώριζε. Εἶχε τὸν τρόπο του. Ἀργότερα πῆγε κατὰ διαόλου ὅλη του ἡ περιουσία. Δὲν χώνευε τοὺς γειτόνους, δὲν ἤθελε ἡ κοπριά τους καὶ τὰ σκυλιὰ τους νὰ μπερδεύονται στὰ πόδια του. Καλύτερα ἔτσι, πὼς θὰ ξεμπερδεύει; Μιὰ μέρα θάλεγαν «καλημέρα σας» καὶ μιὰ ἄλλη μέρα ὁ ἕνας θὰ σκότωνε τὸν ἄλλο ἀπὸ τὸ φράχτη. Σκληροὶ πρόγονοι, ἄγριοι στὸ δικό τους γιὰ μιὰ πατούσα χῶμα. Παλούκια χώνανε βαθιὰ στὴ γῆς, νὰ χωρίσουνε τὸ «δικό μου» ἀπὸ τὸ «δικό σου». Καὶ φύσηξε ἕνας περιεργὸς ἀνεμὸς, καλοτάξιδα καράβια σκάβανε τὸ γιᾶλό, καὶ ἕνα γύρω εἶχαν ἀνοιξὴ βαθιὰ αὐλάκια, ὅπου πρᾶσίνιζε τὸ βροχόνερο καὶ κοάζανε βατράχια τὶς νύχτες, καὶ εἴταν ψηλοὶ φράχτες μὲ σύρματα καὶ μὲ ξερολιθιές, ὅπου ἀνθίζαν τὰ ἀσπάλαθρα καὶ κατὶ ἄσπρα ρόδα.

Ἔτσι χωρίζανε, καὶ ὁ πρόπαππος ἤρθε ἀπὸ μακριὰ, κανεὶς δὲν ξέρει ἀπὸ ποῦ ἤρθε καὶ θεμέλιωσε στὸν κάμπο τῆς Ἀλιζανῆς τὸ σπίτι του ποὺ τὸ προφύλαγε τὸ δάσος, ἐκεῖνο τὸ δάσος ποὺ τόδεραν ἀλύπητα οἱ ἀνεμοὶ τῶν βουνῶν. Ὁ γιᾶλὸς μαλάκωνε τὰ δρύμια τὸν χειμῶνα καὶ γλύκωνε τοὺς ἀνέμους.

Ἡ ἀδερφή τους πέθανε πολὺ μικρὴ καὶ εἴταν ἕνας ἄγγελος.

Οἱ ἄλλοι εἴτανε πέντε, εἴτανε αὐτὸς ὁ πιὸ χεροδύναμος καὶ σήκωνε βάρη καὶ ἤξερε γράμματα καὶ τοῦ ἄρεσαν τὰ ὄραϊα πράγματα. Ἄλλὰ ὁ Χιούνης εἶχε τρία μουλάκια καὶ αὐτὸν, ἔτσι ἔλεγε. Τὸν λέγανε πεισματάρη, μὰ ἀγαποῦσε τὰ πουλιά, τὰ λουλούδια καὶ τοὺς δυστυχισμένους ἀνθρώπους. Καὶ χτυπιόντουσαν τ' ἀδέσφια του ἀναμεταξύ τους καὶ τὴ μάνα τους τὴν ἔδερνε ὁ Στραβοχιούνης. Ὁ πρῶτος πατέρας τους ὁ Στρατῆς εἴτανε γερός ἄντρας μὲ φοβερὰ πάθη καὶ ἀγαποῦσε τὴ γυναῖκα του. Καὶ ἔβαλε ὁ Χιούνης νὰ τὸν σκοτώσουν γιὰ νὰ πάρει τὴ γυναῖκα του.

Εΐτανε ένα μίλι από τ' ακρινότερα σπίτια και δὲ θέλανε τὴν κοπριά τους, ἄν και οἱ φραγές τους λουλουδίζανε τὸ ἴδιο. Ἄμα ἦρθε ὁ πρόπαππος ἔβαλε σταλίαια και πασαλίαια, και ἀπλώσε τ' ἀμπέλια του, τὰ λιοστάσια του, τὶς βοτανίστρες του ἕνα γύρω. Και πὸ πέρα ἀστραφταν οἱ χερσάδες γιὰ τὰ ζῶα, πὸν δὲν εἶχαν ἄλλο σύνορο ἴσαμε τὶς ἀμμουδιές ὅπου φύτρωναν ἐκεῖνα τὰ μακρόφυλλα βοτάνια πὸν τὰ λέγανε τοῦ «παπᾶ τ' αὐτιά».

Ἄφης ἀέρας φυσούσε κατακαλόκαιρο ἀπὸ τὶς πλαγιές τ' Ὀμαλοῦ και κατηφόριζε και χύνονταν πάνω στὸν κάμπο. Και εἶχε μιὰ πιπεράτη γέψη κατὰ τ' ἀπόσκια και μιὰ μυρουδιά γλυκοῦ θυμαριοῦ πὸν μεθοῦσε τὶς καρδιές.

Ἡ Κατερίνα ἢ μάνα τους πέθανε σχετικὰ πολὺ νέα. Δὲν εἶναι πὸς πέθανε ἔτσι νέα, μὰ ὁ τρόπος πὸν ἀποχατέτησε τὰ παιδιὰ της. Ἄγια ψυχὴ, και εἶχε πάρει ἕνα σατανά. Ὅχι πὸν τὴν ξυλοφόρτωνε μονάχα, μὰ και ἄλλες τυρανίες τῆς ἔκανε. Τὸ πὸς τὴν παντρεύτηκε ὁμως εἶταν πράγματα πὸν τὰ παιδιὰ δὲν ἔπρεπε γὰ ξέρουνε. Πὸς ἔσκυβε κάτω ἀπὸ τὸ βῆρος τῆς δουλιᾶς πὸν εἶχε τσακίσει τὸ κορμὶ της! Λεπτὴ και μικροκαμωμένη χωριάτισσα, και μὲ αἰσθήματα σπάνια. Αὐτὰ γιὰ τὴ μάνα και γι' αὐτόν. Εἶταν καλύτερη ἢ ζωὴ του; Τὶ πάει νὰ πῆ καλύτερη.; Ταξίδευε τώρα ἐκεῖ πέρα. Ὅταν ὁ θεὸς ἔπλασε τὴν καρδιά του, ἔβαλε μέσ' στὸ ζυμάρι της μιὰ σκόνη βγαλμένη ἀπὸνα λουλουδι πὸν τὸ λένε πυραγκάθι.

Δὲν ξαναγύρισε ὁ Σταμάτης ν' ἀνάψει τὸ φῶς. Γιατὶ ἔφυγε τόσο νωρὶς ἢ Ἄννα; Θὰ φοβᾶται ἴσως τ' ἀδέρφια της. Μπορεῖ νὰ τὴ μαλώσουν, μπορεῖ ἀκόμα και νὰ τὴ δειροῦν, ἐπειδὴ φεύγει κρυφὰ κι ἔρχεται δῶ πάνω, και πρέπει γὰ τὴν προφυλάξει. «Σταμάτη δῶσ' μου λίγο νερὸ, ξεράθηκε ἡ γλώσσα μου... Πὸν εἶσαι μωρὸ Σταμάτη; Πὸν εἶσαι Ἄννικα;... Ἐφυγαν ὅλοι οἱ κακοῦργοι. Δὲν εἶναι λοιπὸν κανένας ἐδῶ κοντὰ μου νὰ μοῦ κλείσει τὰ μάτια, ἢ νὰ κρύψει ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ πράγμα πὸν μὲ ντροπιάζει, πὸν μὲ ντροπιάζει σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ... Νὰ μὴν πέσει σὲ ξένα χέρια, στὰ χέρια αὐτουνῶν πὸν βήχουν και κλάνουν στὸ πλατὺνὸ σπίτι και πὸν δὲν ἔρχονται νὰ μὲ δοῦν. Μιλῶ σὰ νὰ εἶμαι ἀρρωστος, ἢ σὰ νὰ εἶμαι μόνος, ἐνῶ μῆτε τὸ ἕνα εἶμαι μῆτε τὸ ἄλλο. Λίκο ἔχουνε, εἶμαι ἀπλυτος και τὰ τσουράπια μου εἶναι τρύπια». Μιὰ ἀνθισμένη μηλιά στὴ μέση τοῦ κάμπου. Ἡ Ἄννικα φόρεσε τὸ νυφικὸ της φόρεμα ὅταν ἔπεσε αὐτός. Ἄμα σκάζουν τ' ἀνθια της ματώνει ἡ ψυχὴ της, πεταγονται φύτρες ἀπὸ τὸ κορμὶ της, τόσο εἶναι δεμένη μὲ τὴν πλάση.

Γύρισε τοὺς κάμπους, τὰ βουνά, τὶς πολιτείες, πεινασμένος, ἀρρωστος, ξυπόλυτος, χωρὶς φίλο, χωρὶς σκύλο, χωρὶς ἀγάπη... «Δὲ γύρισε νὰ μὲ κοιτάξεις. Γιατὶ εἶδουνα τόσο σκληρὸς μαζί μου; Ἐπειδὴ τάχατες σκότωσα τὸ Χιούνη; Σκότωσα, εἶναι ἀλήθεια, ὁμως δολοφόνος δὲν εἶμαι. Σκληρὸς θεέ, γιὰ νὰ σὲ τιμωρήσω, θὰ φανῶ ἐγὼ καλύτερος και σπλαχνικότερος ἀπὸ σένα. Θὰ σοῦ ἀφίσω πεθαίνοντας ἐκεῖνο τὸ κουτὶ πὸν μούδωσε μὲ τὶς παλιές σκουριασμένες πενταροδεκάρες. Ὅχι ὁμως και τὶς καστανές μπουζλες τῆς Ἄννας. Αὐτὲς θὰ τὶς θάψω βαθιὰ μέσ' στὸ χῶμα, νὰ βγάλει τὸ χῶμα χορτάρι, νὰ βγάλει τὸ χορτάρι σπόρο νὰ φᾶνε τὰ ζῶα σου και τὰ πουλιά σου, νὰ γιομίσει ὁ κόσμος εὐλογία...». Ἄνασσει τὴ μοναξιά του στὸν κόσμο και τὸ ξέρει, ἀλέθει τὸ σκοτάδι του, ξεδιπλώνει τὴ μπαντιέρα τοῦ πόνου του στὸν ἀέρα, ξεσκίζει τὴν εἰκόνα πὸν τοῦ χάρισε ὁ θεός, τσαλαπατεῖ τὴ ζωὴ του στὰ πόδια του. Ἡ Ἄννα ἔρχεται συχνὰ και τὸν βλέπει, κοιτάζει νὰ μὴν τοῦ λείψει τίποτα, βάζει τὸ χέρι της πάνω στὸ κούτελό του πὸν καιεῖ, και φεύγει σιωπηλή, λὲς και δὲν ἔχει μιλιὰ. Δὲ θέλει ἴσως νὰ μάθει τί τοῦ συμβαίνει. Φτωχὴ Ἄννα. Τὶ μεγάλη ψυχὴ! Και τότες μένει πάλι μόνος και ξαναθυμᾶται πὸς τὸ χέρι πὸν μοιάζει μὲ προῖνὸ φύσημα τὸν τραβᾶει κατὰ τὴν πλαγιὰ τοῦ Ἄη Νικόλα τῆς Ἀλιζανῆς, ἐκεῖ πὸν ὁ πρόπαππος του ὁ Γιώργης Μπολένης, εἶχε καρφώσει τὸ ραβδί του ἕναν καιρό. Ὀλάκισον ἢ χερσάδα φυτεύτηκε, ἀνθοστολίστηκε και ἔδωσε καρπὸ ἴσαμε τὸ περιγιάλι και ἴσαμε τὰ βουνά.

Ἐσπερνε τὰ παιδιὰ του καθὼς ἔσπερνε και τὰ χωράφια του. Και τὰ παιδιὰ του και τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του, ἔριχναν και διαιώνιζαν πάνω στὸ χῶμα τὸ σπόρο του. Κι ἂν ὁ χάρος δὲν τούπαιρνε μερτικὸ ἀπὸ τὸν καρπὸ του, ὁ τόπος θὰ ξεχειλίσει ἀπὸ τὴν παιδοσπορά. Στὰ μισὰ εἶχε μερτικὸ ὁ χάρος στὸ σπίτι τους. Ὁ Χιούνης δὲν ἔδινε δεκάρα γιὰ ὅλ' αὐτὰ. Χωμάτιζε μάνι μάνι τὸ παιδί, διαολόστελνε τὸ θεὸ πὸν τοῦ πήγαινε κόντρα και γιὰ νὰ τὸν ἐκδικηθεῖ γυροῦσε στὸ σπίτι και φύτευε ἄλλο κοροιδεύοντας τὸ χάρο. Ἄλλὰ κάποτε ὁ ταμπουρᾶς πὸν ἔπαιξε τὸ μεράκι και τὴν τρέλα του ἔσπασε, τὸ χωράφι δὲ γεννοβολοῦσε πιά, ἢ μάνα πέθανε. Ἐφυγε σεμνὰ και δίχως θόρυβο, μῆτε παράπονο, σὰν ἕνα μπιστικὸ καματερὸ πὸν ψόφισε πάνω στὴ δουλιὰ του. Εὐλόγησε μάλιστα και τὸν ἄντρο της, τὸν ἄνθρωπο πὸν τὴ βασάνισε τόσο πολὺ στὴ ζωὴ της. Σοπίσω ἀκολούθησε τὸν ἴσκιο τῆς μάνας και ἡ μικρούλα τους ἀδεοφῆ. Ἐδῶ μερδεύει τὰ γεγονότα, τοῦ φαίνεται ὁμως πὸς ὁ γέρος ἔμεινε ἀμίλητος γιὰ κάμποσο καιρὸ και κλειστός, ὕστερα ἦρθε ἡ ἄλλη γυναίκα στὸ σπίτι. Ἦρθε τότες πὸν μάζεψε τοὺς ἄλλους και τοὺς μίλησε. Τοὺς εἶπε πὸς και καλὰ δὲ μπορούσαν νὰ δουλεύουν καθὼς δούλευαν ἴσαμε τώρα, κάτω ἀπὸ τὶς βροσιές τοῦ γέρου, κάτω ἀπὸ τὸ καμουτσὶ του, μέσα στὰ λιοπύρια και στὶς παγωνιές. Ὁ καθέννας δούλευε σὰν τέσσερις και τὸ μερτικὸ τους εἶτανε τέσσερις φορὲς ξύλο τὴ μέρα. Πὸς θὰ γινόντουσαν ἄνθρωποι; Καθὼς πέφτουν οἱ χοντρές βροχάδες τὰ πρωτοβρόχια ἔτσι ἔπεφταν οἱ ξυλιές και τὰ λόγια του ἔπάνω τους. Σήκωναν τὸν πόνο, τὴ ντροπὴ, τὴ θλίψη, ἀμίλητοι και ὑπομονετικοὶ και μονάχα ἄμα περνοῦσαν τὰ καρῆβια ἀγγιάντια φούσκωναν τὸν στήθια τους ἀπὸ χαρὰ. Τὰ καρῆβια μὲ τ' ἀπλωμένα πανιά πὸν πετοῦσαν πάνω στὸ γιαιλὸ εἶταν ἢ ἑλπίδα τους. Και λοιπὸν, δουλιὰ, νηστία, βροσιά, μαρτύριο. Ὁ Στραβοχιούνης εἶταν πολὺ σκληρὸς ἄνθρωπος, σωστὸ ἀνήμερο θεοῖο. Και μιὰ μέρα μὴ βαστώντας πὰ πήρανε τὴν ἀπόφαση. Ἐπειτα πήγανε ὅλοι μαζί, αὐτὸς μπροστὰ νὰ τοῦ ποῦνε τὰ παράπονά τους.

— Πατέρα δὲ βαστοῦμε πιά νὰ δουλεύουμε ὅπως δουλεύουμε, πάρε μιὰ γυναίκα γιὰ τὸ σπίτι, πάρε και κανένα δούλο γιὰ τὰ χωράφια, εἰδεμὴ λύσε τὰ καματερά σου ἀπὸ τ' ἀλέτσια και ζέψε μας. Καλύτερα νὰ τραβοῦμε ἀλέτσια παρὰ νὰ εἶμαστε καθὼς εἶμαστε.

— Και πὸς εἶσατε, διαόλοι; λέει φουρμισμένος και ξεκορμαίει τὸ δίκανο ἀπὸ τὸν τοῖχο, και τὰ μάτια του εἶναι ματωμένα και μοιάζουν τοῦ φονιά, και τὰ χεῖλια του βγάζουν ἀφροῦς. Ποιὸς εἶδε τίγρη ἢ μανιακὸ ἄνθρωπο; τὸ ἴδιο πράμα.

— Κερατὰ Χιούνη! λὲς και εἶτανε γιὸς του.

— Ἄτιμε Χιούνη, ἂν δὲ φύγεις στὸ ἄψε σβύσε μαζί μ' αὐτὰ τὰ χαιβάνια τοὺς γιούς μου, πὸν τοὺς κουβάλησες δυνὰ γιὰ νὰ μὲ φοβερίσεις, θὰ σοῦ κάνω πηχτὸ τὸ στραβοκέφαλό σου και θὰ βάλω τοὺς σκύλους μου νὰ τὸ φᾶνε, γιατί οἱ σκύλοι μου ἀξίζουν πὸν κι ἀπὸ σένα κερατὰ... Ἄϊ στὸ διάολο γιὲ τῆς στρούγλας. Και σεῖς μουλάρια πὸν κάθεστε και σᾶς τραβᾶει ἀπὸ τὰ γκέμια αὐτὸς ὁ μπάσταγδος ξεκουμπιστεῖτε ἀπὸ δῶ χάμω, πριχοῦ σᾶς βρεῖ ἢ κλωτσιὰ μου και σᾶς τσακίσει στὰ δυό. Και σηκώνει τὸ καμουτσὶ ἀπάνω του και τοῦ κάνει χωράφι τὴν πλάτη του. Ὑστερα τὸν ἔκλεισε στὸ σταῦλο μὲ τὰ μουλάρια και πήρε γυναίκα ἀπὸ τὸ χωριὸ κι ἕνα δούλο. Ὁ Ἀράνης, ἔτσι τότες λέγανε, τούφερνε τὸ κριθαρόνιο ψωμὶ μέσα στὸ σταῦλο, μαζί μ' ἕνα κανάτι νερὸ, ὡς πὸν νὰ γίνεη καλὰ και νὰ περάσει ὁ θυμὸς τοῦ γέρου. Ἡ γυναίκα εἶταν ἀκατάδεκτη και ψηλομύτα, δὲν ἔμπαινε μέσ' στὸ σταῦλο. μονάχα σουλατσάριζε στὴν αὐλὴ κι ἔκανε τὴν προκομμένη. Ὁ Θεὸς νὰ τὴ βλογῆσει, δὲν τῆς θέλει κακό. Ὁ Χριστὸς ἔπινε ἀκάθαρτο νερὸ πὸν φέρνει τὸν τύφο, γιατί τὸ κατουροῦσαν τὰ ζῶα, ἔτρωγε κριθαρόψωμο, και ἂν κανένα μουλάρι τοῦ ἄνοιγε τὴν κοιλιά, τὶ μπορούσε νὰ κάνει ὁ Ἀράνης.

Αὐτὸς εἶχε διαταγὴ νὰ τὸν φυλάει γερὰ γὰ νὰ μὴ φύγει ἢ γὰ νὰ μὴ μεταδώσει τὴν ψώρα του στὰ ζῶα ...

— Ξέρω νὰ σὲ ράψω ἀφεντικὸ καὶ νὰ σοῦ βάλω ἄχερα στὴν κοιλιὰ, μὴ σὲ νοιάζει, ξέρω νὰ σὲ κάνω παστουρμά.

— Τὶ μοῦ τσαμπουνᾶς Ἀράπη, τί θές νὰ πεῖς ;

— Δὲν ἤθελε νὰ πεῖ τίποτα, καὶ σὰν κανένας μουνοῦχος, ἔδειχνε τὴν ἀδυναμία του νὰ μιλήσει καὶ τὰ χιονάτα δόντια του. Εἶταν ἓνας παλιοαράπης καὶ οὔτε τὴ γλώσσα τοῦ εἶχαν κόψει οὔτε τίποτις ἄλλο ... Τὰ ἄλογα κλωτσοῦσαν τὸ ἄχερο καὶ τὸ σβάρνιζαν ἀπάνω του καὶ ὁ δούλος εἶχε τὴν καλοσύνη του ἅμα τὸν παρακαλοῦσε. Μπορεῖ νὰ τὰ θυμᾶται ὅπως ἔγιναν τότες, ἂν καὶ νιώθει πολλὴ ζαλάδα, ὅμως ἡ φωτιά ἀπὸ κείνο τὸ καμίνι ποῦ τοῦ ἔλυωνε τὰ σηκώτια, χώνεψε καὶ μονάχα τοῦ ἔμεινε μιὰ ἀνατριχίλα, ποῦ μένει πάντα ὕστερ' ἀπὸ τὸν πυρετό. Θὰ περάσει καὶ αὐτό. Μονάχα ἂν εἶταν ἐδῶ ὁ Σταμάτης νὰ τοῦ ἀνάψει λίγο φῶς ... Ἴσως αὐτοῦ εἶναι καλύτερα, ἴσως μπορέσει νὰ σηκωθεί νὰ πάει κάτω στὸ χωριό. Βαρέθηκε τὸ Πέραμα τοῦ Ληστή ... Ἴσως εἶναι καλύτερα, μπορεῖ καὶ νὰ μὴν πεθάνει ...

Νὰ κοιμᾶται λοιπὸν καὶ νὰ σκιάζεται τὰ ζῶα, νὰ πίνει νερὸ ποῦ φέρνει τὸν τύφο, νὰ τρώει κριθαρένιο ψωμί, νὰ κιντυνεύει νὰ ξεκοιλιαστῆ ἀπὸ τὶς κλωταῖς τῶν μουλαριῶν. Τὶ εἶχε κάνει στὸ Χιούνη καὶ τοῦ φρονόταν τόσο ἀπάνθρωπα ;

«Μπάσταρδε, γιὰ τῆς στρίγλας, μοῦλε, διαολόσπερμα ...»

Αὐτὰ εἶταν τὰ λόγια του. Ἦθελε τάχα νὰ τοῦ θυμίσει τὴν καταγωγὴ του ; Πόση πίκρα ἐνιωθε, πόσο μίσος, πόση ἀπογοήτευση. Ἄν τοῦδινε ἔλεγε μιὰ κλωτσιὰ στὴν κοιλιὰ ὅλα θὰ ἠσούχαζαν. Ποτές δὲ σκέφτηκε πὼς αὐτὸ τὸ τέρας εἶτανε πατέρας του. Ἀδύνατο νὰ τὸ χωνέψει. Κάτι ὅμως τοῦ ροκάνιζε τὰ σηκώτια καὶ δὲν τὸν ἄφινε στιγμή νὰ ἠσυχάσει. «Εἶναι πατέρας μου ὁ Στραβοχιούνης ;» καὶ ἂν εἶναι πατέρας μου γιὰτὶ μοῦ μιλάει ἔτσι ;»

Πᾶρε δῶσε δὲν εἶχε πιά ἀπὸ κείνη τὴ μέρα. Καὶ ἅμα βγήκε ἀπὸ τὸ σταῦλο κρέμασε τὸ τσεκούρι στὴ ζώνη, ἔριξε στὸν ὄμο ἓνα μακρὸ σκοινὶ καὶ κατέβηκε στὸ διάσελο. Φοροῦσε τότες μιὰ πλατιά πέτσινη ζώνη, μιὰ χοντρή κυλότα χακιά, ποῦ τὴν ἔμπηξε μέσ' στὰ βοϊδελένια στιβάλια του, ἓνα παρδαλὸ σκοῦφο στὸ κεφάλι μὲ αὐτιά καὶ κατέβαινε στὰ διάσελα. Ἐκοβε ξύλα καὶ τὰ κουβαλοῦσε στὴν πλάτη του. Εἶταν «ὁ γραμματισμένος γιὸς» κατὰ τὸ Στραβοχιούνη, καὶ ἔπρεπε νὰ κουβαλάει τὰ ξύλα στὴν πλάτη του, γιὰτὶ τὰ μουλάρια του δὲν τὰ εἶχε γιὰ τὰ ξύλα. Ὑστερα θάχτιζε ἓνα σπῆτι ἐκεῖ κατὰ τὰ περιγιάλα, νὰ ξεφορτώνουν τὰ καράβια καὶ τὰ ψαροκάϊκα. Κι ἔκοβε ξύλα ἀπὸ τὴν πλαγιά καὶ ἅμα μποροῦσε νὰ κλέψει καμιά ὥρα διάβαζε καὶ ἀπὸ καμιά ἱστορία. Τρελαινόταν γιὰ τὰ περιπετειώδη βιβλία τῆς στεριάς καὶ τῆς θάλασσας. Ὁ γέρος τὸ μυριζόταν καὶ τὸν ἔφαχνε στὸ γυρισμό, καὶ ἀλίμονό του ἂν τούβρισκε «τὴ φυλλάδα».

Τὴν ἔκρυβε σὲ μέρος ποῦ δὲ μποροῦσε νὰ τὴν ἀνακαλύψει.

Κάποτε ὅμως τὴ βοήθη, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔσπασε στὸ ξύλο, τὴν πήρε καὶ τὴν ἔριξε στὴ φωτιά σὰν κανίβαλος. Ἔτσι ἡ ἀποστροφὴ καὶ τὸ μίσος του γι' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο αὔξησε. Καὶ γιὰ νὰ ξεχνᾷ τὸ μίσος του, καὶ γιὰ νὰ ξεχνᾷ τὸν πόνο τῆς πληγῆς ποῦ τοῦ ἄνοιξε ὁ Χιούνης ἅμα τὸν χτύπησε, ροβολοῦσε ὅτις κατηφορῆς καὶ ζοῦσε χαρούμενος σέρονοντας τὴ μοναξιά του στὰ διάσελα καὶ πάνω στ' ἀκροθαλάσσια, ὅταν ξάφνου μιὰ μέρα ἔγινε αὐτὸ ποῦ τοῦ ἄνοιξε βαθιὰ πληγὴ στὴν πληγὴ καὶ πιά δὲν ξανάκλεισε.

Καθόταν χάμαι καὶ λιάνιζε ἓνα κοντόξυλο γιὰ νὰ κάνει ἓνα στηλιάρι, γιὰτὶ τοῦ εἶχε σπάσει ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀξίνα, ὅταν ἄκουσε φωνὲς ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ βράχο, καὶ μὲ τὶς φωνὲς κυλοῦσαν κοτρόνια καὶ λιθάκια ἴσαμε τὰ πόδια του. Τὶς φω-

νὲς τὶς ἄκουγε καλὰ καὶ μποροῦσε νὰ ὀρκιστεῖ πὼς ἐρχόταν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν Κόκκινη Βίγλα.

— Χρῖστο Χιούνη!... Χρῖστο Χιούνη!...

— Στὸ διάολο, φωνάζει δὲ μὲ λένε Χιούνη. Ποιὸς Σατανὰς μὲ φωνάζει;

Ὁ βράχος ντύνεται μὲ ἓνα βυσσινὶ χροῖμα τὶς ἀποβραδυνὲς ὥρες ἅμα μπαίνει τὸ φθινόπωρο, καὶ ἀπὸ μακριὰ μοιάζει ἓνας τρελὸς πέτρινος γίγαντας, ἓνας ἀπολιθωμένος βασιλεὺς τοῦ παραμυθιοῦ μέσ' στὴν πορφύρα του, ποῦ σκύβει νυχτοήμερα πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, λὲς καὶ θέλει νὰ τὴ ρουφήξει ὀλάκερη μέσα στὰ διψασμένα σπλάχνα του. Καὶ ἡ θάλασσα τοῦ γλύφει τὰ πόδια, τοῦ ροκάνιζε τὰ νύχια, τοῦ τρώει τὶς ρίζες ἀνοίγοντάς του βαθιὲς σπηλιὲς ὅπου φωλιάζουν θαλασσοπούλια, ποῦ δὲν τὰ εἶδε καὶ δὲν τὰ ἔπιασε κανεὶς ὡς τώρα. Ἡ θάλασσα δουλεύει ἐκεῖ μέσα ἀνεξάντλητη καὶ ἀνεξήγητη, ἡ θάλασσα βράζει μέσα σ' ἐκεῖνες τὶς ἄπατες καὶ ἐβυθομέτρητες τρύπες, κοχλάζει, ἀφρίζει, δέρονται, γροῦζει ἢ παφλάζει, ξεδιπλώνει τὰ ἄσπρα καὶ βυσσινὰ χάρδια τῆς, καὶ παιχιδίζει μὲ τὰ πουλιὰ καὶ μὲ τὰ μοῦσκα.

Ὁ προπάππος του ὁ Γιώργης Μπολένης κάρφωσε σὲ πολὺ παλιὰ χρόνια τὸ κοντάρι του στὴν κορυφὴ τῆς Κόκκινης Βίγλας καὶ ἀνέμισε πέρα στοὺς γιαιλοὺς τὸ μπαϊράκι του καὶ τὴν κόκκινη φέσα του μὲ τὴ μακριὰ ἀλογίσια φούντα τῆς.

Ὑστερα σόπασαν οἱ φωνὲς καὶ οἱ πετροβολιές, ποῦ κράτησαν λίγο καὶ ξανάκαθισε χάμαι καὶ πελεκοῦσε τὸ ξύλο νὰ ξεσκάσει. Καὶ νάσου πάλι οἱ πετριές καὶ οἱ φωνάρες!... Ἀλλὰ τώρα ἀκούγονταν πιά πίσω του ὀλοκάθαρα τὸ ὄνομά του.

— Χρῖστο Χιούνη!

Ἡ φωνὴ ἔβγαине μέσ' ἀπὸνα χάος, ἀπὸ κεῖ ποῦ ροκάνιζε ἡ θάλασσα τὸ σκοτάδι. Ἐνας ζήτουλας, ἓνας βρωμιάρης, ἓνας γιὸς τοῦ διαόλου, ποῦ δὲν τοῦ εἶχε καμιά συμπάθεια, ὁ Γιαννακὸς ποῦ γυροῦσε τὰ χωριὰ ζητιανεύοντας λάδι, ψωμί καὶ συμπόνια. Ἀλλὰ ὁ Χρῖστος δὲν εἶχε γιὰ τὸ μοῦτρο του οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο.

— Χρῖστο, λέει κλαψιάρικα, κάνε μου ἓνα ραβδί. Κάνε μου νὰ χαρεῖς ὅπ' ἀγαπᾶς.

«Τοῦριξε μιὰ ματιὰ ἄγρια, σκληρὴ καὶ σχεδὸν ἀποτρόπαιη, γιὰτὶ δὲν τὸν συμπαθοῦσε καθόλου. Ἐκανε νὰ φύγει, μὰ ἅμα τὸν εἶδε νὰ γυρνᾷ μπροστὰ του καὶ νὰ ξαναπιάνει τὴ δουλιὰ, θαρρεύτηκε πάλι.

— Κάνε μου μωρὸ Χιούνη ἓνα ραβδί νὰ ζεῖς.

— Τὶ τὸ θές τὸ ραβδί;

Δὲν ἔβγαλε μιλιὰ.

— Γιὰ νὰ πηγαίνεις πὸ σίγουρα στὴν κλεισιά;

Πάλι δὲ μίλησε. Πῶ ὕστερα εἶπε παραπονιαρικά:

— Ὅχι, μωρὸ Χιούνη, μοῦ χρειάζεται σοῦ λέω. Δὲ βλέπεις;

Ἔδειξε τὸ πόδι του ποῦ εἶταν προσημένο, γεμάτο πληγές, μισοφαγωμένο ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, δεμένο μὲ βρώμικα κορδέλια.

— Σὲ ἔφαχνα καὶ ἀνέβηκα στὴ βίγλα.

— Ἐμένα; τὶ νὰ μὲ κάνεις βρωμιάρη;

— Θὰ σοῦ ἔλεγα κάτι ἂν θὰ μοῦδινες τὸ ραβδί.

— Σὰν τὶ θὰ μοῦλεγες;

— Θὰ σούλεγα σὰν τὶ θὰ τόκανα τὸ ραβδί.

— Γιὰ ν' ἀνοίγεις τὰ μοναστήρια καὶ νὰ κλέβεις, τὸ λάδι ἢ γιὰ κανένα κουτορνίδι;

— Ὅχι, μωρὸ Χιούνη, δὲν εἶναι ἀλήθεια αὐτὰ ποῦ λὲς, τὸ θέλω γιὰ ἄλλη δουλιὰ. Τὸ θέλω γιὰ τὸ Στραβοχιούνη τὸν πατέρα σου.

Εἶπε σφουριχτὰ σὰ φίδι καὶ τὰ μάτια του γέμισαν κόκκινο μίσος, καὶ μέσ' στὰ μάτια βαθιὰ τοῦ ἔχωσε αὐτὸ τὸ μίσος, καὶ χύθηκε ἓνας κρύος θάνατος μέσ' στὸ αἷμα τοῦ Χρῖστου.

— Τὶ σοῦκανε ὁ Στραβοχιούνης καὶ μελετᾷς κακὸ γι' αὐτόν; Ἄκου ὅμως, ἐμένα μὴ μὲ ξαναλῆς Χιούνη, δὲν εἶμαι Χιούνης, τάκουσε;

» Ἄλλη κουβέντα... Ἐμένα ὅμως μ' ἔσπειρε καὶ μὲ παράτησε στοὺς δρόμους νὰ κλέβω καὶ νὰ ζητιανεύω, καὶ ἅμα πηγαίνω νὰ τοῦ ζητήσω ἓνα κομμάτι ψωμί, γυρνᾷ καὶ μοῦ λέει: «Γιὰ τῆς στοίγλας, μοῦλε τοῦ διαόλου, χάσου ἀπὸ μπροστὰ μου, μεσκίνη, νὰ μὴ σοῦ δώσω μὲ τὸ στηλιάρι». Δῶς' το μου μωρὲ Χοῖστο, τὸ στηλιάρι νὰ τοῦ τὸ φέρω ἐγὼ κατακέφαλα. Εἶπε καὶ πρὶν προφτάσει τοῦ ἄραξε τὸ ξύλο ἀπὸ τὰ χέρια καὶ κίνησε πάνω στὰ πληγιασμένα του πόδια.

— Για χαρά, Χοῖστο Χιούνη, πάω νὰ σκοτώσω τὸ γέρο.

— Δὲ ματασάλεψε μήτε πῆγε νὰ τοῦ πάρει πίσω τὸ ξύλο. Καθόταν σὰ χάζος καὶ τὸν κοιτοῦσε καθὼς προχωροῦσε. Βαριὲς ἀλυσίδες τὸν εἶχαν δέσει πάνω στὸ χῶμα. Ὁ κάμπος γέμισε ἀπὸ τὶς σπορὲς τοῦ διαόλου, ὁ κάμπος πλημμύρισε ἀπὸ λέπρα καὶ κοπριά. Εἶναι γιομάτος ἀπὸ τ' ἀδέσφια του. Καὶ ἔπεσε σὲ μαύρη θλίψη καὶ ἡ θλίψη αὐτὴ σαράκιζε τὶς ρίζες τῆς καρδιάς του καὶ ἔτρωγε τὰ σπλάνα του.

Μιὰ ἄλλη μέρα πάλι, ἐκεῖ πού καθόταν μέσ' στὸ διάσελο καὶ πελεκοῦσε, βλέπει μπροστὰ του νὰ ξεφυτρώνει ἓνα περίεργο πλάσμα. Εἶτανε μιὰ μικρὴ γύφτισσα ξυπόλυτη, βρώμικη, κουρελιασμένη. Ὁ ἀέρας φλόμωσε ἀπὸ τὴ σάρκα τῆς. Καὶ τὰ μαλλιά τῆς ἀνάχουρα πάνω στὰ μάτια τῆς. Καὶ νὰ ρουθουνίζει σὰ ζῶο, νὰ βογκάει καὶ νὰ τριβῆ τὸ κορμὶ τῆς πάνω στὸ δέντρο. Τὴν κοίταξε ἄγρια, γιατί τοῦ φάνηκε πὼς ἦρθε νὰ τοῦ χαλάσει τὴν ἡσυχία.

— Τὶ θές; τῆς εἶπε λίγο ἀπότομα. Μιλιά!

— Ἐδῶ ἦρθε νὰ ξύσεις τὴν ψώρα σου διαόλου σπέρμα;

Βογκοῦσε, δὲν ἔλεγε τίποτα, εἶδε ὅμως μιὰ πονηρὴ ἀστραπὴ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ μεροδεμένα μαλλιά τῆς, ἐκεῖ πού εἶταν τὰ μάτια τῆς. Τίποτ' ἄλλο.

— Τὶ θές ἐδῶ μωρή; δὲν ἔχω δεκάρα τσακιστὴ γιὰ σένα, εἶσαι ἀπὸ τὸ σὺνάφι τοῦ σατανὰ καὶ σὲ ξέρω. Ἄμε νὰ πλυθεῖς καὶ κάνε στὴ μπάντα τὰ μαλλιά σου νὰ δῶ τὴ φάτσα σου. Ὁ κάμπος εἶναι σπαρμένος ἀπὸ τὴ φύττα σου μάγισσα. Ἄς φουσκώσει ὁ γιालὸς νὰ παστρέψει τὸ χῶμα πού σέρνεσαι ἐσὺ καὶ ἡ γενιά σου, ξεορκίστρα χαρτορίχτρα, νεκρομάντισσα, καφετζοῦ. Ἄς φουσήξει ἀέρας μὲ φωτιά νὰ κάψει τ' αὐγὰ σου ὀμὰ πριχοῦ ξεπουλιάσουν. Σῦρε στὴν κόλαση!

Ἔτσι μίλησε καὶ ἄκουσε ν' ἀφορίζει στὰ χεῖλια τῆς ἓνα μουνγὸ ἀναφυλλητό, θαρρεῖς καὶ εἶχε χτυπηθεῖ ἀπὸ χαλάζι ἢ ἀπὸ κατὸ ἀνεμοκαίρι καὶ ἔτρωμε σύγκορμο τὸ καταραμένο σῶμα τῆς. Σούνοντας ἦρθε στὰ πόδια του. Εἶδε μέσ' στὰ μάτια τῆς δάκρυα καὶ πονηρία. Ἐσκυψε καὶ τὴ σήκωσε καὶ τῆς εἶπε σχεδὸν μαλακά, δὲν ξέρω πὺν βοήγε τόσο τρυφερότητα ἐκείνη τὴν ὥρα: Σήκω ἔπάνω.

Μποροῦσε νὰ τὴν ἔλυνε κάτω ἀπ' τὴ φτέρνα του, μποροῦσε νὰ τὴν ἔκοβε στὰ δυὸ καὶ νὰ τὴν ἔριχνε στὴ φωτιά, καὶ ὕστερα νὰ σκορπίσει τὴ στάχτη τῆς.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα «Χῶματα τοῦ Νότου», πού κυκλοφορεῖ τὸ Δεκέμβριο ἀπὸ τὸν ἐκδότη Μαυρίδη.)

ΑΝΑΒΑΘΜΟΙ

Θάλασσα, πικροθάλασσα, πικραδερφή μου
γαλήνεψε ἀπόψε πού θάρθουν τὰ μικρὰ τὰ παιδικὰ μας χρόνια
μὲ τὴν ποδιά τῆ μαύρη τῆ σκισμένη
μὲ τὰ μελανώμενα χέρια
μὲ τὰ ξυπόλυτα ὄνειρα τῆς τρυφερῆς ζωῆς τους
κατάκοπα κι' ἀπαυδισμένα.

Ὁλος ὁ κόσμος γέμισε αἵματα,
ὄλοι οἱ δρόμοι ἔχουν κλείσει,
ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρώπων τρελλάθηκε.

Εἰρήνη,
Εἰρήνη ἀδερφοῦλα
μᾶς ξέχασες καὶ κρυώνουμε
οἱ χοῦφτες μας εἶναι μικρὲς γιὰ νὰ ζεστάνουνε τὸν ὕπνο μας
ἀπ' τὰ βουνὰ μας κατεβαίνει πίκρα
κατεβαίνει σκοτάδι
τὸν ἥλιο πού ἔκλεψαν οἱ μεγάλοι τῆς γῆς
καὶ τὰ μικρὰ τὰ παιδικὰ μας χρόνια
θὰ σβύσουν μέσ' στὴν ἐρημιὰ τοῦ κόσμου.

Θάλασσα
θάλασσα ἀπροσκύνητη κι' ἀγέλαστη κι' ἀδάκρυτη θάλασσα
γαλήνεψε ἀπόψε πού θάρθουν οἱ μικροὶ ἄγγελοι μὲ τ' ἄθωα μάτια
μὲ τὴν καρδιά ὀλότελ' ἀφύλαχτη ἀπ' τοὺς ἀνέμους
μὲ τὰ μαλλάκια ἀφρόντιστα κι' ἀχτένιστα
γεμάτα παράπονο κι' ἀπορία πού ὁ κόσμος χάνεται
πού χάνεται τὸ φῶς.

Γαλήνεψε θάλασσα ἔρημη.
Πάνω στὰ βράχια σου χάθηκαν ὄλες οἱ μανοῦλες
δὲν ἔχει πιά καλωσύνη πουθενά.
Δὲν εἶδαμε ποτέ μας χελιδόνια θάλασσα.
Γαλήνια νάρθουνε νὰ πεθάνουν ἡσυχὰ ἡσυχὰ
κοντὰ στὴν καρδιά μας
κοντὰ στὰ μικρούλια μας ὄνειρα
κοντὰ σου
θάλασσα
πικροθάλασσα
πικραδερφή μας.

ΤΑΚΗΣ ΧΑΤΖΗΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Α Τ Ι Τ Λ Ο

Δὲ θὰ βρῆς ξανὰ τὴ χαμένη δραση.
Κανείς δὲ θὰ τολμήσῃ νὰ στὸ πῆ, μὰ ἐσὺ τὸ ξέρεις.
"Ὅλα ἔχουν μιὰ λύπη, μὰ καθὼς ὁ δῦτης στὸ βυθὸ
ἀνακαλύπτει πράγματα ἐξαισια,
ἔτσι κι' ἐσὺ ὅταν βουλιάζεις χαμογελαῶς στὶς μνημὲς σου.

Τὸ παντελόνι σου εἶναι μπαλωμένο,
ἡ ὄψη σου γλυκὰ χλωμὴ καὶ τὰ μαλλιά σου ἄταχτα.
Πῆδησες ἄταφα κορμιὰ παιδιῶν,
τὸ δέρμα σου κρατᾷ τὴ χαρακίᾳ τῆς Μοίρας.
Σὲ δάγκωσε ὁ πόνος, μὰ τοῦ ξέφυγες.
Καὶ τώρα ! Πῆδησε τὰ δεμάτια τοῦ σανοῦ,
μέχρι τὴν ξαστεριά νὰ φτάσης.
Δυὸ παπαροῦνες δέσε στοῦ ψαθιοῦ σου τὸ φιλέτο
κι' ἀνέβα μὲ τὴ ρίγανη στοῦ λόφου μας τ' ἀστέρια.
Τράβα τὸ κομποσκοῖνι τῆς σελήνης ποῦ σοῦ ρίχνει,
τὰ σήμαντρα τῆς Οἰκουμένης θὰ σημάνουν, θὰ σημάνουν.
Οἱ γρύλλοι τοῦ βραδιοῦ πηγαίνουνε μὲ βελουδένια κάπα
σὲ κάποια βίλλα γιὰ νὰ κάνουν σερενάτες.
Βγάλε τὴ φυσαρμόνικα καὶ παῖξε στὰ πουλιά,
ὥσπου ἡ τρίχα τῆς φωληᾶς τοὺς νὰ χορέψῃ.
Μάζευε, μάζευε, μάζευε.
Τὸ θησαυρὸ κανέναν δὲ θὰ σοῦ τὸν πάρῃ.

Ἡ γυναῖκα σου προσμένει,
Ἡ πέρτα σου μυρίζει φρέσκο νερὸ καὶ χῶμα
καὶ ἡ γαλήνη ἄπλωσε στὴ μαλακὴ σκιὰ γιὰ πάντα τὰ φτερά της.
Τὴν πίκρα ποῦ σε παιδεύει τόσο καιρὸν σκόρπα τὴν στὰ νερά.
Πρέπει νὰ χαμογελαῶς στὰ ὄνειρα,
εἶσαι μονάχος.
Πρέπει νὰ χαμογελαῶς στὸν ἄνθρωπο,
εἶσαι μαζί του.

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Η ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ ΑΠΟΚΟΙΜΙΣΜΕΝΗ

Περιπέτεια χρωματιστῆ σὲ τρεῖς πράξεις
ἕνα προανάκρουσμα καὶ δυὸ διάμεσα

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ἌΟ πρῶτος μάγκας (πλησιάζει τὸ Μαῦρο.
Σιγά.)— Τῆ βοήθειά μας, ἂν τὴ
δέχεστε ...

ἌΟ Μαῦρος. Εὐχαριστῶ. Δὲν τὴ χρειάζο-
μαι ... (ὁ πρῶτος κι' ὁ δεῦτερος
μάγκας φεύγουν). (ἌΟ Μαῦρος
στὴν κυρὰ μελανιασμένη καὶ στὸν
κοκκινομύτη). "Ἐξω κι' ἐσεῖς !

ἌΗ κυρὰ Μελανιασμένη : Ἐμεῖς ;

ἌΟ Μαῦρος.— Σεῖς. (κάνει πὼς βάνει χέ-
ρι στὴν πίσω τσέπη).

ἌΗ κυρὰ Μελανιασμένη.— Κι' ἂν ἡ κο-
πέλλα φύγει ;

ἌΟ Μαῦρος.— Βρίσκεστε ἐσεῖς ἐδῶ δὲ
δρίσκεστε ἂν θέλει νὰ φύγει, τὸ
πολὺ ποῦ χετέ νὰ κάνετε εἶναι νὰ
σκῦψτε καὶ νὰ τὴ χαιρετίσετε.

Κοκκινομύτης.— Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ !
Δὲν ὑποφέρω τοῦτες τίς σκηνές. Κι'
ἡ συμπεριφορὰ μου—νομίζω—ἦταν
πάντα καθὼς πρέπει. Πηγαίνω κά-
τω !.. "Ὅχι, δὲ θὰ φυλάξω ... Θὰ
ξεσκάσω... Θὰ δῶ τοὺς ἀκροβάτες ..
(φεύγει).

ἌΗ Κυρὰ Μελανιασμένη.— Δειλέ, χαμένε.

ἌΟ Μαῦρος.— Φτάνει, κυρὰ. Εἶμαστε σύμ-
φωνοι.

ἌΗ Κυρὰ Μελανιασμένη.— Πάω καὶ γὼ
στὴν ξώπορτα, γιὰ νὰ φυλάξω, ὅμως.

ἌΟ Μαῦρος.— Χά ! Χά ! Χά. (γελάει).

ἌΗ Κυρὰ Μελανιασμένη.— (Προτοῦ νὰ φύ-
γει) φορέματα, σκαρπίνια, καρφί-
τσες, σκουλαρίκια ...

ἌΟ Μαῦρος (σὺν παρωδία).— Μεταξωτά,
φουστάνια, βασιλικά ἀσπρόρουχα...

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

(ἌΗ Πεντάμορφη. ἌΟ Μαῦρος).

(ἌΗ Πεντάμορφη μονάχη μὲ τὸ Μαῦρο,
κάθεται πάλι καὶ ξαναπαίρνει τὸ κοιμι-
σμένο ὕφος της. Κοιτάει ὁμως μὲ μισό-
κλειστα μάτια τὸ Μαῦρο καὶ χαμογελαίει.
ἌΟ ἄλλος, ὄρθιος, ἀλόγιστος, ἀφήνει νὰ
λάμπουν τὰ δόντια του ποῦ χουν σὺν μιὰν
ἀνταύγεια στὸ μελαχροινό του πρόσωπο).

ἌΗ Πεντάμορφη.— Καὶ γιατί δὲ μιλάτε ;
Τόσες μέρες δὲ σὰς βλέπω.

ἌΟ Μαῦρος.— Ἐδῶ 'μαι. Ὅριστε, κοιτᾶ-
τε τὸ φίλο σας. Μήτε ἀπ' τὴν πόλη
εἶναι, μήτε ἄνθρωπος τοῦ δάσους ;
δὲν ἔσπειρε καὶ δὲ θερίζει. Πη-
γαίνει στὸ θειαφορχειο, σὺν τύχει
νὰ τὸ θυμηθεῖ. Κι' ἔτσι γιὰ τὴν εὐ-
γενικιὰ παράδοση. "Ἄν ἦταν βασι-
ληᾶς θὰ σὰς ἀνέβαζε σὲ θρόνο. Αἰ-
σθάνεται ὁμως πὼς ἀπὸ βασιλικὸ
αἷμα κρατᾷει. Κι' ὀφείλει, γιὰ νὰ
βαστάξῃ τὴ βασιλικιὰ σειρὰ του νὰ
ξαναφέρνῃ τὴν ἀνθρώπινη κακο-
μοιριά στὸν ἴσιο δρόμο. Ἐρχεται
τότε ἡ δικαιοσύνη καὶ τοῦ ζητάει
τὸ γιατί, καὶ τοῦ ζητάει τὸ λόγο,
ὡσὺν ἀπὸ γενετῆς νὰ μὴν εἶμαστε
ἔλοι, ἀφέντες ἀπ' ἐδῶ καὶ δούλοι
ἀπ' ἐκεῖ. Ἐγὼ, δούλος δικός σας
ἀπὸ συμπάθεια, δὲ δέχομαι νὰ μὲ
πλησιάζουνε ὡς τέσσερα βήματα στὸ
δρόμο. Κι' ἀπαντᾶω λοιπὸν στὴ δι-
καιοσύνη, πὼς ναί, εἶναι τὸ φεγ-
γάρι στρογγυλὸ καὶ ἄσπρο. Γι' αὐ-
τό, τοῦτες τίς μέρες, δὲ μὲ εἶδε ἡ
συμπάθειά μου. Ἐχετε κάτι νὰ δια-
τάξετε ;

ἌΗ Πεντάμορφη.— Γι' αὐτὸ ποῦ θέλω νὰ
ζητήσω, πρέπει νὰ σὰς φωτίζει τὸ
γαρύφαλλο. Δίχως γαρύφαλλο, φο-
δᾶμαι δὲν μπορεῖτε. Τὸ κόβω στὴ

μέση με τὰ δάχτυλα : μισὸ γιὰ σὰς,
μισὸ γιὰ μένα.

(Κόβει τὸ κόκκινο γαρόφαλλο στὰ
δύο. Τὸ ἴνα τὸ βάζει στὸ Μαῦρο,
τ' ἄλλο—μὲ μιά καρφίτσα— πάνω
στὸ στήθος τὸ οἰκό της). Δώστε μου
τὸ χέρι καὶ πηγαίνετε με ἔξω.

Ὁ Μαῦρος.— Ἡ κάθε λέξη σας, μιὰ προ-
σταγή. Νὰ σας ρωτήσω, ὡστόσο :

Ἡ Πεντάμορφη.— Νά : κατέδηκε μέσα, πού
κοιμῶμαι, ἕνα πνεῦμα, καὶ μοῦ
εἶπε ...

Ὁ Μαῦρος.— Τί :

Ἡ Πεντάμορφη.— Δὲν ξαίρω. Μὰ δέβαιο
εἶναι πῶς ἂν ἔρθει ἀκόμη κάποιος,
σὰν τὸ χοντρὸ με τὰ θελοῦδα, νὰ
ζητήσει τὰ πού ἔδωσα ἕως τὰ τώρα
ἀποκοιμισμένη, δίχως νὰ ξαίρω τὸ
γιατί, κι' ἂν γείρω πάλι, θὰ πέσει
ἢ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀπάνω μου, νὰ με
σκοτώσει. Γι' αὐτὸ ζητάω τὸ χέρι
σας. Σεῖς δὲ θελήσατε ποτέ, τίποτε
ἀπὸ μένα.

Ὁ Μαῦρος (τρυφερά).— Πλάσμα τοῦ Θε-
οῦ ! Πάρτε τὸ ἕνα, ὀρίστε καὶ τὸ
ἄλλο. (τῆς τείνει καὶ τὰ δύο του
χέρια). Θέλετε νὰ περπατήσετε στὸν
κόσμο ; Εἶναι δρόμοι καὶ δρομάκια :
στενὰ χαλκωμένα, μονοπάτια. Ὁ-
μως παντοῦ ἀφήνει κανεὶς αἶμα ἀπ'
τὸ σῶμα κι' ἀπὸ τὴν ψυχὴ του. Τὰ
μικρά, μικρά σας πόδια εἶναι τόσο
λεπτὰ ! Τί θὰ γίνεῖ, πού θὰ ξεσκι-
στοῦνε ;

Ἡ Πεντάμορφη.— Τόσες πολλὲς πέτρες
βρίσκονται στοὺς δρόμους ;

Ὁ Μαῦρος.— Πέτρες καὶ θρύψαλα καὶ
συντρίμια καὶ κομμάτια ἀπὸ βράχο
καὶ χαλίγια, πού κόβουν σὰ γυαλιά.
Ἐγὼ εἶμαι ἔλο σημάδια ἀπὸ πλη-
γές, συμπάθεια μου !

Ἡ Πεντάμορφη.— Πρέπει νὰ φύγω γιατί
δὲν εἶμαι μόνη. Νὰ μείνω ἔδω μαζί
του, θὰ ἴναι ὀργὴ Θεοῦ.

Ὁ Μαῦρος (σαστισμένος).— Μὲ ποιόν ;

Ἡ Πεντάμορφη (χαμογελάει). Μαῦρε ! Δὲν
εἶναι νὰ ζηλέψεις. Κανεὶς δὲν τὸ
βλέπει μῆτε κανεὶς τ' ἀκούει. Μο-
νάχα ἐγὼ κι' ἀκόμη φωνὴ δὲν ἔχει.

Ὁ Μαῦρος (μὲ γέλιο ἐκπληκτο, χαρούμε-
νο κι' εἰρωνικό), Αὐτὸ μ' ἀρέσει.

Κάτι πού γεννιέται δίχως νὰ ἔχεις
θελήσει ἐσὺ νὰ σπειρίεις.

Ἡ Πεντάμορφη.— Ἡμῶν ἀποκοιμισμένη.

Ἡ Μαῦρος.— Κι' οὔτε θέλω, ἐγὼ, νὰ τὸ
μαράνει, νὰ τὸ ξεράνει μὲ τὴν θειά-
φινη πνοή του τ' ὀρυχέιο. Ἡ πεν-
τάμορφη ὄνειρεύεται, κι' ἐκεῖνο πού
ὄνειρεύεται εἶναι ἕνα πρᾶγμα ρόδι-
νο κι' ἄσπρο, πού δὲ φαίνεται ἀκό-
μα. Μπουμπούκι ἀπὸ τριαντάφυλλο,
μαῦρο κεράσι ; Ἄνθος ροδοκινιάς ;
Ὅχι, δὲν εἶναι. Κόκκινο γαρόφαλλο !

Ἡ Πεντάμορφη.— Πηγαίνουμε ;

Ὁ Μαῦρος.— Μὰ πού ; Στους δρόμους ;
Σοῦ εἶπα ...

Ἡ Πεντάμορφη.— Ἐγὼ τὸ ξαίρω, πού !..

Ὁ Μαῦρος.— Ἄ πέστε το ἔσεῖς.

Ἡ Πεντάμορφη.— Ὅταν θὰ βγοῦμε ἔξω
θὰ σὰς πῶ.

Ὁ Μαῦρος.— Καλά. Ὁ Μαῦρος τοῦ ὀρυ-
χείου σὲ νέα περιπέτεια. Ἐμπρός !
Ὅλη ἡ ζωὴ, μιὰ περιπέτεια, χρω-
ματισμένη, εἶναι. Κίτρινο εἶναι τὸ
ζυωμένο θειάφι. Κάτω, μέσα στὴ
γῆ, μαῦρο, ζοφερὸ σὰ φυλακή. Ὁ
οὐρανὸς γαλάζιος. Ἄσπρα τὰ σύννε-
φα καὶ γκριζα. Πάνω στὰ βουνά,
φαίνονται ἄσπρα κοπάδια τὰ χωριά,
χωμένα μέσ' τὸ πράσινο. Κι' ἔταν
τὸ πράσινο χαθεὶ καμὲν τὸ λιοπύρι,
μοιάζουν σταχτιά, καμένα ... Πηγαί-
νεις κι' ἔρχεσαι, κι' ἔλο γυρίζεις.

Δὲν εἶναι πανηγύρι ; ... Καὶ νὰ ὁ λυ-
τρωμὸς ἢ πεντάμορφη, πού θὰ ἔχει
ἕνα μωρό, περνάει στὸν κόσμο μὲ
τὸ Μαῦρο τοῦ ὀρυχείου. Πάρτε, συμ-
πάθειά μου, τὸ σάλι. Πᾶμε. (τὴν
τυλίγει μ' ἕνα μεγάλο μαῦρο σάλι
τὴν παίρνει ἀπ' τὸ χέρι, καὶ βγαί-
νουν ἀπ' τὰ δεξιὰ. Ἄπ' ἔξω ἀκού-
γονται οἱ σάλπιγγες, οἱ φωνές, τὰ
γέλοια ἀπὸ πλῆθος, οἱ θόρυβοι, οἱ
σφυριξιές, τὰ τύμπανα).

ΑΥΛΑΙΑ

ΔΙΑΜΕΣΟ

Ἄλλὰ μόλις βρίσκονται ἔξω καταλα-
βαίνει ἀμέσως ὁ Μαῦρος τοῦ θειαφορυ-
χείου πῶς δύσκολο εἶναι νὰ πλανηθεῖς

ἀνάμεσα στὸ πλῆθος ἔχοντας πλάι σου τού-
τη τὴ «συμπάθειά του», ἀφαιρημένη ὀλοτε-
λα κι' ἔτοιμη ν' ἀφεθεῖ σὰ φτερό, στὸ ρεῦ-
μα τῆς γιορτῆς. Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ ὡ-
τόσο τὴ σφίγγει κοντὰ του σὸν αὐτοκρά-
τορας ὑποχρεωμένος, ἀπὸ ἀπρόβλεπτη πε-
ρίσταση, νὰ προχωρήσει σὲ συγκέντρωση
ἀπὸ ἀτίθασους κι' ἐνοχλητικούς ὑποτελεῖς
μιὰς παληῆς του ἀποικίας, κεραυνόνοντας
μὲ ματιές γιομάτες ἀπειλές ὅποιον τοῦ ἔρ-
χεται ἀντίθετα ἀδέξιος καὶ μανιασμένος,
τάχα μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ γκρεμίσει κάθε
ἐμπόδιο. Καὶ μαζί μὲ τις ματιές χαρίζει
πού καὶ πού ἕνα ἅγιο λάκτισμα, καὶ πε-
τάει καταγῆς τοὺς σκούφους στ' ἀλητό-
παιδα πού ἀλληλοκυνηγιοῦνται καὶ στρι-
φογυρίζουν γύρω—ὀλόγυρα στοὺς διαβά-
τες—λές καὶ εἶναι τοῦτοι στόλοι—γιὰ
νὰ μὴν πιαστοῦνε. Ὅμως ἡ Πεντάμορφη
γελάει μὲ τὸ θυμὸ τοῦ Μαῦρου, καθὼς
μάλιστα βλέπει τοὺς ἀνθρώπους, πού—σὲ
τούτες τις σπρωξιάς, σὲ τούτες τις σκου-
πιές, σὲ τοῦτα τὰ χτυπήματα—γυρνᾶν νὰ
δοῦν ἀγριεμένα, μὲ ἀναμένα μάτια, καὶ
μονομιᾶς παγώνουνε στὸ βλέμμα τοῦ θει-
αφορῆου πού δὲν ἀνέχεται συζήτηση.

Μερικοὶ ἐν τούτοις χαιρετᾶνε μὲ ὑπό-
ληψη πολλὴ γιατί εἶναι, ὅμοια θειαφορύ-
χοι καὶ τοῦ λέει :

— Ὑποκλινόμεθα Νικολαντώνη.

Καὶ τοὺς ἀπαντᾶει αὐτός.

— Δοῦλος σας— ὡσὰν νὰ λέει «ἀφέν-
της».

Στὸ ὄρδο ὀλοένα πιότερο πυκνῶναι τὸ
πλῆθος ἀπὸ ἄντρες καὶ γυναῖκες πού ξε-
χωρίζουνε σὰν χρωματιστές κηλίδες : μὲ
μετάξια, φλόγγους καὶ κορδέλες— μιὰ χα-
ρὰ γιομάτη ἐπιθυμία— ἔτοδτες μὲ μαῦρες
καὶ καστανόχρωμες φορεσιές οἱ ἄλλοι, λές
ὀπλισμένοι γιὰ ν' ἀμυνθοῦν στὴν πρόκλη-
ση πού λαμπυρίζει ἀνάμεσα στὰ δόντια
καὶ στὰ μάτια τῶν θηλυκῶν.

Ἔτσι κι' οἱ καμπάνες στίς ἐκκλησίτσες
μὲ τὸ ἤχητικὸ παίγνισμα ἀπ' τὸ ὄξυ ὡς
εὐ βαθύ, θαρρεῖς χτυποῦν μὲ εἰρωνικά
χαρούμενα κύματα τὴν ἀνθρώπινη ἐπιφά-
νεια τοῦ δρόμου γιὰ νὰ ἀνυψωθοῦν μὲ
εὐρύτερη ἤχῳ ὡς τὸ μπλάβο τοῦ οὐρα-
νοῦ καὶ ν' ἀφηγηθοῦν τὸ οἶνιο ἔγχο
τοῦ νησιοῦ στοὺς ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες τοῦ
κόσμου. Κι' ὁ Ἅγιος Ἀρχαγγελοσ, πού
ἔρχεται τούτη τὴ στιγμή ἀπ' τὴ μικρὴ
πλατεῖα στὸ βάθος, μὲ τ' ἀσημένια λαμ-
περὰ φτερά του καὶ μὲ τὸ δόρυ πού ἀσ-
τράφτει, θαρρεῖς πῶς στ' ἀστεῖα ἀπειλεῖ
κι' αὐτός ἢ μ' ἀγαθότητα τουλάχιστον,
τόσο χαμογελοῦνε τὰ γαλάζια μάτια καὶ
τὸ χρυσοῦ φωτιστεφάνι του καὶ μὲ τὴν
χάρη τὸ γυμνὸ γυναικεῖο μικρὸ του πόδι
πατάει τὸ μαῦρο δοῖμονα, πού τρίζει τὰ
δόντια ἢ ἂν θές καλλίτερα τὸν πιὸ μαῦρο
δαῖμονα καὶ πιότερο ἀπ' τὸν πρῶτο ξερο-
κέφαλο, πού εἶναι τὸ πλῆθος, καθὼς λησιέ-

ται πάνω του κι' ἀγγίζει ὀλων τὰ μαλλιά
μὲ τὸν ἀντίχειρά.

Ἡ Πεντάμορφη πού σχεδὸν λιγοθυμαίει
θαμπωμένη, κρεμιέται ὀλη τρέμοντας στὸ
Μαῦρο τῆς καὶ λέει.

— Τί ὄμορφα τ' ἀσημένια τοῦ φτερά !
Τί ὄμορφα τὰ γαλάζια μάτια ! Λεπτὸς κι'
ἄπαλὸς εἶναι ὁ λαιμὸς του· καὶ λεπτὰ
τ' αὐτιά. Καὶ τί ξανθὰ μαλλιά ! Καὶ τί
χεράκια γιομάτα ὀλο ἀγάπη. Δὲ μοιάζει
ἀλήθεια, μὲ τόσο χαριτωμένο πόδι, νὰ
κρατᾶει ξαπλωμένος χάμου τὸν κερατω-
μένο διάβολο.

Ἄλλὰ ὁ Μαῦρος πού ξαίρει τὴ ζωὴ καὶ
θέλει νὰ προετοιμάσει τὴν Πεντάμορφη—
ἀπὸ τώρα— γιὰ τις πίκρες τῆς ἀπογοή-
τεψης.

— Συμπάθεια μου — τῆς λέει— Μὴ μα-
γεύεσαι μὲ τὸν Ἀρχάγγελο. Καμμιά προ-
σπάθεια δὲ χρειάζεται αὐτὸς πού ἔχει
στὸ χέρι τὸ μαγεμένο σπαθί, τοῦ Ρι-
νάλδου ! Θάθελα νὰ σὲ δῶ πάνω στὴ γῆ
ἀνάμεσα σὲ τούτη τὴ γεννιά ἀπὸ παληό-
σκυλα, στήθος μὲ στήθος, ἴσος πρὸς ἴσον.
Ἄλλὰ στὸ κάτω κάτω, σπαθί ἢ μαχαίρι
— τὸ βλέπεις— πάντα χρειάζεται λεπίδι.

Μορφάζει κτὶ δείχνει στὸν Ἅγιο τὴ
λάμπη τῶν ἄσπρων του δοντιῶν, μαζί μ'
ἕνα παίξιμο τοῦ ματιοῦ τάχα πῶς ἐξη-
γοῦνται.

Κι' ἡ Πεντάμορφη ἢ ἀποκοιμισμένη, γε-
λάει καὶ τοῦ λέει.

— Σὲ εἶδε, ὀρκίζομαι, σὲ εἶδε ! Καὶ
τώρα δὲ βοθάμαι τίποτα γιατί ὁ Ἅγιος
Ἀργάγγελος μὰς εἶπε «ναί» ;

«Νοί». Γιὰ ποῖο πρᾶγμα «ναί» ;

Ὁ Μαῦρος δὲν ξαίρει ἀκόμη τίποτε.
Ὅστόσο κι' αὐτὸς χαίρεται στὸ βάθος,
χαίρεται γιὰ ὀλη τούτη τὴ ζωντάνια μὲ
τις μουσικὲς καὶ τὰ τραγούδια, μὲ τὰ
χρώματα καὶ τὰ φῶτα, καὶ γιὰ τὰ πέτα-
λα ἀπὸ λουλούδια πού πέφτουνε χουφτιές
χουφτιές ἀπ' τὰ χρυσομένα στὸν ἥλιο πα-
ράθυρα, γιὰ νὰ οὐβύσουν ἀνάμεσα στὸ
πλῆθος ἢ ν' ἀκουμπήσουν πάνω στὰ μαλ-
λιά τῶν γυναικῶν.

Κι' αὐτός— ὁ Μαῦρος— ἀφήνεται στὴ
χρωματιστὴ περιπέτεια, ἔπειτα ἀπ' τὴ συ-
νηθισμένη ἔνταση τῆς κάθε μέρας, πλάι
στὴν Πεντάμορφη τὴν ἀποκοιμισμένη καὶ
μῆτε πρὸς στιγμή δὲν ἀναρωτιέται πού
πᾶνε οἱ δύο τους, γιατί πᾶνε καὶ τί πρέ-
πει νὰ κάνουν...

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

Ἐνα δωμάτιο μὲ τοὺς τοίχους πιασμέ-
νους ὀλοτελα ἀπὸ ράφια, ὀπου εἶναι τα-
κτοποιημένοι κάθε λογιῆς φάκελλοι μὲ τις
χρονολογίες γραμμένες στὴ ράχη, γιὰ ἔγ-
γραφα. Δεξιὰ μονάχα εἶναι ἕνας διάδρο-
μος δίχως θύρα. Στὴν σκηνὴ ἕνα γραφεῖο

γιομάτο χαρτιά, κώδικες, βιβλία νομικά. Μιά φιάλη με νερό κι' ένα ποτήρι. Πολυθρόνες πολυμεταχειρισμένες και μερικά καθίσματα. Τίποτε άλλο.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

(*Ο Συμβολαιογράφος τρεμουλιασιδός*—*Ο πρώτος χοντρός, με τη βελουδένα φορεσιά*—*Ο δεύτερος χοντρός, με τη βελουδένια φορεσιά*—*Ο βοηθός*—*Η ἀλαφιασμένη γεροντοκόρη*—*Η γρηά ἀπελπισμένη*).

Ο Συμβολαιογράφος.—Υπάρχει... υπάρχει κάτι παρόμοιο, κάτι προηγούμενο. Κάνετε υπομονή. Θα εξετάσουμε. (Τραβάει ένα κορδόνι που κρέμεται πλάι στο κάθισμά του κι' ακούγεται, απ' τ' άλλο δωμάτιο, ο ήχος σπασμένου κουδουνιού).

Ο πρώτος Χοντρός.—*Η ἀφεντιά σας βέβαια, δὲ στερείζεται ἀπὸ ἐπιστήμη. Ἄρκει ν' ἀπλώσετε ἓνα χέρι.*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Βέβαια... βέβαια... Μεγάλη εἶναι ἡ ἐπιστήμη... μικρὴ εἶναι ἡ ζωὴ.*

Ο Βοηθός (*ἔρχεται ἀπ' τὸ δεξιὸ διάδρομο, στεγνὸς ἀροῦκος. Σιάχνει τὰ ματογυῶλια του στὴ μύτη*).—*Θέλετε τὴ σκάλια;*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Ναί εἶναι ἀνάγκη.*

Ο Βοηθός.—*Χίλιες φορές τὸ εἶπα. Γέρος εἶμαι κι' ἀδυνάτησα. Κάθε τόσο νὰ τὴ φέρνω δὲν μπορῶ. Χρειαζόμα- μιάν ἄλλη.*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Καλά, τὸ ξαίρω. Θὰ τὸ πῶ στὴ θεία.*

Ο Βοηθός.—*Μὰ γιὰ τὸ τίποτε, συμβούλιο οἰκογενειακὸ χρειάζεται; (φεύγει).*

Ο πρώτος Χοντρός.—*Μιά σκάλια γιὰ τὰ ράφια; Θὰ ἴχω ἐγὼ τὴν τιμὴ νὰ προσφέρω μιά, στὴν ἀφεντιά σας μὲλις τελειώσει ἡ δουλειά.*

Ο Βοηθός.—*(ἐπιστρέφει κομίζοντας μετ' ἀσκολία μιά βαρειά ξύλινη σκάλια πὸν ἀκουμπάει σ' ἓνα ράφι)*.—*Χρόνος;*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Ἄν δὲν κάνω λάθος χίλια ἐννηακόσια τέσσερα. Τὸ*

συμβόλαιο τοῦ Βαρώνου Φαρνέλα μετ' ὁν Ἰάκωβο Κόντι.

Ο Βοηθός (*ἀνεβαίνει μετ' ἀσκολία τὴ σκάλια κ' ἔπειτα ἀκουμπώντας τὴ μύτη στὴ ράχη τῶν φακέλων ὅπου γράφονται οἱ χρονολογίες, ψάχνει γιὰ κείνο, πὸν χρειάζεται, ψιθυρίζοντας*) χίλια ὀκτακόσια ἐνε. νῆντα ὀκτώ... ἐνενηντα ἐννέα... ἐννιακόσια...

Η ἀλαφιασμένη Γεροντοκόρη (*ἔρχεται μετ' ἀσκολία ἀπ' τὰ δεξιά. Στὸ λιπόσαρκο πρόσωπό της, ὅπου τὰ μάτια εἶναι θαρρεῖς σκεπασμένα ἀπ' τὸ πρασινωπὸ φούσκωμα τῆς ἐπιδερμίδας, κι' ὅπου τὸ στόμα δὲν ἔχει πιά γραμμὴ καὶ μοιάζει μόνον μιά τομὴ ἀπὸ τὸ ἓνα μάγουλο ὡς τ' ἄλλο, εἶναι ζωγραφισμένη μιά ἔκφραση σὰν ἀπὸ ἄγχος, πὸν δὲν εἶναι τωρινή, μὰ πὸν καιρὸ πολλὴν καταιτρούει τὴ ζωὴ. Τίποτε τὸ γυναικεῖο δὲν ἔχει. Δίχως νὰ προσέξει τοὺς ξένους πὸν βρίσκονται ἐκεῖ, κλαίγοντας σχεδόν*). Τὸ πανηγύρι, ἂ, τὸ πανηγύρι! Δὲν ἀντέχω πιά. Δὲ θέλει ν' ἀκούει τίς σάλπιγγες, τὰ τύμπανα, τοὺς ἀκροβάτες. Δὲ θέλει τίς φωνές. Χτυπιέται καὶ παρακαλεῖ τὸ θεὸ νὰ κάψει ὅλον τὸν κόσμον... Ζητάει νὰ ρθεῖ ἐδῶ. Νὰ μὴν ἀκούει θόρυθο!...

Ο Συμβολαιογράφος (*Μὲ ξαφνικὸ πανικὸ τρέμοντας*) Νὰ ἔρθει!... Νὰ ἔρθει!... Δὲ εἶπα ὄχι... Νὰ ἔρθει... Νὰ ἔρθει... Μήπως τ' ἀρνῆθηκα ἐγὼ; στοὺς δυὸ χοντρούς) Κύριοί μου, ξαναπεράστε αὔριο. Δὲν συνεχίζω πιά. Ἡ θεία μου εἶναι ἄρρωστη...

Ο πρώτος Χοντρός.—*Μὰ τώρα θὰ τελειώσαμε...*

Ο Συμβολαιογράφος (*τρέμοντας πάντα*) *Ὁχι, ὄχι. Μὴν ἐπιμένετε. Πηγαίνετε, πηγαίνετε... Αὔριο... Μὲ κεφάλι ἤρεμο... Τὰ ξαναλέμε...*

Ο Βοηθός (*ψηλά, ἀπ' τὴ σκάλια*).—*Νὰ πάρω τὸ φάκελλο ὄχι;*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Κι' ἐσὺ; δὲν ἀκουσες; Αὔριο εἶπα. Αὔριο ὁ φάκελλος. Κύριοι πηγαίνετε... πηγαίνετε...*

(*Η Γεροντοκόρη φεύγει βιασικῆ, κι' ὁ συμβολαιογράφος παραβιάζει γρήγορα-γρήγορα τοὺς δυὸ χοντρούς*).

Ο δεύτερος Χοντρός.—*Ποιὰν ὥρα;*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Τὸ πρῶτ'... ὅποια καὶ νάσαι... Καλησπέρα σας, κύριοι. (Οἱ δυὸ χοντροὶ φεύγουν).*

Ο Βοηθός (*κατεβαίνει σιγά, σιγά ἀπ' τὴ σκάλια*).—*Ἀσχημὴ φήμη, κάνετε. Δὲ γίνονται ἔτσι οἱ δουλειές. Ἡ γρηά θὰ σὰς σκοτώσει καὶ τοὺς δυὸ: ἀδελφὸ καὶ ἀδελφὴ. Καὶ θὰ τ' ἀφήσει ἔπειτα στὴν ἐκκλησία ἢ καὶ στὸ διάβολο.*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Δὲ μετ' νοιάζει... Δὲ μετ' νοιάζει... Ἄρκει νὰ πεθάνει γρηγόρα.*

Ο Βοηθός.—*Τρέμετε σὰ λαγὸς ἀπὸ τὸ φόβο.*

Η γρηά.—*(ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ. Φωνάζοντας)*.—*Εἶναι φονιάδες λέω ἐγὼ! Κι' ἔτσι ντυμένοι! Εἶναι ληστές!*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Τὴν ἀκουσ; ἔρχεται. Σὲ παρακαλῶ, πήγαινε, κατέδα, πὲς στὸν ἐφημέριο νὰ ρθεῖ.*

Ο Βοηθός.—*Θὰ σὰς φάει αὐτὸς τὴν τελευταία πεντάρια.*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Ἄ θὰ μετ' τρελλά- νει. Πήγαινε, τρέχα, γρηγόρα, τὸν ἐφημέριο.*

Ο Βοηθός.—*Καλά! Καλά! πηγαίνω.*

Η γρηά (*ἐμφανίζεται. Στιρίζεται στὴ γερωντοκόρη. Εἶναι χοντρή, βαρειά, μετ' φουσκωμένα πόδια, πὸν δὲ βασιτῶν τὸ βάρος της. Τὸ παχὺ τῆς προσώπου κι' ὁ λαιμὸς ὀλοένα τρεμουλιάζουν καθὼς ἀδιάκοπα εἶναι ταραγμένη*).—*Ἐκεῖνοι οἱ δυὸ, μετ' ἀσκολοῦδα, εἶναι ληστές, τὸ δίχως ἄλλο. Τί θέλανε ἐδῶ;*

Η Γεροντοκόρη.—*Γιὰ δουλειές, θεία! Εἶναι τοῦ τόπου μας, τῆς ἐπαρχίας. Σκεφθῆτε τὸ θεία.*

Η γρηά.—*Ἐγὼ; Σκέφτομαι ἐγὼ! Δὲν*

εἶμαι γιὰ θάψιμο ἐγὼ! Ἐσὺ κι' ὁ ἀδελφός σου νομίζετε πὼς τελείωσα. Ὁχι: θὰ ζήσω ἀκόμη, ἂν θέλει ὁ Θεός. (Ὁ συμβολαιογράφος κάνει νεῦμα στὸν βοηθό, πὸν φεύγει). Ποιὸν μοῦ φέρατε στὸ σπίτι; Τὸ σπίτι εἶναι δικό μου. Μήτε κανεὶς σὰς εἶπε πὼς σὰν πεθάνω θὰ τὸ ἔχετε ἐσεῖς. Τ' ἀφήνω σ' ὅποιον θέλω. Ληστὲς μοῦ φέρατε ἐδῶ; Γιὰ νὰ μετ' σφάζουν; Γιὰ νὰ λένε ἐσεῖς, κατόπι πὼς ἦταν πνευμονία;!!..

Ο Συμβολαιογράφος.—*Ἄν ἐπιτρέπετε... συγγνώμην θεία... Μιά λέξη...*

Η γρηά.—*Τίποτε... Δὲν θέλω τίποτε ν' ἀκούσω. Καὶ νεκρὴ νὰ ἦμουν ἢ φωνὴ σου θὰ μετ' σκότωνε...*

Ο Συμβολαιογράφος.—*Ὁχι: δὲ λέω τίποτε. Νὰ ἐξηγήσω ἤθελα. Κάποιο συμβόλαιο φτιάχναμε...*

Η γρηά.—*Συμβόλαια, ἀ!;! συμβόλαια! Ἔτσι κουτὴ μετ' παίρνεις. Γιατί δὲν ἀκουσ, Θεέ μου; Μὲ τὸ πανηγύρι κάτω! Μὲ τὸ πανηγύρι κάτω, τέτοιους ἀνθρώπους μέσα! Τὸ πανηγύρι, ἄχ! Νὰ κοπεῖ ἡ πνοή του σὲ κείνο μετ' τὴ σάλπιγγα. Ἄγιο Μιχαὴλ Ἀρχάγγελε, ἐξόδτωσε τοὺς δ- λους! Δὲν ὑπάρχει πιά εὐπρέπεια, δὲν ὑπάρχει πιά εὐγένεια. ἔρχονται ἀπ' τὰ βουνὰ κι' ἀπ' τὰ χωριά οἱ ληστὲς κι' ἀνακατεύονται, μετ' ἐντιμούς ἀνθρώπους. Τρέχουν στοὺς δρόμους τὰ θηλυκὰ ἀνάμεσα στοὺς ἀντρες, ξεστρίπωτα. Γίνονται πράγματα στὸ πλῆθος πὸν προσβάλλουν τὴ θρησκεία! Δίχως καμμιά ἔγνοια ξοδεύονται καὶ πίνουσε καὶ τρώνει. Θὰ φοφᾶν τῆς πείνας αὔριο καὶ θὰ ζητᾶν ἐλεημοσύνη. Πεντάρια σὲ κανένα. Δικά μου εἶναι τὰ χρήματα. Παληάνθρωποι! Παληάνθρωποι!*

(*Συνεχίζεται*)

ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

(Τό γράμμα τοῦτο στάλθηκε πρὸς δημοσίευση στὸ «Ἔθνος» καὶ «Νέους Ρυθμούς» Ἀθηνῶν, στὰ περιοδικὰ «Ἰντέα» Φιέρα Λεττεράρια καὶ «Πάτζινε Νουόβε» τῆς Ρώμης, καθὼς καὶ προσωπικὰ στὸν Φ. Μαρία Ποντάνι).

Ἀγαπητοὶ μου «Νέοι Ρυθμοί»,

Διάβασα τὶς ἐναντίον μου καὶ τῆς Ρίτας Μπούμη ὑβρεὶς κάποιον κ. Φ.Μ.Π., δημοσιευμένες στὴν «Ἰντέα» τῆς Ρώμης καὶ στὸ «Ἔθνος» Ἀθηνῶν 29-9-49. Σ' αὐτὰ ὅλα ἔχω ν' ἀπαντήσω τ' ἀκόλουθα:

1. Οἱ βρισιεὶς καὶ οἱ συκοφαντίες εἶναι πάντα ἀπόδειξη ἔλλειψης ἐπιχειρημάτων καὶ γεννοῦν ὑποψίες πὼς πρόκειται γιὰ κάποια ξένη καὶ κρυφὴ παρακίνηση. Πληροφοροῦμαι πὼς κάποιοι κ. Ποντάνι εἶτανε τὸν καιρὸ τοῦ Μουσολίνι στὰ Δωδεκάνησα. Αὐτὸς εἶναι ὁ Νικολὸ Σιτζιλλίνο κί ὁ ἔξοχος ποιητὴς Ἄλντο Καπάσο σ' ἓνα νεώτερο γράμμα τοῦ πρώτου, τὸν ἀποκαλοῦν ἄγνωστο. Ἐνὰς ἄγνωστος λοιπὸν, ἓνας Ἰταλὸς ποὺ ἰσχυρίζεται πὼς εἶναι ἑλληνιστὴς, δηλαδή φίλος τῆς λογοτεχνίας μας, ποὺ ἀντὶ ν' ἀσχοληθεῖ με τὴ διάδοσή της στὴν πατρίδα του, ἀρχίζει τὸν πόλεμο ἐναντίον μιᾶς μερίδος τῆς νέας μας ποίησης, ἄσχετα με τὸ ὅτι αὐτὴ ἐκπροσωπεῖ τὸ καλλίτερο κεφάλαιο, αὐτὸς δὲν εἶναι μέσα στὸν προορισμὸ του. Ταξινομεῖ ὁ κ. Π. ξεκαθαρίζει τὴν ποίησή μας, ἀποκηρύσσει με μιὰ ἐπιστολὴ του ποιητὴς με ἐργασία πλουσιώτατη, χωρὶς κἀν νὰ ξέρει τὰ βιβλία τους, τὴ θέση τους, τὸ μέγεθος τῆς ἐπίδρασής τους στοὺς νέους, γίνεται πρόθυμος καὶ βολικὸς του, ὑπερήφανος τῆς κλίμας τῶν σουρεαλιστῶν μας κί ἐπιτίθεται με θράσος ἐναντίον σημαντικῶν προσωπικότητων τῆς πατρίδας του, ποὺ γνώρισαν τὸ ἔργο μας, τῆς Μπούμη, τοῦ Σφακιανῆ, τοῦ Βρεττάκου, τοῦ Προβελῆ, τοῦ Ρίτσου, ἀπὸ πρώτο χέρι. Θυμᾶται τὸ γηραιὸ Λαβανίνι ποὺ πῆρε πέρουσι ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ «Aussonia» με μιὰν ἐπιστολὴ τῆς Ρίτας Μπούμη, ἀποστομωτικὸ

μάθημα κί ἔρχεται ὁ γραμματολόγος αὐτὸς νὰ πληροφορήσει ἐμᾶς γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ποίηση με μιὰ θρασύτητα, γιὰ τὴν ὁποία τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἀτιμωρησία ἢ ἀπόσταση ποὺ μᾶς χωρίζει...

2. Ὁ κ. Ποντάνι λέγει ψεῦδη, ἀνακρίβειες καὶ σκόπιμες κακοήθειες. Μιλᾷ ἀρνητικὰ, γιὰ τὴν ποίηση τῆ δικῆς μας, χωρὶς νὰ τὴν ἔχει ὑπ' ὄψει του, ἀφοῦ ποτὲ δὲν τοῦ στείλαμε τὰ βιβλία μας, ἀγνοώντας τελεῖως τὴν ὑπαρξὴ του, σὲ μιὰ χώρα ποὺ ξέρουμε τοὺς πνευματικοὺς τῆς ἀνθρώπου σὲ τόση ἔκταση. Ὁ κ. Ποντάνι δὲν ξέρει νέα ἑλληνικά, παρὰ μόνον ἀρχαῖα, ὅπως τὰ ξέρουν ὅλοι σχεδὸν οἱ ξένοι φιλόλογοι, ὅπως ὁμοιολεγεῖ κί ἡ ἴδια του ἢ μετάφραση τῆς «Φαίδρας» τοῦ Ντ' Ἀνούντιο στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ. Ὁ κ. Ποντάνι μὴ γνωρίζοντας οὔτε ἑλληνικά, οὔτε τὴν Ποίηση με κεφαλαῖο, οὔτε τὴν ποίηση τῶν ποιητῶν ποὺ ἀρνεῖται, τολμᾷ νὰ ἐλέγξει τὴ γνωστὴ κίχρους προσωπικότητα τοῦ Νικολὸ Σιτζιλλίνου, στὸν ὁποῖο γιὰ τὸ περίφημο αὐτὸ ἄρθρο του, ποὺ τόσο τοὺς ἐτάραξε, τοῦ ἐτέθησαν ὑπ' ὄψει κείμενα εὐρείας ἐκλογῆς στὰ ἰταλικά, δεκαπέντε ποιητῶν, χάρη στὴν ἀκούραστη κί ἀνιδιοτελῆ ἐργασία τῆς Ρίτας Μπούμη, καὶ μόνος του ὁ Σιτζιλλίνου αὐθεντικὰ πιά, διάλεξε καὶ κατέταξε σύμφωνα με τὸ διεισδυτικὸ κριτήριό του, ποὺ τοῦ ἐπέτρεψε τόσες περιφνημὲς ἐργασίες γιὰ ὅλη τὴν εὐρωπαϊκὴ σύγχρονη ποίηση. Ὁ κ. Ποντάνι ἐπιπλήττει καὶ τὸν κ. Στομποῦ ποὺ ἔγραψε ἐνθουσιαστικὰ γιὰ τὰ ποιήματά μου ποὺ διάβασε μόνος του στὰ ἑλληνικά καὶ ποὺ χωρὶς νὰ τὸν ξέρω κἀν εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ ζητήσει τὰ βιβλία μου. Καὶ δὲν ἔγραψε μόνον μιὰ φορὰ, ἔγραψε τρεῖς φορὲς κ. Ποντάνι, κί ἔχετε τὸ ὑπ' ὄψει σας γιὰ νὰ τὸν ξαναμαλώσετε.

3. Ἀπαριθμῶντας τοὺς ἰταλοὺς ποὺ ἀσχολήθηκαν με τὸ ἔργο τῆς Μπούμη, τοῦ Προβελῆ, τοῦ Σφακιανῆ, τῆς Μελισσάνθης, τοῦ Ρίτσου, τοῦ Βρεττάκου, τὸ δικὸ μου κλπ. ἀναφέρει μόνον δύο—τρεῖς. Πληροφορῶ τὸν κατοικοῦντα εἰς Ἰταλίαν κί ἔχοντα τὸ αὐτὶ του στὰ σαλόνια τῆς κλίμας, κ. Ποντάνι, πὼς δὲν μετριῶνται πιά στὰ δάχτυλα οἱ ἐγκάρδιοι συνάδελφοί μας στὴ χώρα του, ποὺ ἐκτιμοῦν τὸ ἔργο μας. Ἄς μὴ στενοχωρεθεῖ. Γιὰ τὴν ἀνέντιμο κί ὑποκινημένη ἀπὸ ξένα συμφέροντα ἐπιστολὴ του, ποὺ βρίζει δύο θαυμαστὲς τῆς νέας λογοτεχνίας τῆς πατρίδας του, θὰ λάβει κί ἀπὸ δῶ κί ἀπὸ τὸν τύπο τῆς Ἰταλίας τὴν ἀπάντησιν ποὺ τοῦ ἀξίζει. Κί ὁ δὲ διευθυντὴς τῶν «Πάτζινε Νουόβε» μᾶς ἔστειλε τὴν ἐπιστολὴ ποὺ ἀπηύθυνε στὸ συνάδελφο τῆς «Ἰντέα». Γράμματα πήραμε πολλὰ γεμάτα ἀγανάκτησι. Περιόδικα σὲ ἀπάντησιν τοῦ Ποντάνι, ζητᾶνε ἀπὸ τὴ Ρίτα Μπούμη καὶ τὸν ὑπαιφαινόμενο ἄρθρο γιὰ τὴν νέα μας ποίηση ἐπιπληρωμῆ.

4. Τὸ ἄρθρο μου τῆς «Πάτζινε Νουόβε» τοῦ Ἀπριλίου 1949 ὄχι μόνον δὲν περιεῖχε ἀνακρίβειες, μὰ ἦταν ἓνας δίκαιος καὶ ἀντικειμενικὸς ὕμνος γιὰ τὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ στὸν τομέα τῆς Τέχνης. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ ξένος ποὺ νομίζει πὼς μπορεῖ ἀνόμια νὰ ἐπέμβει σὲ τόσο λεπτομερικὰ θέματα τῆς τέχνης τοῦ τόπου μας;

Τὸ ἄρθρο μου ἐκεῖνο ἀναγγέλλθηκε ἀπ' τὶς ἐφημερίδες, πουλήθηκε στὰ ἐδῶ βιβλιοπωλεῖα κί ἀπ' τοὺς κορυφαίους ποιητὲς, μουσικοὺς, ζωγράφους, ἠθοποιούς, ἄκουσα τὰ πιδ ἐγκάρδια συγχαρητήρια. Βέβαια εἶχε ἓνα μικρὸ λάθος τὸ ἄρθρο μου: δὲν ἀνεκήρυσσε... μεγάλους ποιητὲς τὸ Σεφέρη—Ἐλύτη καὶ μόνον αὐτὸ ἐνδιαφέρει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ κινοῦν τὸν τόσο εὐκολοκαὶ βολικὸ κ. Ποντάνι καὶ ποὺ τοῦ στέλνουν τὶς τάχα ἀγανακτισμένες ἀπὸ δῶ ἐπιστολές, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ψευτιεὶς καὶ ταχυδακτυλογραφίαι τῶν γνωστῶν κύκλων ποὺ ἔχουν παλέψει μάταια νὰ συγκινήσουν τὴν ἑλληνικὴ πνευματικὴ νεότητα με τοὺς ξενοκίνητους ἀνεδαφισμούς των, καὶ δὲν παρηγοροῦνται γιὰ τὴν ἄλλοι ποιητὲς πιδ γνήσιοι τοὺς ὑπερφαιλάγγισαν. Ὅποιος θέλει νὰ τὸ διαβάσει

καὶ νὰ κρίνει μόνος του γιὰ τὶς συκοφαντίες τοῦ κ. Π. ἄς ζητήσει τὸ τεῦχος τοῦ ἰταλικοῦ περιοδικοῦ ποὺ πουλεῖται ἀκόμα στὰ βιβλιοπωλεῖα μας. Κί ἄς τολμήσει ὁ κ. Π. νὰ μοῦ σημειώσῃ μιὰ ἔστω παραποίηση ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παραπάνω «παραποίηση» ποὺ τοῦ σημειῶνω.

5. Ὁ λίβελλος τοῦ κ. Π. δὲν ἔχει κατένενα ἀπολύτως πνευματικὸ κίνητρο καὶ στρέφεται προσωπικὰ ἐναντίον δύο ἀνθρώπων, τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀκριβῶς ποὺ κοντὰ στὴ σημαία ποὺ σήκωσαν γιὰ ν' ἀπελευθερώσουν τὴν ποίησή μας ἀπ' τὸ σουρεαλισμὸ καὶ τὶς ἀλχημείες του καὶ νὰ δημιουργήσουν μέσα ἀπὸ τὸ νέο αἰσθητικὸ κριτήριον τοῦ Συναισθηματισμοῦ, μιὰν ἀληθινὰ ἀνεξάρτητη ἑλληνικὴ καὶ οὐσιαστικὴ ποίηση, τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀκριβῶς λέγω, οἱ ὑβριζόμενοι ἀπὸ τὸν κ. Π. σήκωσαν καὶ τὴ σημαία τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας Ἑλλάδας καὶ Ἰταλίας, ποὺ τόσες ἱστορικὲς παραδόσεις τῆς δημιουργοῦν καὶ ποὺ τὴν ἀπόκλεισαν συστηματικὰ καὶ ἐχθρικὰ, ἐν ὀνόματι ἄλλων ἀνόμιων λογοτεχνιῶν, ἀκριβῶς, οἱ στιχοῦργοι τῆς κλίμας Σεφέρη-Ἐλύτη.

Αὐτοὺς ὁ κ. Π. τοὺς ὀνομάζει καὶ τοὺς μόνους «εὐρωπαϊοὺς» ἑλληνες ποιητὲς, ἐνισχύοντας ἀκριβῶς με τὴν ἀφέλειά του αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς διακηρύσσομε: Πὼς αὐτοὶ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση με τὴν ἑλληνικὴ ποίηση, με τὶς ρίζες της, με τὸ χρώμα της καὶ τὴ βαθειὰ της οὐσία, στοιχεῖα ποὺ μόνον αὐτὰ ἐνδιαφέρουν τοὺς ἑρευνητὲς κάθε ξένης λογοτεχνίας. Κί εἶναι ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ λόγοι ποὺ δέχτηκαν με τόσο ἐγκάρδιο ἐνδιαφέρον τὴν ποίηση τῆς ἰδικῆς μας ομάδας, ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὸ γνησιώτερο στοιχεῖο ποὺ ἔχει ἡ νεώτερη ἑλληνικὴ ποίηση. Ἀλλὰ ὁ κ. Ποντάνι μάχεται pro domo suo, γιὰ νὰ συγκαλύψῃ τὴν εὐθύνη του γιὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀγνοία του γύρω ἀπὸ τὴ νέα μας λογοτεχνία καὶ τὶς ἀνοησίες του σὲ προηγούμενο ἄρθρο του πάλι στὴν «Ἰντέα» γιὰ τὴ νέα μας τάχα ποίηση ποὺ δὲν ἦταν παρὰ ἀντιγραφή τῶν ὅσων γράφει γιὰ τὸ Σεφέρη ὁ κ. Λίνος Πολίτης, τεχνικῶς μεταδοθέντα ἐν μεταφράσει σ' αὐτὸν καὶ ποὺ κυριολεκτικὰ βρῖθαι ἀπὸ ἀνακρίβειες ποὺ τοῦ μετέδωσαν, ἀπὸ ἐδῶ, ἀ-

φοῦ ἀποσιωπᾶ ὄλους σχεδὸν τοὺς ποιητές μας, ἀκόμα καὶ τὴ μορφὴ τοῦ Καζαντζάκη, περιοριζόμενος σ' ἓνα δίσηγλο λιβάνισμα τοῦ Σεφέρη, ἀφοῦ χαρακτηρίζει τὸ Βραβεῖο Παλαμᾶ μὲ χαρακτηρισμὸ πού γιὰ πρώτη φορὰ ἐγκαινιάστηκε ὡς τὸ μεγαλύτερο ἑλληνικὸ Βραβεῖο, δηλ. παρασιωπῶντας τὸ ἀνάλογο Βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἀφοῦ ἀναφέρει πὼς ὁ Παλαμᾶς, πού πραγματικὰ ἦταν τόσο πρόθυμος νὰ χαιρετάει τοὺς νέους καὶ πού ἀληθινὰ εἶπε «τόπο νὰ περάσει ὁ Γιάννης Ρίτσος!» χαιρέτισε τάχα ὡς «ἀναμενόμενο» τὸ Γ. Σεφέρη, τὴ στιγμὴ πού ἡ μόνη ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὁ γέρος μεγαστάνας τῆς Ρωμιοσύνης, μὲ τὴν περήφανη καὶ ἀσάλευτη ζωὴ του, σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» σχεδὸν ἀποκήρυξε τὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ Σεφέρη «Στροφή», ὑποστηρίζας ἐπὶ λέξει, πὼς ἡ ποίηση ἐπιτρέπεται νᾶναι καὶ σκοτεινὴ, ὅταν ὅμως ὁ ποιητὴς σοῦ δίνει τὸ κλειδί ν' ἀνοίγεις τὶς μυστικὲς πόρτες, πράγμα πού δὲν τὸ κάνει ὁ Σεφέρης. Μὲ στὰ σοβαρὰ τώρα, θὰ μιᾶμε γιὰ ποίηση μὲ τὰ σκοτεινὰ καὶ ξενόφωνα σκαλισμάτα τοῦ Σεφέρη; Ποιὸς τὸ κάμει ὄξω

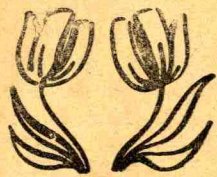
ἀπ' τὴν ὀλιγομελῆ κλίκα;
 β. Ὁ κ. Ποντάνι λέει πὼς παραπλάνησα τὰ ἰταλικά περιοδικά, παραπλάνησα τὸ Στομέο, κατόρθωσα νὰ πείσω τὸ Σιτζιλίνο... Ὅλα τὰ κατόρθωσα! Πὼς λοιπόν; Μὲ ποιὸν τρόπο; Μόνον ὄπλο μου εἶναι τὰ βιβλία μου, τὰ ποιήματα καὶ τὰ ἄρθρα μου. Σ' αὐτά, φαίνεται, πιστεύουν τόσο ἄνθρωποι καὶ στὴν πατρίδα μου καὶ στὸ ἔξωτερό!

Σ' αὐτὰ πιστεύουν καὶ μοῦ ζητᾶνε τόσα ξένα περιοδικὰ συνεργασία, πού ἀμελῶ γιὰ χατήρι τῆς σκληρῆς δικηγορίας. Μὰ τώρα θ' ἀνασκουμπωθῶ θὰ τὰ τυπῶνω σὲ πολλὰ ἀντίτυπα καὶ θὰ φωνάζω πρὸς ὄλες τὶς μεριές, γιατί ἡ κλίκα ἀπέβαλε κάθε ἠθικὴ ἀρχὴ καὶ εἶναι ἀνάγκη γιὰ συστηματικὴ διαφώτιση στὸ ἔξωτερό, ὅπου σεοβρίζονται οἱ ἐμετικοὶ στίχοι τοῦ Σεφέρη—Ἐλύτη καὶ ἀντάξια σχέδια τῶν ζωγράφων τῆς σειρᾶς τους. Καλῶ μάλιστα κάθε τίμιος καὶ ἀληθινὸ πνευματικὸ ἄνθρωπος νὰ κάμει τὸ χρέος του.

1-10 49

Με ἀγάπη καὶ εὐχαριστίες

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

CHARLES BAUDELAIRE

MOESTA ET ERRABUNDA

Πές μου καὶ μὲ, καμιά φορὰ, πετᾶ ἡ καρδιά σου Ἀγάθη μακρὰ ἀπ' τὸ μαῦρο ὠκεανὸ τῆς πολιτείας, μακρὰ πρὸς κάποιον ἄλλο ὠκεανὸ πού λάμπει ἀπὸ τὰ βάθη γαλάζιος, διάφανος καὶ ἄγνός καθὼς ἡ παρθενία.
 Πές μου καὶ μὲ, καμιά φορὰ, πετᾶ ἡ καρδιά σου Ἀγάθη;

Ἡ ἄμετρη θάλασσα ἡ βαθειὰ πραΐνει τοὺς καημούς·
 ποιὸς δαίμονας τὴ βλόγησε, τὴ βραχνὴ τραγουδίστρα
 πού ἀκομπανιάρει τοῦ ἀνεμου τοὺς ἀπειρους αὐλοὺς
 μὲ τέτοια χάρη, νᾶν' αὐτὴ τοῦ κόσμου ἡ νανουρίστρα;
 Ἡ ἄμετρη θάλασσα ἡ πλατειὰ πραΐνει τοὺς καημούς.

Πάρε με τραῖνο! Πάρε με φρεγάτα στὰ πανιά σου!
 Μακρὰ! Μακρὰ! ἀπ' τὸ δάκρυ μας ἔγινε δῶ ἡ λασιά...
 Ἀγάθη, ἀλήθεια εἶναι πὼς λέει κάποτε κ' ἡ καρδιά σου
 μακρὰ ἀπ' τὶς τύψεις, τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν ἀπελπισία
 Πάρε με τραῖνο!... Πάρε με φρεγάτα στὰ πανιά σου!

ᾠ! Πόσο μοῦ εἶσαι μακρὰ Παράδεισο εὐωδάτη
 πού κάτω ἀπ' τὸ γλαυκὸ οὐρανὸ ἡ Ἀγάπη εὐδαιμονεῖ,
 πού ὅτι ὁ καθένας ἀγαπᾶ ἀξίζει καὶ εἶναι κάτι
 καὶ πού ἡ καρδιά ἀχνοπνίγεται σὲ καθαρὴ ἡδονή...
 ᾠ! πόσο μοῦ εἶσαι μακρὰ Παράδεισο εὐωδάτη!...

Μὰ ἡ πράσινη Παράδεισο τῶν παιδικῶν ἐρώτων,
 τ' ἄνθη, τὰ πιλαλήματα, τὰ γέλια, τὰ φιλιὰ,
 πίσω ἀπ' τοὺς λόφους τὰ γλυκὰ λυγμόλαλα βιελιὰ
 μὲ τὰ κροντήρια ὄλο κρασί μὲς' στὶς βραδρὺς τῶν φώτων,
 μὰ ἡ πράσινη παράδεισος τῶν παιδικῶν ἐρώτων...

Ἡ ἀθῶα Παράδεισο πού πλέει σὲ μυστικὲς χαρὲς
 μὴν εἶναι τώρα πειὸ μακρὰ ἀπ' τὴν Ἴντια καὶ τὴν Κίνα;
 Μπορεῖ κανεὶς μὲ θλιβερὲς νὰ τὴν καλεῖ κραυγὲς
 καὶ νὰ τὴν ἀναστήσει ἐδῶ μὲ μιὰ φωνὴ Σειρήνα,
 Ἄχ τὴν ἀθῶα παράδεισο πού πλέει στὶς χαρὲς!...

Μετάφρ. ΚΩΣΤΑΣ ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑ

Κάτω στη θάλασσα κατοικοῦν οἱ γαλάζιες ὄρες
μέσ' στὰ κοχύλια κοιμοῦνται γελαστές τὸν ὕπνο τους
πάνω στὰ βράχια παντρεύονται μὲ τὸ κύμα
ὅμως τοὺς πόνους τους τοὺς θάβουν βαθειά-βαθειά στὴν ἄμμο

κάτω στὴ θάλασσα κολυμπάει κάθε βράδυ ἓνα ἀστέρι, ποὺ
ἀκούει στ' ὄνομά σου
ἀπλωσε τὰ μαλλιά σου νὰ φωλιάσει στὴ ζέστη τους
δίπλα στὸ κύμα πηγες καὶ στάθηκες τὸ πρῶτο βράδυ
κ' ἦταν στὰ μάτια σου ἡ θάλασσα κ' ἡ δύση κι ὁ ἔρωτας
κι ἀκόμα ἦτανε τὰ σύννεφα σὰ νούφαρα κι ὁ ἥλιος
σὰ μαργαρίτα κοράλινη

κάτω στὴ θάλασσα ζῆ ἡ πολυκύμαντη σιωπὴ
τὸ δάχτυλό της τὸ κρατάει στὸ στόμα τοῦ μαίστρου
μὰ ἐκεῖνος ἐπιταχτικά σφυρίζει
Ἐσὺ μίλησες κοντὰ στοὺς σκυμμένους κρίνους
ἀπλωσες τὰ χέρια σου γύρω στὸ λαιμό μου κι ὅλα γίναν ἓνας
κρατημένος ἀνασασμός
κ' ἡ μαργαρίτα τοῦ ἡλίου φυλλορρόησε
γιατί δὲν ἦτανε πιὰ κανεὶς νὰ τὴ ρωτήση.

ΦΩΝΤΑΣ ΔΙΑΛΕΙΣΜΑΣ

Ἐπειδὴ παρ' ὅλα τὰ ἄρ-
θρα καὶ τὶς σχετικὲς
μελέτες ποὺ ἔχουμε
δημοσιεύσει, πολλοὶ μᾶς
ρωτοῦν ἀκόμα τί εἶνε

ὁ Συναίσθηματισμός, ἀπαν-
τοῦμε ἐδῶ μὲ δυὸ λόγια:

Ὁ Συναίσθηματισμός εἶνε
μιὰ τάση καλλιτεχνικὴ αὐστη-
ρὰ αἰσθητικὴ, ποὺ ἔχει σκοπὸ
τὴν ἀπόδοση τοῦ συναισθη-
ματος μὲ σύγχρονα ἐκφραστι-
κὰ μέσα.

Στὴ ζωγραφικὴ π.χ. ἀλλοιώνουμε τὶς
γραμμὲς καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ἀντικειμένου
μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ ἀποδίδουμε—
ὅσο μποροῦμε ἐντονότερα—τὸ συναίσθη-
μα ποὺ τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ μᾶς γεννᾷ.
Τόνίζουμε μᾶλλον λόγια τὰ χαρακτηριστικὰ
σημεῖα τοῦ ἀντικειμένου (γραμμικὰ καὶ
χρωματικὰ) γιὰ νὰ ἀποδώσουμε τὸ χαρα-
κτῆρα του ποὺ παράγει στὴν ψυχὴ μας τὸ
συναίσθημα.

Ἡ ἀλλοίωση αὐτὴ τῶν γραμμῶν καὶ
τοῦ χρώματος ἐπιτυγχάνεται μὲ σύγχρονα
ἐκφραστικὰ μέσα, δηλαδὴ μὲ μέσα, ποὺ
μᾶς παρέχουν οἱ νεώτερες σχολὲς (ἐξπρεσ-
σιονισμός, φουτουρισμός, κυβισμός, πριμι-
τιβισμός κ.λ.π.). Ἐπειδὴ δὲ ἡ μορφή (παρ'
ὅλες τὶς ἀλλοιώσεις τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ
χρώματος πρέπει νὰ διατηρεῖ τὴν κλασι-
κὴ της ὑπόσταση γιὰ νὰ εἶναι κατανοητὴ,
καταλήγουμε στὸν ὀρισμὸ πὼς ἡ ἀπόδοση
τοῦ συναισθηματος στὴ συναίσθηματικὴ
ζωγραφικὴ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν πρόσμι-
ξη τῶν ζωντανῶν στοιχείων τῆς παράδοσης
καὶ τῶν μοντέρνων ἐκφραστικῶν μέσων.

Στὴν ποίηση καὶ τὴ λογοτεχνία γενικὰ,
ἀποδίδουμε τὸ συναίσθημα μὲ ἐκφράσεις
καὶ προσδιοριστικὰ ἐπίθετα ὅσο παίρνει
τολμηρά, διατηρώντας ὅμως τὸν ἔλεγχο
τῆς λογικῆς στὸν εἰρμό τῶν εἰκόνων καὶ
τῶν παραστάσεων, ἔτσι ποὺ στὸ σύνολό
του τὸ ὅλο ποίημα ἢ λογοτέχνημα νὰ εἶ-

Ο ΜΗΝΑΣ

νε κατανοητό. Τὸ ἴδιο
μποροῦμε νὰ κάνουμε
καὶ σὲ κάθε ἄλλη ἐκδή-
λωση τῆς Τέχνης.

Στὸ σημερινὸ φύλλο μας δημοσιεύεται
τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Niccolo Sigillino ποὺ
ἀναγγείλαμε ἀπ' τὸ προηγούμενο, γιὰ τὴ
νεώτερη ποίησή μας. Ἡ προσωπικότητα
τοῦ ἰταλοῦ αἰσθητικοῦ καὶ μελετητῆ τῆς
σύγχρονης εὐρωπαϊκῆς ποιήσεως, εἶναι κι
ὅλας γνωστή, στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ ἀπὸ διά-
φορα σημειώματα κι' ἄλλες πληροφορίες,
ποὺ προέτρεξαν καὶ ἐδρέωσαν μιὰ ἀπὸ τὶς
στερεώτερες σύγχρονες πνευματικὲς μορφές.

Ὁ κ. Sigillino ποιητῆς ὁ ἴδιος, κριτι-
κὸς συνεργάτης τῶν μεγαλύτερων λογοτε-
χνικῶν ὀργάνων τῆς Ἰταλίας, ἐξέδωσε τε-
λευταία ἓναν περιήρημο τόμο μελέτης του
γιὰ τὴ μοντέρνα ποίηση τῆς Εὐρώπης μὲ
τὸν τίτλο «Ἡ κρίση τῆς Καλλιότητος», ἀ-
ποσπάσματα τῆς ὁποίας δημοσιεύτηκαν
στὸ περιοδικὸ τῆς Ρώμης «Pagine Nu-
ove» καὶ στὴν ὁποία ἀξιόλογος χῶρος πε-
ριέχεται γιὰ τὴ νέα μας ποίηση.

Τὸ ἄρθρο τοῦτο τοῦ κ. Sigillino ποὺ
δημοσιεύτηκε στὸ «Il Popolo» εἶναι μιὰ
θετικὴ, δίκαιη καὶ ἀπολυτρωμένη ἀπὸ συγ-
καταβάσεις μελέτη γιὰ τὶς ἀληθινὲς νέες
ποιητικὲς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδας. Μὲ κρί-
ση εὐρύτατη, μὲ παρατηρήσεις γεμάτες ἀ-
πὸ πλούσιο ὄραμα καὶ σταθερὴ ματιὰ πᾶ-
νω στὶς οὐσιαστικὲς περιοχὰς τοῦ νέου λυ-
ρισμοῦ μας, κατατάσσει μὲ τολμηρὴ δι-
καιοσύνη ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ τοὺς πραγμα-
τικὸς πρωτοπόρους ποιητῆς μας κι' ἀπ'
τὴν ἄλλη παραμερίζει τοὺς πανομοιότυ-
πους συρραλιστῆς μας, μὲ διείσδυση καὶ
πλούσια ἀμεροληψία, στὴν ὁποία δὲν μᾶς
εἶχαν συνηθίσει ὡς τώρα οἱ ἀνεύθυνοι ξέ-
νοι καὶ συμπατριῶτες μας φίλοι τους. Ὑ-
πεύθυνη πνευματικὴ μορφή ὁ κ. Sigillino,
καθόλου ἐρασιτέχνης, ξένος πρὸς ὅλους,
μὲ μόνον κριτήριον τὰ κείμενα ποὺ τοῦ

ετέθησαν κάτω απ' τις αισθήσεις του, άλλα στη γλώσσα του κι άλλα στο πρωτότυπό της, έβγαλε το συμπέρασμά του άνόθευτα και καθαρά, σένα επίπεδο κριτικό που τιμάρει κι αυτόν και τους κρινόμενους.

Οί καλομαθημένοι, απ' τους ανθρώπους που οί ίδιοι διαθέτουν, συρραλιστές, δέν μπορούσε παρά να συγκινιόντανε υπερβολικά από την προβολή των πραγματικά νέων ποιητών μας και τη δική τους απομόνωση στον ελάχιστο δημιουργικό χώρο που τους ταιριάζει. Κι' όπως ήταν τό φωτεινό τοῦτο χτύπημα καταπέλτης σωστός, γιατί ερχότανε από ένα χέρι τόσο φημισμένο και τόσο άσυνήθιστα έντιμο και βαρύ, κίνησαν κάθε μέσο και τρόπο για να μετριάσουν την έντύπωση: Αποταθήκανε και πάλι σένα Ιταλό, όχι ποιητή βέβαια (οί ποιητές ξέρουν καλά να διαβάσουν και να ξεχωρίζουν τα ποιητικά κείμενα από τις άχρύνειες παραθέσεις άζων συρραφών λέξεων), όχι αισθητικό, όχι φημισμένη προσωπικότητα, άλλα έναν... έλλημιστή, τον κ. Ποντάνι. Ο κ. Ποντάνι δημοσίεψε ένα άρθρο του για τη... νέα έλληνική ποίηση στο όποιο κανένας δέν υπάρχει, κανένας δέ ζει, ούτε ο Καζαντζάκης, ούτε ο Ρίτσος, ούτε ο Νίκος Παππας, ούτε η Μπούμη, ούτε ο Πρεβελάκης, ούτε ο Σφακιανάκης, ούτε ο Βρεττάκος. Ο Σικελιανός μόλις διαφαίνεται με μιá σγκατάβαση συγκινητική, ο Μελαχροινός δέν έφερε τίποτα στη νέα μούσα μας για να μνημονευθεί κι' από τους ίδιους αυτούς, μόνο ο Σεφέρης και λίγο-λίγο παρακατιανά ο Έλύτης, που για να τον ζωηρέψει τοῦδωσε (άκούσατε! άκούσατε Θεοί!) τον τίτλο του αντίστασιακού ποιητή, για κείνον φαίνεται «τόν άνδυπολοχαγό της... Έλβετίας», που θυμήθηκε να γράψει όταν είδε πόσο συγκλονίσαν την ποιησή μας εκείνα τα ποιήματα που περιείχε τό «Αίμα των Αθών». Θα μπορούσε ο κ. Ποντάνι να δνομάσει τό άρθρο του: «Ο κ. Σεφέρης» και νάναι έν τάξει με τον έαυτό του και μύλους. Μα δέ θα τώθελαν έτσι οί φίλοι του. Και τό χειρότερο μόλις έμαθαν τό άρθρο του Siggillino που δημοσιεύουμε, επανήλθε με άλλο σημείωμά του στο περιοδικό «Ίδέα» της Ρώμης, στο όποιο υπεραμύνεται των απόψεών του και επιτίθεται προσωπικά,

όπως μάς πληροφορήσαν, έναντιόν της Ρίτας Μπούμη και του Νίκου Παππá. Θα θέλαμε να καθησυχάσουμε τον κ. έλλημιστή. Και να τον ρωτήσουμε αν διάβασε τα κείμενα των άλλων που άρνιέται κι' επιτίθεται. Τί να τους κάνουμε λοιπόν τους άλλους πούχουν αντίθετη μ' αυτόν γνώμη; Τί να τους κάνουμε τους Φιούμι, τους Γκοβάνι, τους Ούγκο Μπέττι, τους Σιτζιλίνο, τους Μάρκ Βαν Ντόρεν, τους Μπακελάν, τους Στομέο, και τους τόσους άλλους, που διαβάσουν τα κείμενα των άληθινών ποιητών μας στη γλώσσα τους μάλιστα, κι' ένθουσιάζονται και δέ συγκινούνται καθόλου από τους προσατεμένους του κ. Ποντάνι; Τί να τους κάνουμε λοιπόν; Θα λάβετε, κύριε, Ποντάνι κι' από δω κι' από την Ιταλία κι' από άλλου την απάντηση που σάς όφείλεται άμα διαβάσουμε κι' έμεις όσα γράφετε. Μα πώς θα μπορέσει ποτέ ένας ευρωπαίος, ο κ. Ποντάνι, να δικαιολογηθεί για τέτοιες αυθαίρεσιές και τέτοιες άγνοιές του, για την ποίηση του τόπου, που λέει με τον τίτλο τουλάχιστο του έλλημιστή, πώς μελετάει και γνωρίζει; Πιστεύουμε πως θα λάβει άφορμή, έστω από τούτη τη θλιβερή γιαυτόν ιστορία, να μελετήσει πιδ καλά τη νέα μας ποίηση και να βρει της άληθινές πηγές κι' έξελξεις της, όπως πιδ κάμουν όλοι όσοι άμερόληπτα κι' άντικειμενικά νοιάζονται για τό νέο μας λυρισμό, μακριά από την κλίκα του άσήμαντου Σεφέρη.

Διαβάσαμε τώρα και την επιστολή αυτού του κ. Ποντάνι. Ο κ. Π. δέν άρέσκειται σαυτές τις άφρονες έκδουλεύσεις των αυθεντιών του. Ανέλαβε προσωπική επίθεση κατά της Ρίτας Μπούμη και του Νίκου Παππá μένα γράμμα του στο ίδιο περιοδικό στις 28-8-49. Ο κακόμοιρος καθηγητής του Ιταλικού Γυμνασίου Θεσβόνικης, ο άλλοτε δυνάστης των δωδεκανήσων μας, τά βάζει με θεούς και ανθρώπους, με τις Ιταλικές προσωπικότητες που άσχολήθηκαν κατά καιρούς ένθουσιαστικά με την ποίηση του Παππá και της Μπούμη και ώρύεται γαβριώντας μέναν τόσο υποπτο ζήλο για τους δυό στιχουργούς της κλίκας. Τί να γίνει μικρὲ κύριε Ποντάνι; Είστε τόσο

θραύς, τόσο μικρός, τόσο άνάγωγος, πομόνο οί αποστάσεις και τά σύνορα που μάς χωρίζουν σάς διασώζουν. Δηλαδή τρόπος του λέγειν. Γιατί δέν πρόκειται να σωθείτε με τίποτα. Θα σάς ξεσκεπάσουμε κ. Π. σ' όλη την έκταση της άθλιας δουλειάς που πιάσατε να κάμετε με τόση δουλική προθυμία. Κι' έδω και στον τόπο σας θάκούσετε τόσο ήχηρους κολάφους γύρω απ' τά μάγουλά σας, που θα πληροφορηθήτε πάλι από τους έλληνες, πώς είναι δύσκολη δουλειά ή συκοφαντία, τό θράσος και τό ξεπούλημα της συνειδήσεως. Βέβαια έσεις είστε ένας άσήμαντος κι' άγνωστος μέσα στην πανδαισία των έξόχων δνομάτων της πατρίδας σας. Μα έστω και στον τελευταίο άνθρωπο της γής, νομίζουμε χρέος μας να σταλάσουμε μιá σταγόνα τύψης, έναν κόμπο συναισθήσεως για τη μεγάλη του ενοχή.

Οί νεότεροι πρέπει να μαθαίνουν μερικά πράγματα της πρόσφατης πνευματικής μας ζωής, για να κατατοπίζονται πάνω σε πρόσωπα και πράγματα. Γιατί μόλις βγοῦνε στη ζωή και γνωρίζουν μιá κατάσταση, που όρισμένοι παράγοντες τεχνικά και ψεύτικα τη διαμόρφωσαν, την πιστεύουν, κι' άδικουῦν άλλα πρόσωπα, μειώνουν τη σημασία της αξίας τους και λογαριάζουν για φυσιογνωμίες άλλα άτομα που ως χτες ήταν ύποτελή και κόλακες αυτών, που σήμερα νομίζουν πως μπορούν να έξουδετερώσουν. Ο 'Οδ. Έλύτης έξαφνα, είναι αυτός που μιá κλίκα όρισμένων ανθρώπων τον παρουσιάζει σά... σπουδαίο ποιητή. Κι' ο ίδιος δέν δείχνει πως δέν τό πιστεύει. Λίγο πριν από δέκα χρόνια έγραφε στο Νίκο Παππá: «Είστε μιá έξοχη φωνή. Αν είχαμε δυό—τρεις σαν κ' έσας στην Ελλάδα θάταν άλλοιώτικη ή πνευματική μας ζωή». Τί να πρωταριθμήσουμε; Πήγε στα 1940, στα Τρίκαλα ειδικά για να γνωρίσει τό Νίκο Παππá, που τότε με τάρθρα του τά περίφημα στην «Καθημερινή» και τους άληθινά καινούργιους στίχους του, καθοδηγοῦσε πραγματικά τη νέα αίσθηση στην Τέχνη μας. Δέν τον δέχτηκε την πρώτη φορά κι' ή κούρσα του ποιητή της... Έλβετίας έφυγε για να ξαναγυρίσει

τό απόγευμα. Όταν τυπώθηκε τό «Αίμα των Αθών» στα 1945, ο Καζαντζάκης στο στίτι του Μαυροματαίων 2, παρουσία του κ. Έλύτη, άγκάλιασε μ' ένθουσιασμό τό Νίκο Παππá και τον άποκαλούσε «μεγάλη άποκάλυψη». Ο κ. Έλύτης άποσύρθηκε σ' άλλον όμιλο κατακόκκινος και θορυβημένος. Και τότε ο Παππás τον πλησίασε με καλωσύνη κι' ειρωνία λέγοντάς του: «Μά τι στενοχωρέθηκες 'Οδυσσέα; Τόν πιστεύεις καῦμένο τον Καζαντζάκη;»

Μια απ' τις πληγές της νέας μας λογοτεχνίας είναι κι' ή υπόθεση του νεαρού (στην ποίηση βέβαια) Νίκου Γκάτσου, που μαζί με τον Μίτση, τη Μάτση, τό Νάνη και τους άλλους μεγάλους συναδέλφους του των τριάντα πέντε έν συνόλω στίχων, άπασχολουῦν συχνά τον τόπο μας μα και τό έξωτερικό, σά δείγματα (άκουσον ο Σαπφώ Λεσβία!) της νέας μας ποίησης. Ο κ. Γκάτσος φυσικά έχει μιá διαφορά από τους Σεφεροελύτηδες. Και άρρενωπή έλλημιστικότητα έχει και μιá ουσιαστική λυρική επικοινωνία με τις άνθρώπινες φλέβες. Μα είναι τόσο λίγος κι' έχει τόσο σηκώσει τον άμάνε του! Όλη ή ιστορία του Γκάτσου είναι πάλι πταίσμα δυό δικών μας: του Γιάννη Σφακιανάκη και του Νίκου Παππá. Όταν τύπωσε στα 1943 τη λιγόστιχη «'Αμοργό», οί φίλοι του, οί συμποκεριστές του, όπως κάμουν πάντα τις δουλειές τους άπόφευγαν να τον ενισχύσουν και να δώσουν μιá σημασία στο βιβλιαράκι του. Έπεσε πλάι στους δικούς μας. Εκεί στον «Αετό», τότε «Πυρό», όλο γλύκα τους εκλιπαροῦσε και βεβαίωανε πως μόνο απ' τη δική τους γνώμη θα έξαρτήσεται τό άν θα προχωρήσει ή όχι στην ποίηση. Ο Παππás τον άπόφευγε. Μα ο Σφακιανάκης πιδ μαλακός έπεσε πλάι στον Παππá κι' ένίσχυε τις παρακλήσεις του Γκάτσου. Τοῦ έδωσαν από τρεις σειρές για την «'Αμοργό», γεμάτες άγάπη, τη στιγμή που όλοι τον ειρωνευότανε για μερικές πραγματικά έμετικές άνοησιές. Τις τύπωσε στο χαρτί και τις περιέφερε παντού για την έπιβολή του. Έκτοτε νομίζει πως

προχώρησε και ... μεγάλωσε γιατί τον με-
τάφρασαν οι φίλοι της κλίμας τους και
δεν ντρέπεται κοτζάμι άντρακλας, με άν-
τρίκια αισθαντικότητα, να στέκεται ανά-
μεσα στις ποιητικές μούμιες, για χατήρι
λίγων ξευπηρετήσεων που του κάμουν κι'
αυτονου. Οι νέοι όμως ως μαθαίνουν
κάμποσα πράγματα κι' ως σχηματίζουν
τη γνώμη τους απ' τη μικρή ιστορία του
τόπου μας κι' από το ήθος των ανθρώ-
πων, που φιλοδοξούν να ονομαστούν
ποιητές!

Όταν οι συρραλιστές νόμιζαν πως με-
σουρανοῦσαν στον τόπο μας, μιλώντας
μόνο με τον εαυτό τους, πιστεύοντας πως
έκπροσωποῦν τη μόνη .. νέα τάση στην
Τέχνη και διέθεταν το γνωστό οργανό-
τους «Νέα Γράμματα», δεν καταδεχότανε
νάσχοληθουν με κανένα άλλο έργο, κανε-
νός άλλου λογοτέχνη, έξω απ' τη στενή
κλίμα τους, που δεν πόρεσε ποτέ νάβρει
απήχηση στον τόπο μας και στην ψυχή
των νέων, που έβλεπαν με το αλάθητο
ένστικτό τους παρηγοριά και λύση της ά-
γωνίας τους, σάλλα έργα. Ένας απ' τους
καλούς νέους ποιητές μας, ο Γιάννης Ρί-
τσος, που έστειλε τα βιβλία του στο περι-
οδικό των συρραλιστών και δε μιλούσαν
ποτέ για κείνον, και που στους διαδρό-
μους των παρασκηνίων του έφερναν περι-
φρονητικές κατηγορίες, τους έστειλε μια
σειρά απ' τα ποιήματά του, που δεν ανε-
γνώριζαν, γιατί δεν έφερναν υπογραφή
φιλική τους, με την υπογραφή Κ. Έλευ-
θερίου. Οι συρραλιστές μας, που ποτέ δεν
κατάλαβαν τι θα πει ποίηση και την έ-
νοιωσαν μόνο σαν προσταγή πανομοιότυ-
πης τεχνικής, δέχτηκαν μ' ένθουσιασμό τα
ποιήματα του Ρίτσου—Έλευθερίου και
τα τύπωσαν πανηγυρικά στο περιοδικό
τους. Το αυθεντικό τούτο ανέκδοτο που
δεν κοινολογήθηκε επίσημα μέχρι σήμερα,
άποδειχνει σ' αρκετό βαθμό το πνευματικό
ήθος των ανθρώπων της κλίμας εκείνης,
την πνευματική μάθησή τους και το όριο
της εμπιστοσύνης τους προς τον εαυτό
τους. Ας τα μαθαίνουν αυτά τα πραγμα-
τάκια οι νεώτεροι.

Ό ιδρυτής του συναισθηματισμού ζω-
γράφος Τάκης Βαλσάμ εκθέτει οριστι-
κά στη Ρώμη και στο Μπόστον εκθέσεις
πίνακές του. Υπάρχει δε μεγάλη πιθανό-
τητα να γίνει έκθεσή του και στο Παρίσι.
Οι άνθρωποι που πατρонаρουν την έρ-
γασία του εκλεκτού ζωγράφου σε τόσο
σημαντικά καλλιτεχνικά κέντρα του έξωτε-
ρικού, είναι αρμόδιοι και υπεύθυνοι και
δίδουν το βάρος που ταιριάζει σε ένα τέτοιο
καλλιτεχνικό γεγονός. Η αμερικανής ζω-
γράφος μίσσεσ Land στη Βοστώνη, ο
ποιητής Πιερ Λουίτζι Μαριάνι στη Ρώμη
έξεδήλωσαν ανέκαθεν τη ζωηρή αγάπη
τους για το έργο του αρχηγού της συναι-
σθηματικής σχολής, που με τόση ποίηση
δίνει το συναίσθημα και κάμει το χρώμα
να παίρνει το όνειρικό φτέρωμά του.
Χαιρετίζουμε απ' το περιοδικό μας το
γεγονός αυτής της καλλιτεχνικής έπιτυχίας
του Βαλσάμ, που άντανακλά σόλη την έλ-
ληνική δημιουργική περιοχή.

Ό κύκλος των συναισθηματιστών απο-
φάσισε τη διοργάνωση μιας σειράς
διαλέξεων για το χειμώνα στην Αθήνα
και στον Πειραιά. Όμιλητές θάναι οι κ. κ.
Τάκης Βαλσάμ, Νίκος Παππας, Γιάννης
Σφακιανάκης και Μηνάς Δημάκης, οι ό-
ποιοι θα διαπραγματευθούν τα προβλή-
ματα του συναισθηματισμού, τις επιδιώ-
ξεις του, τις σχέσεις του με τον καλλιτέχνη
και το κοινό και γενικότερα με τις συγ-
κριτικές έπιτεύξεις του προς τις άλλες νέες
τάσεις, έναντι των οποίων τόσοσ καθο-
λική ύπεροχή άπηχεϊ. Οι διαλέξεις αυτές
που θα τις οργανώσουν οι «Νέοι Ρυθ-
μοί» με κάθε φροντίδα και σοβαρότητα
θα δώσουν έναν αληθινό τόνο στην πνευ-
ματική μας ζωή και ειδικά στις νέες καλ-
λιτεχνικές τάσεις, που τόσες άπορίες και
τόσα έρωτήματα προκαλούν, ανάμεσα
στους νέους πνευματικούς ανθρώπους,
που βρίσκονταν σάληθινό πέλαγος άσυ-
δοσίας, προτού παρουσιαστεί το μοναδικό
αισθητικό κίνημα του συναισθηματι-
σμού.

Ένα από τα καλύτερα λογοτεχνικά
σωματεία μας είναι άναμφισβήτητα ο
«Σύνδεσμος Έλλήνων Λογοτεχνών».
Στους κόλπους του συγκαταλέγονταν με-
ρικά απ' τα καλύτερα όνόματα της λογο-
τεχνίας μας ανάμεσα στους νεωτέρους και
πολλούς νεώτατους που άποτελούν τις
καλλίτερες έλπίδες. Έστερα από μια δρα-
στηριότητα ζωηρή, εκδηλώσεις πνευματι-
κές ποικίλες, διαλέξεις, διαγωνισμούς λο-
γοτεχνικούς, έπαγγελματική μέριμνα, φι-
λολογικά μνημόσυνα και συμμετοχή σε
κάθε άξια και σοβαρή εκδήλωση του τύ-
που, το καλό τούτο λογοτεχνικό σωματείο,
είχε σημειώσει μια περίοδο σιωπής και
αυτοδιαλύσεως, που πίκρανε πολύ όσους
είχαν αγαπήσει και εκτιμήσει τη ζωντανή
διαδρομή του.

Έυτυχώς τον τελευταίο καιρό, ύστερα
άπό μια άποτυχοῦσα προσπάθεια συγγω-
νευσεώς του, με το άλλο αξιόλογο σωμα-
τείο, την «Έταιρεία Έλλήνων Λογοτε-
χνών», ο Σύνδεσμος άνασυγκροτήθηκε έ-
καμε έκλογές νέου Προεδρείου κι' άνανε-
ωμένος πιά ξεκινάει για νέες εκδηλώσεις,
που δεν άμφιβάλλομε πως θα σημειώ-
σουν την καλλίτερη έπιτυχία. Συγχαίρον-
τας οι «Νέοι Ρυθμοί» τη νέα διοίκησή
του, εύχόμαστε κάθε πρόοδο κι' έπιτυ-
χία στους σκοπούς του, βέβαιοι για την
πνευματικότητα των άγώνων του, που θα
τους παρακολουθήσουμε με τη συναδελφι-
κότητα και τη στοργή που τους άξίζει.

Το περιοδικό μας από καιρό περιελάμ-
βανε μέσα στους συνεργάτες του και
τον ποιητή Μηνά Δημάκη. Από το φύλλο
μας όμως έτούτο άναγγέλλομε με μεγάλη
χαρά πως ο κ. Δημάκης μπαίνει στον πιο
στενό κύκλο μας, τακτικός κι' άμεσος συμ-
παραστάτης στη δημιουργική άνανέωση
που προβάλλεται από την ομάδα μας. Η
συγκρότηση του κ. Δημάκη, ή εύαισθησία
του, ή κατανόησή σου για τα ποιητικά
και καλλιτεχνικά προβλήματα της νέας
Τέχνης, προσθέτουν ένα σύμμαχο πολύ-
τιμο και μια δύναμη αληθινή στις άλλες
που διαθέτει ο πνευματικός κύκλος μας.

Από το τεῦχος έτούτο άρχίζει ή δημο-
σίευση σειράς κεφαλαίων από το νέο
μυθιστόρημα του Γιάννη Σφακιανάκη,
τα «Χώματα του Νότου». Ο Σφακιανά-
κης δημιουργός με σπάνια ποιητική εύ-
αισθησία, άνανεωμένος μέσα στα καλλί-
τερα αισθητικά πειράματα, πρωτοπόρος
του συναισθηματισμού, δίνει με το νέο
του πεζογράφημα που τυπώνεται σε βι-
βλίο, ένα καινούργιο δείγμα της τέχνης
του και μιάν άπάντηση στις μέτριες πε-
ζογραφικές επιδιώξεις των συναδέλφων
του, που δεν κατάφεραν να μετουσιώσουν
πέρα απ' το συμβατικό μυθιστόρημα, μια
συνθετική μορφή πεζογραφίας. Ο Σφα-
κιανάκης συνδυάζοντας μια πείρα τεχνική
σπάνια, τη λυρική ιδιοσυγκρασία του με
ρεαλιστικά στοιχεία ιδιότυπης όρμής και
ξέστας, θα δώσει με τα «Χώματα του
Νότου» ένα νέο τολμηρό τύπο μυθιστο-
ρήματος, προχωρημένου και πρωτότυπου,
που θα καθοδηγήσει τη διψασμένη νεό-
τητα και θα ξυπνήσει πολλές άπορίες σε
κείνους που ζούνε ήσυχoi κι' άνυποψία-
στοι τη ζωή τους, με την άίσθηση πάνω
άπό την επιδερμίδα τους.

Επί τέλους άκούστηκε και μια φωνή
πάνω στο γνωστό έπεισόδιο του περι-
οδικού «Τέχνη» της Πόλης με τον συνερ-
γάτη μας κ. Γιάννη Σφακιανάκη.

Η κ. Άλκης Θρούλος στο άρθρο της
«άπουσίες» που δημοσιεύτηκε στο πρώτο
φύλλο της λογοτεχνικής εφημερίδας «Ση-
μερινή εποχή» γράφοντας σχετικά με την
έπαγγελματική συνείδηση των λογοτεχνών
λέει ανάμεσα στ' άλλα : «Τις προάλλες
έναπεριοδικό δεν περιορίστηκε ούτε και
στην άτοπα καθιερωμένη κλοπή' έφθασε
σ' ένα καταπληκτικό σημείο άναίδειας.
Δημοσίευσε χωρίς άδεια ένα κείμενο. Ό-
ταν ο ποιητής διαμαρτυρήθηκε, το περιο-
δικό τον καθίβρουσε! Του είπε ότι το ποί-
ημά του—αυτό που είχε αυτόβουλα δια-
λέξει να συμπεριλάβει στις σελίδες του—
είναι άθλιο ... ότι ο ίδιος είναι κουτός,
μια που δεν καταλαβαίνει πόσο μέγιστα
τιμήθηκε από τη συγκατάβαση του πε-
ριοδικού να τον άναγνωρίσει ως συνεργ-

γάτη του (!) Ποιός συνάδελφος στάθηκε πλάι στον διγμένο ποιητή ;

Ποιό σωματείο τον υπεράσπισε, καυτηρίασε όπως θα άρμοζε την προπέτεια του περιοδικού, κήρυξε το περιοδικό σε διωγμό ; Το επεισόδιο πέρασε απαρατήρητο και άσχολιστο».

“Αν και δεν αναφέρει ονόματα όμως είναι φανερό ποιους ύπονοει ή κ. Ουράνη, ή όποια με το θάρος και την ειλικρίνεια που τη διακρίνει πάντα, κάνει ό,τι θα έπρεπε να κάνουν όλοι οι συνάδελφοι έξέ αλληλεγγύης που πολλοί χωρίς άλλο θα έχουν βρεθεί ή και θα βρεθούν στην ίδια θέση, έφ’ όσον πάντα θα υπάρχουν κάτι έντυπα και κάτι Μάνοι ... που θα αυθαιρετούν και θα βρίζουν. “Όστόσο μια φωνή από έναν υπεύθυνο και εκλεκτό άνθρωπο των Γραμμάτων μας όπως είναι ή κ. Ουράνη δεν είναι χωρίς σημασία. Τέτοιες φωνές πρέπει ν’ ακούγονται συχνά άπ’ όλους μας για παρόμοια ή και για άλλα ζητήματα, για να μπαίνουν οι άναιδεις στη θέση τους.

Τ Α Β Ι Β Λ Ι Α

ΡΙΤΑΣ ΜΠΟΥΜΗ - ΠΑΠΑ : « “Η Καινούργια Χλόη”, Έκδοση Α. Μαυρίδη, Αθήνα 1949.

“Η επιθυμία μου ήταν πάντα να γράψω για τη νέα μας ποίηση, όχι όπως τη βλέπει ένας άλλος αλλά όπως τη βλέπω εγώ. Θα φανεί ίσως παράδοξο αυτό που λέω, αλλά είναι ένας πικρός άθλος να βλέπεις «προσωπικά», και τον φαντάζομαι άκόμα πικρότερο προκειμένου για τη σύγχρονη ποίηση, και για ποιητές που ή επίσημη άς ποίηση τους έχει ήδη αναλύσει και τοποθετήσει, τους έχει δώσει μια όνομαστική διάκριση, κι ένα δικαίωμα άς ποίηση να περιφέρουν την ποιητική τους έλευθερία στους άνοιχτους χώρους της τέχνης. Μερικοί νομίζουν πως βλέπουν με το βλέμμα τους, πως άκοϋν με τ’ αυτιά τους πως ψαύουν με τα δάχτυλά τους, πως σκέπτονται με το μυαλό τους, ενώ ή προσωπικότητά τους έχει διαμορφωθεί από το ύψος των άλλων, και το πολύ πολύ—και έχει τοϋτο άρκετή σημασία όταν κατορ-

θώνεται—έχει γίνει ένδυμα της σάρκας των ένα με το σχήμα της. “Όταν το οϋσιώδες παραμένει έξω, κινείται στο άλλοτριο, ενώ όταν αυτό το άλλο φωνάζει μέσα στο αίμα, σημαίνει κάτι σαν μια όδύνη δημιουργίας. Και ή κριτική νομίζω έχει το δημιουργικό στοιχείο σε σχετική βέβαια μοίρα, που ή ανακοίνωσή του σημαίνει έκτός από μια παρόρμηση πηγής, και θέληση σκέψη, κατάταξη. “Ίσως μάλιστα αυτά τα δεύτερα στοιχεία, που δεν άφίνουν την τυχαίότητα να βγάλει αυθαίρετα συμπεράσματα, έχουν άληθινή κριτική σημασία όταν συμπλέκονται και συνδυάζονται με τη διαίσθηση, με τη ματιά, με την όραση.

Δίκαια, αν ξεκινήσει κανείς από μια βασική άστάθεια καιρική, διατυπώνεται ή αντίληψη, πως τίποτα δεν μπορούμε να ξέρουμε για την ποίηση, μια και το άτομο που την παράγει, αιώρείται στο χάος της ήθικης του άνυπαρξίας, πως το ζωϊκό είναι κι αυτό ρευστό και έναλλασσόμενο σαν το ποτάμι, και πως ό,τι ίσχύει για τα πνευματικά προϊόντα και τα πλάσματα της καλαισθησίας είναι το γούστο της στιγμής, διαμορφωμένο από χιλιάδες άλλα γούστα. Είναι και κάτι άλλο που μοιάζει με κανόνα άπρηχαιώμένο, που του γίνεται χρήση γιατί στη θέση του δεν έχει μπει τίποτ’ άλλο. “Έχω έκφράσει άλλοτε την γνώμη, πως μια κριτική πάνω στην κριτική δεν θα έβλαπτε, αλλά να γίνεται από ανθρώπους που νάχουν και κριτήρια, και συνείδηση των κριτηρίων τους, και συναισθηση της ευθύνης τους. Που είναι όμως αυτοί οι άνθρωποι ; Στο μεταξύ υπάρχουν τουλάχιστον έκείνοι που ύψώνουν τη φωνή τους, και τολμούν να λέν την άλήθεια, και είναι κάτι τον καιρό της κριτικής άσυνδοσίας και της πνευματικής συναλλαγής.

Με τη μεγαλύτερη ποιητριά μας γνωρίστηκε από τα «Τραγούδια στην άγάπη». Είναι στη Σύρο και είμουνα στο ‘Ηράκλειο, που ήταν τότε στον πνευματικό κολοφώνα του, αν κι έλειπε στα τσιζιδία του το μεγάλο άποδημητικό μας πουλι ή Νίκος Καζαντζάκης—συχνά πυκνά όμως άραζε περίγυρα και τον είχαμε στις συντροφίες μας—Τι καιροί ήταν εκείνοι, τι γνωριμιά ! Θυμάμαι πως έκανα και μια όμιλία γι’ αυτά τα τραγούδια, τόσο μου είχαν άρέσει. “Ακόμα δε μπορώ να λησμονήσω άρκετους από τους στίχους των «Τραγουδιών». Τι όξύτητα συναισθηματική, τι πάθος, τι άλήθεια μέσα σε μια σπάνια γυναίκα τρυφερότητα, δοσμένη μ’ έναν άρμονικό και πλαστικό στίχο. Οι κραυγές τούτες έπεσαν σαν ύρινη βροχή επάνω σ’ ένα διψασμένο χόμα. Οι μορφές της Μαρίας Πολυδούρη και του Καρυωτάκη είχαν φορέσει την πορφύρα του μαρτυρίου, και ή όμιλία τους στάλαζε πικρία χωρίς έπάνοδο, άληθινή και άνένδοτη, ν’ άργοσβύνει μέσα στις τρίλιες των γόων και των κλαυσιγέλων. “Υ-

στερα ήρθε ή θρησκευτική Μελισσάνθη και πολύ άργότερα ή ύποστασιακή Ζωή Καρέλη.

“Η Ρίτα Μπούμη άκόντιζε έξέ άρχής πολύ μακριά, χωρίς και ή ίδια να το ύποπτεύεται. “Αν έκλεισε το αίσθημα και την έρωτική κραυγή της μέσα στον κανονικό και ήχηρό συμβολιστικό έντεκασύλλαβο, είχαν γιατί έπρεπε να τραγουδίσει έτσι και όχι άλλιώς, άφοϋ μάλιστα ή όμιλία και ή ποιητική παιδεία εκείνης της έποχής ήταν το μουσικό κλίμα του συμβολισμού. “Όμως έδω δεν είχαμε μονάχα μια έκφραση λεκτική, αλλά μια φωνή που γέμιζε τον ήχο και φτεροκοπούσε στο κέντρο των όνομάτων. Και δε μπορούσε νάταν διαφορετικά με μια σαφική ίδιοσυγκρασία, με μια διψαλέα και τόσο θερμή φωνή, και τόσο δονούμενη. Μια ίερη βακχεία, μια κοσμοκλή άγιωσύνη, μια άναχωρητική διάθεση. Φυγή και νόστος συσπειρώνονται στους «Σφιγμούς της Σιγής». Έγκρατέρηση, σιωπή, έκσταση, περισυλλογή, ένάτηνση, προετοιμάζουν τη δοκιμασία της, τη μικρή της όδύσεια στην πλατιά θάλασσα του έπικού λυρισμού.

“Ο πόλεμος και ή κατοχή είναι οι ιστορικές άφορμές που θα ώθήσουν την ποιήτρια στα μεγάλα της φτερουγίσματα. Δέ μπορεί να κλείνεται ή πλατιά αυτή ψυχή μέσα σε στενούς άσφυκτικούς χώρους, δεν άντέχει σε ίσχιόφωτα, σε ψελλίσματα, σε χαμηλούς κλαυσιγέλους, σε όπάλινους τόνους, σε σμάλτα ή σε άχάτες. Μέσα της φωνάζει το αίμα μιας φύσης με τους ζωτανούς θρύλους της, μιας ανθρωπότητας με τό ποθη και με τους καημούς της. Γκρεμίζει τα μέτρα και άρμενίζει στον έλεύθερον άνεμο κυριεμένη από τον άνθρωπινο πόνο, που τον τρ γουδει πλατιά και γενναίωπρεπα και γνήσια. Το λαϊκό στοιχείο μπαίνει στο κέντρο του τραγουδιού της, οϋσιαστικό και όχι σαν στολίδι ή σαν πλαίσιο περιγραφικό. Το λαϊκό που δεν παιδιρίζει ή δεν όλοφύρεται κλοψιάρικο αλλά άντρείωνεται μέσ’ στον κοινό της γέννας, της φθοράς και της πάλης.

“Η Ρίτα Μπούμη-Παπά είναι ένα άτομο προικισμένο με μια διπλή φύτρα, καλλιτεχνική και ανθρώπινη, και ζει με ένταση και άνάταση έξοχη τους δυο αυτούς πόλους ένωτισμένους συνθετικά σε συναισθημα, σε αίσθήσεις, σε ψυχικότητα. Δέκτη της έξαιρετικής ευαισθησίας που κραδαίνεται, και στις λεπτές και χαμηλές άσρες και στους ύψηλους και άχαλίνωτους ανέμους. Ζυμωμένη ή κραυγή της με την όδύνη, τη χαρά και την όραση της, φυσικής δημιουργίας, χύνεται σε κρουνούς σαν κύμα και όργανο την ίδιαν ώρα που στοχάζεται λαλώντας, τραγουδώντας. “Ένας έπικός λυρισμός άξόδευτος θαρρείς και άκράτητος, κυματίζει επάνω στην «Καινούργια χλόη» πότε πλατύλαλος ύψητηής, πό-

τε ύποβλητικός και γαλήνιος :

«Καταμεσις στο πέλαγος σ’ ένα καυκή από βράχο—χιτισμένος πύργος γιάλινος για τ’ άστρο μου—πίνει τους ήλιους και θεριεύει» (άπό το «Φαροφύλακα»).

«Έλα σήκω λοιπόν να όνειρευτούμε—στα μάγουλά μας, πολλά φύλλα πράσινα—σαν τότε πούχαμε έπαθλο—ένα δαμάσκηνo γαλάζιο». («Συνομιλία με τον έχθρό μου»).

“Η ποιήτρια όφαινει το τραγούδι της με στοιχεία αίσθητικά δημοτικά, με συναισθηματικά κατάλοιπα, όπου ή ένθεση κατάσταση της ψυχής, ή παγανιστική ένάτηνση, ή διάρσηση του όμαδικού άτόμου, συμπλέκονται, ένορχηστρώνονται κυκλικά, θυμελικά θάλεγα, μέσα σ’ ένα πανθείσμο που δε διασπάται, δεν κοινοποιείται σε έλάχιστες ομάδες εικονιστικές, αλλά σε μια συγχρονισμένη έκφραστική ένάργεια, που διατηρεί το σώμα του μέσα στη ροή και μεταλαμβάνει της λυρικής, με την συγκεκρμένη έννοια και εικόνα, οϋσίας, της φυσικής θέλω να πώ παρουσίας του κόσμου.

Αυτό το «παγκόσμιο», που ή πανανθρώπινη του παράσταση αξιώνεται στο έλληνικό χόμο, στην έλληνική ψυχή, που φουτρώνει έδω και διανθίζεται παντού, μπορεί να συγκριθεί με την κοιλάδα μιας μυστηριακής λατρείας άπλης όμως και πάμφωτης, στο μεταίχμιο δυο καιρών.

“Η Ρίτα Μπούμη, αντίθετα από τη Μελισσάνθη και τη Ζωή Καρέλη, δεν είναι «μεταφυσική», μια και δε νοεί ποτέ το ανθρώπινο και το ήθικό στοιχείο έξω από την πλοισίωση του τη ζωϊκή, την εικαστική και τη λαϊκή. Είναι γήινη, τα σύμβολα της έχουν υλικότητα, χρώμα, κίνηση, σημασία και συχνά μια ζρρενωπότητα σπάνια σε γυναίκα. Πικρία κυλάν οι στίχοι της : αλλά και μια πραότητα και μια άβροδίατη διάθεση μελωδική. Είναι συνθετική στις μεγάλες ώδες της, όχι όπως έννοούμε την ποιητική σύνθεση με βάση την παλιά ρυθμοποιία, αλλά με νέα έκφραστική, όπου χωρίς να καταργούνται όλοτελα τα κοινά ρυθμικά μέσα, συντελείται το άποτέλεσμα ποιητικά. Μια τέτια πληθωρική ποίηση δεν άποκλείει τη λυρική καθαρότητα, ούτε τη φαντασία, ούτε το δράμα και το λόγο, αλλά τα περιέχει, τα περιδινει και τα προβάλλει στη μέθη της πρωθόρμητης σύλληψης με στέρεη και συχνά με «κλασική» διεργασία της μορφής. Ρομαντική και συναισθηματική στην έμπνευση, ρεαλιστική στην άπόδοση, ή Ρίτα Μπούμη-Παπά, δίκαια όνομάστηκε ή νέα μας Μούσα, ή νέα Σαπφώ. Τολμώ μάλιστα να πώ πως δεν είναι μονάχα μια δόξα για την ‘Ελλάδα, άφοϋ είναι ή μεγολύτερή μας ποιήτρια, αλλά και ένα λαμπρό και φωτεινό παράδειγμα που θα το ζήλευαν πολλές από τις ξένες

λογοτεχνίες. Δεν είναι μονάχα μιὰ ὀληθι-
νὴ ποιήτρια ἀλλὰ καὶ ἕνας ἄνθρωπος.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Τ Ο Θ Ε Α Τ Ρ Ο

ΩΔΕΙΟΝ ΗΡΩΔΟΥ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ
(Θίασος Βασιλικῶν Θεάτρων, με ἔκτα-
κτη συμμετοχὴ Μαρίκας Κοιτοπούλη):
«Ὁρέστεια» τοῦ Αἰσχύλου.

Τὸ θέμα τοῦ ἀνεβάσματος τῶν ἀρχαίων
τραγωδιῶν ἀποτελεῖ πάντα μιὰ ἀφορμὴ γιὰ ποι-
κίλες διαφωνίες. Ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς καὶ
φαντατικούς ὁπαδοὺς ποὺ προσκολλιοῦνται στὴν
ἴδια ἀτμόσφαιρα καὶ στὸ ἴδιο καλλιτεχνικὸ κλί-
μα τῆς μοίρας καὶ τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκείνης δημο-
κρατίας τοῦ Περικλῆ καὶ τοῦ Αἰσχύλου, ὡς τοὺς
ἐπισημοὺς ἐκ μὴ μῆσεως, ὄλοι τους κουβα-
λοῦν τὴν καθαρά προσωπικὴ τους ἀντίληψη
καὶ τὴν ἀπειρία τῶν λαθῶν τους.

Τὸ ζήτημα τῆς σκηνοθεσίας τῆς ἀθη-
ναϊκῆς τραγωδίας παρεξηγημένο καὶ αὐτὸ στὸν
τόπο μας, ἐντοπίζεται καὶ ἀποθεώνεται στὶς λε-
πτομέρειές του: Στὸ χορὸ, στὴν κίνηση καὶ τὴν
ἀπαγγελία του, στὶς ἀμφιθέσεις, στὸς κοθῶνους
καὶ στὸς αὐλοὺς τῆς ὀρχήστρας. Κι' ἀκόμα δὲ
καὶ στὸς ἀλλοῦς τῆς ὀρχήστρας. Κι' ἀκόμα δὲ
διαχωρίζεται ἡ περιπτώση τοῦ Αἰσχύλου ἀπὸ
τὴν τραγωδίαν τοῦ Εὐριπίδου λόγου χάρι καὶ το-
ποθετεῖται πάντα ἐνιαυτὸ τὸ θέμα τῆς διδασκαλίας
τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν. «Ὅλα τούτα καὶ ἄλλα
πολλὰ τεχνικὰ ζητήματα, ποὺ ἀποτελοῦν φυσι-
κὲς δυσκολίες προσδιορισμοῦ ἐνὸς θεάματος καὶ
ἐνὸς ἀκροάματος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ διόμιση περι-
ποῦ χιλιάδες χρόνια πέρα ἀπὸ μᾶς, δὲν ἀποτελεῖ
παρὰ μιὰ χωρὶς περιεχόμενον φιλολογία μετὰ τὸ
κοινὸ καὶ ἐπίδειξη σχολαστικῆς γραμματολογίας
γιὰ ὅσους τὰ γράφουν καὶ τὰ συζητοῦν, μὰ καὶ
ἀδυναμία νὰ πιάσουν τὸ κεντρικὸ νόημα τοῦ
προβλήματος, ποὺ ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο τοῦ
1949 καθαρὸ καὶ ἀμείλιχτο: πρέπει νὰ παίζον-
ται πιά σήμερον τὰ τεράστια τούτα μνημεῖα τῆς
ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου; Μὲ τοὺς κινδύνους τῆς
δριστικῆς ρήξεώς μας πρὸς τὸ θρησκευτικὸ ἐ-
κείνο θησαυρὸ, ποὺ παρουσιάζονται ἀπὸ τὴν ἀ-
δυναμία ἀναπροσαρμογῆς τους πρὸς τὴ σύγχρο-
νὴ αἴσθηση, δὲ θάπρεπε μόνο κάτω ἀπὸ ὀρισμέ-
νες καὶ ἀνθηρῆς προϋποθέσεις νὰ ξαναξυπνᾶμε
τὶς λαϊκὲς μυσταγωγίες τοῦ τετάρτου πρὸ Χρι-
στοῦ αἰῶνα;

Δὲν ὑπάρχει γιὰ μᾶς ἀμφιβολία, πῶς ὅταν
μιλάμε γιὰ ἀρχαία τραγωδία (ἐξάφραση ἴσως μετὰ
ἄλλες δευτερεύουσες γιὰ ἕνα σημαντικό μέρος ἔργων
τοῦ Εὐριπίδου) δὲν μπορούμε νὰ ἐννοοῦμε «πα-
ρά σ τ α ρ ἡ σ ε α τ ρ ι κ ῆ», ποτὲ στὸν κλει-
στὸ χῶρο, μὰ στὰ ὑπόλοιπα τῶν ἱερῶν τόπων

ποὺ πρωτοπαρουσιάστηκαν, ἀλλὰ γιὰ ἱ σ τ ο ρ ι-
κ ῆ καὶ θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ ἀ ν α π α ρ ἄ-
σ τ α σ ῆ μ ν ῆ μ ῆ ς καὶ τ ο π ῖ ο υ, στὴν ὁ-
ποία τὸ κύριο γνώρισμα ποὺ θά πρέπει νὰ δια-
τηρεῖται εἶναι ἡ χρονικὴ ἀπόσταση καὶ ἡ ὑπερ-
φυσικὴ ἱερότητα ὄλου τοῦ χῶρου, ὥστε νὰ γίνῃ
δυνατὸ νὰ ποχωριστεῖ ἡ θεατὴς ἀπὸ τὴ σημερινὴ
του ὑπόσταση, ποὺ θά τοῦ ἐπέτρεπε νὰ κάμῃ
σκέψεις, συγκρίσεις καὶ ἀναζητήσεις στὴν πραγ-
ματικότητα.

Μὲ τίς προϋποθέσεις αὐτὲς θάταν δυνατὸ
μόνο ἀπὸ συγκροτήματα πολυάνθρωπα καὶ ἐξα-
σφαλισμένα ἀπὸ ὀλικὰ μέσα, καὶ σέποχες εἰδι-
κὲς, μόνο στοὺς ἀρχαίους χῶρους, νὰ δίνονται
δρισμένα ἔργα τῶν τραγικῶν μας, ὥστε ἡ ἀριμό-
δια ἐποχικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀντίληψη γιὰ τὰ
θεάματα τούτα, νὰ γίνῃ συνείδηση καὶ ψυχικὴ
ἐπαφή. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τούτῃ ἡ «Ὁρέστεια» ποὺ
δίδαξε ὁ κ. Ροντήρης εἶχε ἀρκετὰς προϋποθέσεις
νὰ ἐκπληρώσει τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ τῆς. Δὲν ἔχει
σημασία ἂν ἔλειπαν οἱ ἡθοιοὶ ποὺ θά πύκνω-
ναν τὴν ἀτμόσφαιρα μετὰ τὴν ζέση τοῦ ταλέντου
των. Γιατὶ σαυτὲς τίς προσφορὰς δὲν ὑπάρχουν
τὰ συνιθισμένα ὄρια τῶν θεατρικῶν παραστάσε-
ων, ἀλλὰ τὰ γενικὰ, τὰ καθολικὰ πλαίσια τοῦ
ἱεροῦ χῶρου. Ἡ κυρία Μαρίκα ἔδωσε τὴν εὐκαι-
ρία στοὺς νεώτερος νὰ τὴν ξανακούσουν. Στὸ
τρίτο μέρος «Εὐμενίδες» ἂν χωροῦν δὲν
στιγμὴ ἐπιγυρισμένες διακρίσεις, ἐρήκαμε καλλι-
τερὴν τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ μιὰ ἐσωτερικότερη κι-
νητοποίηση τῶν θεαινῶν τοῦ οἴκτου καὶ τῶν
τύψεων. Νομίζω πῶς καιρὸς εἶναι πιά νὰ καθιε-
ρῶσι τὸ ἐπίσημο Βασιλικὸ Θέατρο μιὰ ἐτήσια
ἐποχὴ ἀρχαίας τραγωδίας, συγκεντρώνοντας ἔ-
στω μόνο γιὰ τὴν τὴν περίοδο ὅλα τὰ δυναμικὰ
καὶ ἔμπειρα καὶ ποιητικὰ στοιχεῖα τοῦ θεάτρου
καὶ τοῦ λόγου, γιὰ τὴ δημιουργία αὐτῆς τῆς ἐλ-
ληνιστικῆς περιόδου, ὅπως προσπάθησε ὁ Σικε-
λιανὸς στοὺς Δελφοὺς καὶ ὁ Ρομανόλι στὶς Συ-
ρακοῦσες.

***

ΘΙΑΣΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗ: (Ἰντεάλ), Ἀν-
τώνιος καὶ Κλεοπάτρα, τοῦ
Σαίξπηρ.

Ἡ τραγωδία τοῦ Σαίξπηρ «Ἀντώνιος καὶ
Κλεοπάτρα» εἶναι ἕνα ἔργο ποὺ γράφτηκε στὴ
μεγάλῃ ὀριμότητα τοῦ μεγάλου δραματοῦργου,
ὅταν πιά ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴ σκηνικὴ οἰκονο-
μία καὶ γιὰ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ λέμε θέατρο καὶ ἄ-
φινε ἀχαλίνωτο τὸν ποιητικὸ λόγον μετὰ πολλοὺς
λυρισμοὺς νὰ κυριαρχήσει, μετὰ ἀλλεπάλληλες εἰ-
κόνας ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀποδοθοῦν ἀπὸ ὁ-
ποιαδήποτε σκηνή. Ἀκόμα στὴν τραγωδίαν τού-
τῃ ὁ Ἀντώνιος δὲν εἶναι ὁ δυνατὸς καὶ ἀρρενω-
πὸς Ρωμαῖος Καίσαρας ποὺ θάταν ἡ μόνῃ δικαι-
ολογία τῆς παραστάσεως μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς
συμμετοχῆς στὸ θίασον τῆς κυρίας Κατερίνας,
τοῦ Αἰμιλίου Βεάκη. Ποιοὶ λόγοι, λοιπὸν παρῶρ-
μησαν τὴ συμπαθῆ πρωταγωνίστρια νὰ συνω-
στήσει στὸν ἀκατάλληλον χῶρον τοῦ «Ἰντεάλ» τὸ
τρομερὸ αὐτὸ σκηνικὸ πέλαγος τῆς σαίξπηρειοῦ

μεγαλοφυίας; Δὲν νομίζω νὰ φαίνεται ὡς Καίσα-
ρας — ἐραστής, ὁ νεαρὸς συνεργάτης τῆς κ. Ἀ-
λεξανδράκης, ποὺ μόλις χτὲς ἀκόμα ἀπεφοίτη-
σε ἀπὸ τοὺς φροῦδικοὺς ἐρωμένους τῶν ἡμελε-
φρῶν σκηνηκῶν ἀποπειρῶν του. Τότε; Γιατὶ τό-
τε μετὰ τὴν ἀπεριστοχία κλονίζει τὴ σοβαρότητα
τῆς ἡ κ. Ἀνδρεάδῃ, ποὺ μπορούσε νὰ δημη-
ουργήσῃ μιὰν εὐκαιρία νὰ τὴν ἀπολαύσουμε ὡς
ἕνα ἔργο καὶ ἕνα ρόλον πλαισιωμένο ἀπὸ τὸ με-
γάλον μας Βεάκη; Εἶναι δυστυχῶς τόσο συνηθι-
σμένες οἱ ἐπιπολαιότητες καὶ οἱ ἀπομακρύνσεις
ἀπὸ τίς γνήσιες θεατρικὲς δημιουργίες τοὺς τε-
λευταίους καιροὺς, ὥστε νὰ ποζητοῦμε μετὰ μεγαλ-
τερη ἀσθητότητα τίς εὐθύνες ἀπὸ κείνους ποὺ
μποροῦσαν νὰ κάμουν τὸ μεγάλο χρέος τους καὶ
τὸ ἀπέφυγαν, θυσιάζοντας τὸν ἑαυτὸ τους, τοὺς
συνεργάτες τους, καὶ αὐτὸν τὸν Σαίξπηρ.

***

ΘΕΑΤΡΟΝ «ΡΕΞ» «Τὸ μικρὸ καλύβι».

Ἐνας... πρόλογος τοῦ «Θεάτρου Τέχνης»,
ποὺ θά παίξει ἐφέτος στὸ καλλίτερον χειμερινὸ
θέατρο τῆς Ἀθήνας, ἄρχισε μετὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ
Γιώργου Παπᾶ, μιὰ θεατρικὴ διασκευὴ, ποὺ ὁ-
σο καὶ ἂν ἔχει μερικὰς θεατρικὰς ἀρετὰς δὲν
μπορεῖ παρὰ νὰ προδιαθέτῃ ἄσχημα καὶ νὰ σκι-
άζει τὸ ρεπερτόριον ποὺ πρόκειται νὰ ἀκολου-
θῆσει.

Ἡ κυρία Μελίνα Μερκούρη, ὁ Γ. Παπᾶς
καὶ ὁ Λυκοῦργος Καλλέργης, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ
καινούργιον ἰψενικὸ τρίγωνον στὸ «ἐργάκι» αὐτὸ,
προσπάθησαν νὰ δώσουν κάποια ἀτμόσφαιρα στὴν
ἀπομονωμένη ἐκείνη γωνία τοῦ τόπου τῆς ἀπὸ
ναυάγιο σωτηρίας τους, ὅπου μένουν μόνοι, μα-
κριὰ ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἀλληλεγγύη τῆς
προστασίας τους καὶ ἀναπηροῦν ἄθροισμα καὶ ἔντο-
να τὰ ὅμα ἐνοστικὰ ἀποφασισμένα νὰ δημιουρ-
γήσουν αὐτοτέλεια καὶ ἀνεξαρτησία ζωῆς. Μὰ
τὸ ἀνθρώπινον τοῦτο στοιχεῖον πλαισιωμένο ἀπὸ
ρηχλὲς καὶ ἀπόλυτα τυποποιημένες θεατρικὲς καὶ
πνευματικὲς ἐπιδιώξεις, παραμένει ἕνα ἀσημαν-
το περιστατικὸν, συχνὰ ἀνούσιο, ἐντέλως πορνι-
κὸ, καὶ ἀποστερεῖ ἀπὸ τὴν ἴδια φύση τὴν ἀγρι-
άδα καὶ τὴ γνησιότητα τοῦ ἐνοστικτοῦ καὶ ἀπὸ
τὴ θεατρικὴ σκηνὴ τὴν ποίησιν καὶ τὴν καθαρὴν
δραματικὴν σύγκρουσιν. Μιὰ παράστασις μεταξὺ
καλοκαιρινῆς ψυχαγωγίας καὶ φθινοπωρινοῦ ρω-
μαντισμοῦ.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΣ

ΤΑ ΞΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ

Claudio Allori: Αἰώνια πρόσω-
πα (ποιήματα), ἔκδοσις Berben, Milano 1948. Ὁ
κ. Allori διάλεξε ἕνα σχεδὸν ἀσύχνηστο καὶ ἴσως
ἐπικίνδυνον δρόμον. Ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὰ μικρο-

πράγματα ποὺ τόσο ποιητὲς θεοποίησαν, καὶ τίς
ροπές τοῦ ποιητικοῦ συρμοῦ τῆς ἐποχῆς, προτί-
μησε νὰ ὑποταχθεῖ ὅσα ἐσωτερικὰ του νόμον.
Θέμα του, σκέψῃ του, ποιητικῆ του ἀγωνία, εἶ-
ναι ὁ Κόσμος. Ἀπὸ τὴν ἑναστὴν θέαν του κατα-
πλήσεται, ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς φύσεως πάσχει,
προσεύχεται στὴ μαθηματικὴν ἁρμονίαν τῆς. Ἡ
πρόδοσις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἔχει πολλοὺς
εὐρωπαϊκοὺς ποιητὲς ἀναστατώσει. Κι' ὁ Ἄλλορι
εἶναι ἕνας ἀπ' αὐτούς. Στὴν ποίησιν τῶν ἀλα-
μπουρνέζικων λόγων, ὁ ποιητὴς προβάλλει τὴ
θρησκευτικὴν του προσήλωσιν στὰ μεγαλειώδη ἐ-
ρωτήματα τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου, ἀναπτύ-
σσοντας τίς ἐμπνεύσεις του σὲ προϊστορικοὺς χῶ-
ρους, μετὰ συνείδησιν δαμασμένην ἀπὸ τὴν πείρα
τῆς ζωῆς καὶ τῆς γνώσεως. Αὐτὴ ἡ νεώτερη ἀγω-
νία τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, προτασσόμενη
στὸ χῶρον καὶ στὸ χρόνον, μετὰ τὴν λύρα τοῦ ποιη-
τῆ, πλάττει τὴν ἐργαστηριακὴν ἔρευναν τῆς ἐπιστή-
μης, εἶναι ἴσως μιὰ κατὰκτησις, ποὺ ποτὲ δὲν ὀ-
νειρεύτηκαν οἱ ποιητῆς. Μιὰ τέτοια ποίησις,
χρειάζεται ἐξαιρετικὰς δυνάμεις, δὲ φτάνει μόνο
ἢ εὐλιπρῆσιν καὶ ἡ γνώσιν. Γιατὶ ἀντίθετα, δὲν
κάνει ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαναλαβαίνει ἐκεῖνον, ποὺ
τόσον πιὸ εὐγλωττα ἐκφράζει ἕνα φυλλαράκι
χλόης. Ἄλλὰ ὁ κ. Ἄλλορι ἔχει ἀρκετὰς δυνά-
μεις, καὶ λυρικὰς πρὸ παντός ἱκανότητες.

Renato Rippon: Ὁ χρυσὸ τὰ ὄπυρ-
γος (φανταστικὸ διήγημα), ἔκδοσις «La Prora»
Milano 1949. Τὸ παιδικὸν βιβλίον δὲν εἶναι ἀπλὴ
δουλειά, ὅπως συχνὰ θεωρεῖται. Ὁ κ. Ρίππο, ἔ-
ρει νὰ διηγεῖται, νὰ θερμαίνει τὸ ἐνδιαφέρον
τοῦ παιδιοῦ μετὰ περιπέτειας, νὰ τὸ κεντρίζει μετὰ
ἡρώδους νὰ τὸ ἡλεκτρίζει μετὰ ἡθικὰ ἐπαθλα,
καὶ νὰ τοῦ χαρίζῃ τὴ νίκην καὶ τὴν εὐτυχίαν σὺν
ἐπιστέγασμα τῶν ἀγῶνων, ποὺ ἂν καὶ μεταφέ-
ρονται σὲ χῶρους φανταστικοῦς μετὰ δράκων,
στρίγγλους καὶ κακοτοπιὰς ἀντανάκλων ἄμεσα
στὸ στίβον τῆς ζωῆς. Ἡ ἀνεση μετὰ τὴν ὁποία ἀ-
φηγεῖται, τὰ πολυάριθμα χρώματα τοῦ μύθου
του, ἡ μουσικὴ τοῦ λόγου του, φτάνουν σχεδὸν
στὴ μαγείαν. Μιὰ λογοτεχνικὴ, θὰ μπορούσα νὰ
πῶ, ἀνάπτυξις ἐνὸς παραμυθιοῦ, ἀπὸ κείνα ποὺ
ἀκούσαμε στὴν ἡλικίαν ποὺ ἀκόμα εἴμαστε ντυ-
μένοι μετὰ ὄνειρον, καὶ ποὺ εἶναι σημαντικὴν προ-
σφορὰν στὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν τῆς χώρας, ποὺ
γέννησε ἕναν Πινόκιο.

Salvatore Anza: Π τ ῆ σ η χ ε λ ι δ ο -
ν ι ο ὦ. (ποιήματα) ἔκδοσις Gastaldi, Milano 1949.
Μὲ γλῶσσα ἀπλὴ καὶ ἀνθρώπινη, ποὺ ἀκόμα δὲν
ἔχει κόψει τὴ σύνδεσιν τῆς ἀπὸ τὰ τραγούδια
τοῦ λαοῦ, ὁ νέος ποιητὴς, τραγουδᾷ τὴν ἱστο-
ρίαν μιᾶς ἀγάπης. Ὁ ρωμαντικὸς τρόπος τῆς εἰ-
σαγωγῆς στὸ αἰσθηματικὸν αὐτὸ δράμα, θυμίζει
τίς «Ἐπιστολὰς τοῦ Γιάκοπο Ὀρτις» τοῦ Fo-
scolo, καὶ μαρτυρεῖ τὴ νεαρὴν ἡλικίαν τοῦ κ. Ἀν-
τζᾶ, ποὺ εἶναι προικισμένος μετὰ ἀκόμητην φαν-
τασίαν καὶ εὐαισθησίαν, μὰ, ποὺ πειραματιζόμενος
νὰ ἐκφράσει τὰ αἰσθηματὰ του, προσφεύγει καὶ ἀ-
ντιγράφει δασκάλους κρηπουκαλάρι, καὶ ἰδιαί-
τερα στὴν μετρικὴν καὶ στὴν ἐκφρασίαν, τὸ Guido
Gozzano, ἀπὸ τὸν ὁποῖον παίρνει γιὰ νὰ ἐπανα-

λάβει ακόμα και τα ποιητικά θέματα (Παύλος και Βιργιλία κτλ.) Κι όμως ο ποιητής αυτός, δεν έχω την παραμικρή αμφιβολία, θα δώσει σύντομα καλλίτερους καρπούς. Η ευφορία του δεν είναι συνηθισμένη, αν κι' η λυρική του δρμή ακόμα διασπείρεται σε πίδακες, ρυάκια και χείμαρους, δίχως προσανατολισμό μόνιμο, δίχως προπαντός π ρ ο σ ω π ι κ ή του κοίτη.

Mariano Rugo: Ν η σ ί τ ο υ χ ρ ό ν ο υ (ποιήματα) έκδοση «Girasole» Roma 1949. Ο τρισήλιος τούτος ποιητής, που το πρώτο του ποιητικό βιβλίο τύπωσε στα 1921, είναι δόκιμος κι' έμπειρος τεχνίτης του στίχου, προικισμένος με ευγένεια και φινέτσα. Ο κόσμος του αν και άμεσα άντλημένος απ' την καθημερινότητα, είναι αποστατημένος κι' άρωματισμένος από κάποια μελαγχολία και έκδηλώνεται διακριτικά, σχεδόν με διαταγμό πάνω στα λυρικά του πεντάγραμματα. Ψυχρή ώριμη, ιδιόσυγκρασία στερεωμένη, σιωπή ευγλωτή, στοχασμός έτοιμος για σαλπάρισμα. Ο κ Ρούγκο δεν αιφνιδιάζει, δεν επιδιώκει τη λάμψη και το δυνατό ήχο. Η φωνή του είναι σαν ψίθυρος: «Σκέφτομαι τη θέση σου — ξεχνώντας τη δική μου — κι' αναστενάζω. — Μά σου τρέχεις απ' τη μοίρα κυνηγημένη — κι η φωνή μου δεν μπορεί να σε σώσει. — τρέχεις σά βέλος — καλπάζοντας από έτος σε έτος — να φτάσεις γρήγορα στους βάλλους που σε περιμένουν». Αντιλαμβάνομαι την αίσθηση του άπειρου στο χρόνο και στο χώρο, μέσα σ' αυτή την πλακέτα, τον άκοιμητο πόθο του ποιητή να επικοινωνήσει με την αιώνια αλήθεια, μέσα από τους δρόμους της ανθρώπινης ζωής, της αγάπης, της νοσταλγίας της παιδικότητας. Η ήρεμη και σταθερή λύπη, ή δίχως έλπιδα αγάπη, ή επίγνωση του έπερχόμενου τέλους, ή δλοένα μέ την ηλικία σμικρινόμενη αντίσταση στον πόνο, δίνουν στον αρχιτεκτονικό αυτό ποιητή τα μέσα να ανεγείρει κομψά και καλλιγράμμα μικρά μνημεία: Χιονίζει περήφανα στους τόπους μου — και λαιμαργές θύελλες — σκεπάζουν τα σιωπηλά μάρμαρα — στα σπήλαια των όνειρών μου. — Έκεί που μηγνούνται στην καρδιά μου τέρασια καρφιά από σταλαχτίτες — και παγώνει εύθως κάθε μου δάκρι. — Μή με ζητήσεις αν μιιά λαχτάρα σαλέψει τις έλπίδες σου. — Απομάκρυνε απ' τη μνήμη σου — τις αρχαίες ημέρες — αυτή την έλεημοσύνη μιάς αγάπης — που δέ μου δίνει τη ζωή — και δέ μ' άφινει να πεθάνω.»

Gieuseppe Villaroel: Τ ρ α γ ο ύ δ ι α τ η ς ά γ ά π η ς (ποιήματα) Έκδοση «Ausionia» Siena 1948. Για τον ποιητή Βιλλαρόελ δέ μιλιώ πρώτη φορά. Κάμποσα τραγούδια του μετάφρασα απ' το τελευταίο του βιβλίο «Εισοδος στη νύχτα» και δημοσίεψα περίσι στο περιοδικό «Ποιητική Τέχνη». Στόν τόμο αυτό μέ τον παραπάνω τίτλο, που δ έκδοτικός οίκος «Ausionia» είχε την πρωτοβουλία να συγκεντρώσει όλα τα έρωτικά ποιήματα του ποιητή, σκόρπια κατά διάφορες εποχές σε βιβλία και περιοδικά, ο Β., το μω να πω, μάς προσφέρει τον πιο γυμνό και άληθινό έαυτό του. Φυσικά πολλά απ' τα ποιή-

ματα είναι παλαιού τύπου, ως και σονέτα, μά ή άρχαιότητα ύπόθεση της αγάπης είναι τόσο άγέραστη κι' επίκαιρη, που νάχει τη φοβερή δύναμη, όταν μάς προσφέρεται από γνήσιο τάλανο και τεχνίτη, να παραμερίζει κάθε είδους ποίηση. Αυτή ή άδρη και άφτιασίδωτη έκφραση αυτό τό κοφτό λιτό βιλλαροελιανό ύφος, ή αυτόματη σύνδεση του έσωτερικού μέ τον έξωτερικό κόσμο ή ταυτοποίηση ύποκειμένου και περιβάλλοντος, τό αστραφτερό χρώμα, δ νοσταλγικός ήχος, είναι δίχως άλλο δείγματα της μεσογειακής ψυχής, που πλέει στο φως και ζει και πεθαίνει τραγουδώντας σαν τό τζιτζίκι. Δεν έχωμε συναντήσει τόσο θερμά χρώματα παρά στόν ιταλικό νότο τόσο όμοιο μέ τό ισπανικό τοπίο, τόση θαθεία κι' άόρατη μουσική, κι' είναι αυτά τά πρωταρχικά πολύτιμα στοιχεία που έξασφάλισαν στό οικείο ποιητή έντονη και χαρακτηριστική άτομικότητα στην Ιταλική λογοτεχνία. Η έρωτική του ποίηση, απ' την όποια σύντομα θα δώσω μιιά μεταφρασμένη εικόνα, δέ μοιάζει μέ καμμιιά άλλη, ή γυναίκα σ' αυτήν, άπορροφάται σχεδόν απ' τη φύση, σε βαθμό που να την χάνεις απ' τά μάτια, και να νοιώθεις μονάχα τη ζέστα της και τό ρίγος της. Ο λυρισμός του κρατιέται ύψηλός, κι' δ μεσογειακός αίσθησιασμός του κρατιέται πάντα σε μιιά σφαίρα κλασσικής ώμορφιάς. Ανθρώπινος, στερεός και αύρός δ Β. τραγουδά τον έρωτα, όπως πολυ λίγοι έυρωπαίοι ποιητές.

Carlo Martini: Α λ λ ά ζ ε ι δ ή λ ν ε μ ο ς, (ποιήματα) έκδοση «Misura», Bergamo 1947. Μέ μιιά έσωτερική πειθαρχία άγρυπνη στη λυρική έκφραση και μορφή του, ο νέος ποιητής άποτολμά την έρμηνεύα της τραυματισμένης μεταπολεμικής ψυχής. Κάθε του ποιήμα περιζώνεται από έρημο, μιιά έρημο, όπου αντιλαλεί τό τραγούδι του και προξενεί δέος. Έχομε χάσει όλους τους φίλους, δοκιμάσει στα χέρια μας την παγρότητα των κρανίων τους, δέ βρίσκομαι τά ίχνη της επιστροφής στη γαλήνη, τά κοράκια κυνήγησαν την έλπίδα. Η μόνη αύγή που μπορεί να ροδίσει από μέσα μας, απ' τις παρυφές της πίστης, και να ζεστάνει τη δίχως προηγούμενο ανθρώπινη μοναξιά, άποκοιμίζοντας τό θάνατο που κατοικεί μέσα του. Που πήγε τόση νεότητα; Πότε άνησε και δεν την αντίληφθήκαμε; Αυτό λοιπόν ήταν όλο; «Αυπήσου, Κύριε τις ύπόλοιπες μέρες μας — πλήθυνε ξανά την ήσυχη χλόη στα οκαλοπάτια μας — κάμε τις ανοίξεις ν' άνανεώνουν τις γιρλάντες στους τάφους των σμυμθητών μας — διώξε απ' τη μνήμη μας το Κάλν τό τρομερό πρόσωπο — κι' άς έρθου πάλι τά διάφανα πρωινά — δεμένα μέ θαλαρά — τόσα — στη ρημαγμένη μας πατρίδα, τη γή».

Ο κ. Μαρτίνι έχει σπουδάσει στη σχολή του γαλλικού συμβολισμού και στό άνανεωμένο του παράρτημα τον Ιταλικό έρμητισμό, όμως φαίνεται νάχει άποφοιτήσει κάπως άνεξάρτητος. Στην προσωπική του προσπάθεια να επιτύχει ισχνή και διάφανη έκφραση, φτάνει στό άποτέλεσμα που φτάνουν σήμερα όλοι έκείνοι που άποστρέφονται τό συμβολισμό όχι όμως και τά

δώρα του. Την πείρα του αυτή διοχετεύει σε παρθενική κοίτη, δημιουργώντας τό καινούργιο — και πολύχρωμο μουσικό βέλγητρο, που κι' δ δικός μας δ Συναισθηματισμός επιδιώκει. Έκτός απ' τά φυσικά του χαρίσματα, την εθαισθησία και την πειστική φωνή, δ κ. Μ. διαθέτει κι' έπίκτητα δώρα. Την καλλιέπεια, τον άσκημένο, πέρα απ' τον άόρατο κόσμο, στοχασμό και τη γαλήνη του όδοιπόρου, που αν δεν έφτασε, ξαποσταίνει μεσοδρομίες, βέβαιος και για τό ύπόλοιπο της πορείας του, θλιμένος για τότο και στό κατακόρυφο της χαράς του: «Στό φως τό χρυσό μέσα οι πέτρες των αρχαίων ναών σαν ξανθό μέλι — παίζουν φλογέρες βοσκοί άλλης έποχής — από κατακλυσμούς παραμυθένιους — αληθινά κοχύλια άράζουν — κι' έρχονται χελιδόνια από άλλα ρόδα — ή χλόη ξαναγεννιέται στις πέτρινες κυφέλλες — σου μου χαμογελάς — θροούνε τά μαλιά σου από φρέσκο φως — κι' έγω μέ λύπη αιφνιδια σε κοιτώ — σάμπως πρώτη φορά, θνητή πώς είσαι να μαθαίνω».

Antonio Tagliagarne: Σ τ ά τ ο π ε ι α τ η ς γ λ υ κ ε ι α ς ά φ ε ς τ η ρ ί α ς (ποιήματα) έκδοση Gastaldi Milano 1949. Πυκνή άπαισιοδοξία περιβάλλει τόραμα του Ταλιακάρνε, σαν βαρύ παραπέτασμα, που σάίζεται ώστόσο από αιχμηρές λάμψεις, μόνο και μόνο, για να διασταλή από την ύποκειμενική του ύπόσταση σ' έναν κόσμο άχρονομέρητο και άχανή. Τό πρόσωπό του προβάλλεται συνεχώς μέσα από μιιά άβυσσο, σαν ένα πελώριο και όδυνηρό έρωτηματικό και ή λυρική του φωνή μάς άπευθύνεται σχεδόν όπνοδατικά μέσα από άναμνήσεις μακρυνές και άμυθές. Έχει φαριστική παρουσία αυτός δ ποιητής, δ έλλειπτικός και κομένος άπότομα λόγος του, όπνοσεϊ την άγωνιώδη ψυχή του, που δεν την δροσίζει παρά τό δάκρι.

Ο σκελετός των λακωνικών τραγουδιών του, θυμίζει οικιοχαρή έντομα, που τρομάζουν τό φως. Τά λουλούδια, τό φως λείπουν απ' τό βιβλίο του ή αναφέρονται μονάχα σαν άδοκίματα είδη μοναχία. Ποιητής άναθρεμένος στό λεοπαρντικό κλίμα, δηλαδή άνάμεσα από ένα είδυλλιακό και τιτανικό πεσοισισμό που στό ανθρώπινο βάθος του υπάρχει πάντα τό κοσμικό συναίσθημα, κι' ή άπαρηγόρητη θλίψη. Μεταφράζω έπτάστιχο του ποιητή, που τό τιτλοφορεί: «Άχ, έκείνη ή νύχτα σου!», και άπευθύνεται στη μητέρα του: «Και πάλι έπιστρέφει — μέ της αύγής τό ρίγος — φριχτός δ έπιόλιτης — άχ μάνα έκείνη ή νύχτα σου — απ' άφορμή της είμαι δώ — πλάνητας κι' άπελπισμένος! Άκούστε σ' ένα άλλο την εκ γενετής τραυματισμένη του φωνή: «Έγω θα περάσω — σαν άνδρας που εξέτισε — τά ισόδια δεσμά του — κι' άς είμαι νέος. — Έέρω πώς περιμένει στό βάθος της λεωφόρου — δ λάκκος — μά έγω στην πίπα μου — θα τον καπνίσω τό στεγνό καπνό — των έποχών των πράσινων, όσόντο — και τό κερασένιο της τό ξύλο». Κι' ακόμα άς άκουστεί δ ποιητής και στην έπιγραμματική του «έξοδο», που μεταφράζω μέ φόβο μήπως λιώσει τάρωμα της στα δάχτυλά μου: «Έτσι θα βγώ — καθώς ή νύχτα

θαίναει — όταν ή αύγή προβάλλει. — Άπλά θα ξανακλείσω αυτή την πόρτα — που άνοιξε ή μητέρα μου — άθόρυβα — κανείς δεν θα μ' άκούσει».

ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

— Στο γαλλόφωνο L'HELLENISME CONTEMPORAIN (Ματού—Ίουίσου), συνέχεια της Ιστορικής μελέτης του Διον. Ζακυνθινού για τους θεσμούς του μεσαιωνικού δεσποτάτου του Μωρέως, συνέχεια του Ελληνικού Σπιτιού απ' την Άγγελική Χατζημυχάλη, μέ πλούσιες φωτογραφίες και εικόνες από την ίδια, ποίημα του Κούλη Άλέπη, διήγημα (οι Μέθοους) του συνεργάτη μας Άλκ. Γιαννόπουλου, άλλη συνέχεια της μελέτης για τά Έλληνικά Σχολεία στη Ρουμανία μέχρι τά 1821, του Δ. Οικονομίδη, μιιά έντύπωση απ' τό Αίγαίο του Άντρέα Καραντώνη, διάφορα χρονικά επίκαιρα, βιβλιοκρισίες άνάμεσα στις οποίες μιιά για τά «Παραμύθια του Έπνοβάτη» του Νίκου Παππά, απ' τό Γιάννη Χατζίνη.

— Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ άφιερώνει ένα πλούσια εικονογραφημένο και πληροφοριακό τεύχος για τό Βιζυηνό, μέ πολλές και έγκυρες συνεργασίες. Είναι ένθαρρητικά και παρήγορα, τέτοια πνευματικά μνημόσυνα για μορφές που έδωσαν στην ποίησή μας μιιά σπάνια γούση, κι' άψησαν στη σύντομη Ιστορία των Νεολητικών Γραμμάτων ζωηρή τη μνήμη ενός ήθικοού άναστήματος. Πριν δυό χρόνια, δ μεγάλος μας έθνικός ποιητής Άγγελος Σικελιανός, και δέν μπορούμε να μη τον θυμηθούμε, σάλεψε απ' τον αίωνιο ύπνο τον τον τραγικό συνάδελφο Βιζυηνό, μη μιιά Ιστορική, αλήθεια διάλεξη, πούδωσε στο Γαλλικό Ίνστιτούτο της Άθήνας.

— Κι' ή ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ άφιερώνει τό τεύχος της 1ης Οκτωβρίου σε τρεις άλλες μορφές: Τό Δροσίνη για τά ένενηντα χρόνια από τη γέννησή του, τον Ψυχάρη για τά είκοσι ύστερα απ' τό θάνατό του και τον άμερικάνο ποιητή Έντγαρ Πόε για τά εκατό από τό θάνατό του. Παρά την ουσιαστική άπόσταση που μεσολαβεί άνάμεσα στις τρεις αυτές μορφές, ή Δυση του περιόδικού επέτυχε να συγκεντρώσει όλικό μέ άρκετό ένδιαφέρον απ' τη ζωή και τό έργο τους, και να τό κομήσει μέ άνέκδοτες φωτογραφίες, ξυλογραφίες κλπ.

— Στο τεύχος του Σεπτεμβρίου του περιόδικου JOURNAL DES POETES των Βρυξελλών που διανύει άπρόσκοπα τό δέκατο ένατο έτος της ζωής του, μέ διευθυντή τό βέλγο ποιητή

και ζωγράφο Pierre-Louis Flouquet, έκλεκτες μελέτες για την αρχαία ποίηση, την αρχαία ινδική, την παλιά φλαμανδική απ' τον Henri Cornelius, ποιήματα του αμερικάνου Roulal Murdoch μεταφρασμένα απ' το γνωστό ποιητή Αντρέ Σπίρ, ένα πορτραίτο του βέλγου ποιητή Luc Bérimont απ' το Ζακ Ρομπισόν, γράμματα απ' την άλληλογραφία του Κήτς, απάντησεις γνωστών ευρωπαϊκών ποιητών στο ερώτημα: «τί είναι ποίηση;» κι' ακόμα μια πολύ πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξη του Louis Dubrau με τον ποιητή και νέο θεωρητικό της ποίησης Pier Emmanuel. Το τεύχος στολίζεται από ένα σχέδιο του Φλουκέ «Ο καρκίνος», απόσπασμα από τη ζωγραφική του σύνθεση «Ο Ζωδιακός Κύκλος».

— Στο διμηνιαίο εξατοπηνησιαίο ιταλικό περιοδικό ANTEPRIMA που μας έστειλε ο ποιητής Claudio Allori από τη Νεάπολη, συνεργασίες για ιστορικά, αρχαιολογικά, καλλιτεχνικά, λογοτεχνικά ελληνικά θέματα από τους αρμόδιους του Γραφείου Τύπου της Έλληνικής Προεδρίας στη Ρώμη, με αρκετή ενημερότητα γραμμένα.

— Στις PAGINE NUOVE της Ρώμης, τεύχος Αύγουστου, ανοιχτή επιστολή των ποιητών Aldo Capasso, Lionello Fiumi, Eldipio Jenco, κ.ά. σ' όλους τους ιταλούς ποιητές, για το ρεαλισμό στην ποίηση, όπου εκθέτονται νέες απόψεις και δείχνεται θαρραλέα ο δρόμος που θα ρίξει μια γέφυρα ανάμεσα στον μεταπολεμικό άνθρωπο και τον ποιητή, και θα φέρει το λυρισμό στην κοινωνική ύλη. μ' έναν τρόπο καθαρά ποιητικό μα καταληπτό και στον κοινό άνθρωπο. Στο ίδιο τεύχος, έκλεκτα ποιήματα των C. O. Cocchetti, και Claudio Allori, ακόμα πυκνή ανθολογία νέων ποιητών, μελέτες για την αργεντινή και βουλγαρική ποίηση, (ή δεύτερη πολύ ενδιαφέρουσα απ' τον Enrico Damiani), άρθρο για το εξισταναιαλιστικό θέατρο. απ' τον C. Savonarola, άλλο για τον Άνρ Μπαρμπύς ως ποιητή και ως αγωνιστή, ή επιστημονική μελέτη του M. Viscardint «Πέρα από τον Άνσταίν», πλούσιες βιβλιοκρισίες, ρομπρίκες κτλ.

— Στο πολυτελέστατο θεατρικό περιοδικό του Μιλάνου SIPARIO (Αύγουστου-Σεπτεμβρίου) τεύχος αφιερωμένο ειδικά στο ιταλικό θέατρο, εκτός από τρία δράματα, το «Αγώνας μέχρι την αυγή», του Ugo Betti, το «Αξήμερωτη νύχτα Μήδειας», του Corrado Alvaro, και το «Κάμιλλα ή άθωα», του V. Montempelli, ένα πανοραμικό άρθρο για το ιταλικό θέατρο, από τον Renato Simoni, πλαισιωμένο από εκατό και πλέον φωτογραφίες των ήθοποιών της γειτονικής χώρας, από τους παλαίμαχους μέχρι τους σημερινούς, ένα δεύτερο άρθρο του Silvio D' Amico, στο οποίο ο γνωστός κριτικός συγκρίνει το πρώτο ιταλικό μεταπολεμικό θέατρο με το δεύτερο. δηλαδή το σημερινό, συνδεδεμένα και τα δυο από την ίδια αγωνιώδη αποπλάνηση, ακόμα μια έγκυκλοπαίδεια των θεατρικών

ιταλών κριτικών με βιογραφικά κτλ., έκτακτα άρθρα για την ιταλική σκηνοθεσία με σπάνιες φωτογραφίες και πλήθος άλλες θεατρικές εικονογραφημένες επικαιρότητες. Το περιοδικό αυτό των 120 σελίδων, το δίνει εξωφύλλο με μια έξοχη σκηνογραφία του Ντέ Κίρικο. Διευθυντής του ο Ivo Chiesa.

— Στη FIERA LETTERARIA (τελευταίο τεύχος), ανάμεσα στα πολύ ενδιαφέροντα κείμενα, δλοσέλιδη και εικονογραφημένα ανταπόκριση απ' το Παρίσι, του Roberto Debora, για τη θρησκευτική πρεμιέρα του πρόσφατου θεατρικού έργου του Ugo Betti «Αγώνας μέχρι την αυγή», με περιλήψη της κριτικής του παριναίου τύπου με φωτογραφίες του συγγραφέα και της γαλλικής έρμηνείας του έργου, πάνω στην παριναία σκηνή. Ακόμα σημειώνουμε την αισθητική μελέτη του Piero Bogognari για το Ριδιέρ καθώς και τα σχέδια του ζωγράφου Arnoldo Ciarrocchi.

Ε Ι Δ Η Σ Ε Ι Σ

— Μια εξαίρετη κι' ενδιαφέρουσα Ανθολογία γαλλικών ποιημάτων, που πολύ αναμενόταν, κυκλοφόρησε στο Παρίσι. Ανθολόγος της είναι ο André Gide, (Βραβείο Νόμπελ 1947). Αφορμή του έσπρωξε το διάσημο γάλλο συγγραφέα ν' ασχοληθί με μια τόσο κουραστική εργασία, είναι το πως πριν λίγο καιρό στην Άγγλία του είχαν απευθύνει την εξής ερώτηση: «Γιατί κύριε Ζίντ, στη Γαλλία δεν υπάρχει ποίηση;»

Είναι γνωστό πως στο εξωτερικό ή γαλλική ποίηση θεωρείται ρητορική, και στερημένη μουσικότητας. Αυτή την εντύπωση θέλησε να εξαλείψει ο επιφανής γάλλος λογοτέχνης, συγκεντρώνοντας σε οκτακόσιες σελίδες ποιήματα της απόλυτης έκλογής του μέσα στα όποια είναι και πολλά άγνωστων γάλλων ποιητών. Είναι γι' αυτό που οι γαλλικοί και ξένοι λογοτεχνικοί κύκλοι περίμεναν με άυπομονησία εδλογη την Ανθολογία του Ζίντ.

— Στην Τσεχοσλοβακία και συγκεκριμένα στη νότιο Μοραβία, ήρθαν στο φως ύστερα από ανασκαφές, σπουδαιότατα βυζαντινά μνημεία του ένατου Μ. Χ. αιώνα, εκκλησίες, τάφοι κλπ. Τα εθρήματα αυτά θεωρούνται τ' αρχαιότερα λιθινα κτίσματα στην περιοχή εκείνη του Δούναβη, όπου με τους έλληνες μοναχούς Κύριλλο και Μεθόδιο είχε φθάσει ως εκεί ο Χριστιανισμός τον 8ο αιώνα.

— Πέθανε στο Παρίσι ο διευθυντής των «Nouvelles Litteraires» Φρεντερίκ Λεφέβρ σε ηλικία εξήντα χρόνων. Ως γνωστό ο διαπρεπής αυτός αισθητικός και κριτικός ήταν βοσκός και

από τα γαλλικά λειβάδια ξεκίνησε έφηβος κι' έφτασε στο Παρίσι με τη δίψα της μάθησης. Γρήγορα έγινε γνωστός με τις περιφημες συνεντεύξεις που πήρε απ' το Μπερξόν και το Βαλερύ. Απ' τα κυριώτερα έργα του, είναι ένας τόμος αισθητικής με τίτλο «Τα παιδιά της κόκκινης οξιάς» και το αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα «Σαρφών ο μάγος». Τελευταία είχε κυκλοφορήσει στηριγμένο κι' αυτό σε αυτοβιογραφική βάση, το τελευταίο του έργο «Οι φίλοι μου και τα βιβλία μου» που τόγραψε τον καιρό της γερμανικής κατοχής 41—42 στο όρεινο χωριό Νοβέρ, όπου είχαν σχηματιστεί οι πρώτες ομάδες της γαλλικής αντίστασης. Το βιβλίο, όπως μαθαίνουμε είναι αφιερωμένο στο πνεύμα και στη φιλία: «Δεν έχω εγώ φίλους νεκρούς, γράφει ο Λεφέβρ, αυτοί θού πέθαναν εξακολουθού να ζούν».

— Το γνωστό Βραβείο San Pellegrino για την ιταλική ποίηση 1949 με έπαθλο 200 χιλ. λιρέτες, δόθηκε φέτος, και με χαρά το αναγγέλλουμε, στο θερμό φίλο των «Νέων Ρυθμών» ποιητή Pier Luigi Mariani. Έν' άλλο εξ' άλλου ποιητικό βραβείο της ιταλικής πόλεως του Πεζάρο με το ίδιο χρηματικό ποσό, δόθηκε στο διακεκριμένο ιταλό ποιητή και συνεργάτη μας Lionello Fiumi.

— Ο γερμανός Albrecht Haushofer, που αναφέρεται στο δημοσιευμένο ποίημα για το Λόρκα του βέλγου ποιητή Luc Berimont και στο πρωτοσέλιδο του Νίκου Παππά, είναι σήμερα διάσημος στη Γερμανία απ' τη μοναδική λυρική συλλογή που άφησε, τα «Σονέττα της φυλακής του Μοαμπί». Ο Χάουσοφερ χτυπήθηκε με μια σφαίρα στον τράχηλο απ' τα Ές Ές το βράδι της 23' Απριλίου 1945 στην έξοχη της Γκεσταπό στο Βερολίνο. Ο αδελφός του, ύστερα από λίγες μέρες και σάν μπήκαν στη γερμανική πρωτεύουσα τα ρωσικά στρατεύματα, τον βρήκε έτσι όπως τον είχαν δολοφονήσει, με το δεξί χέρι μέσα στην έσωτερική τσέπη του σακακιού του, να σφίγγει τα χειρόγραφα των ποιημάτων του. Ο Χάουσοφερ είχε συλληφθεί γιατί ήταν γραμμένος σε μια αντιχιτλερική ομάδα.

— Ο Mark Van Doren που αναφέρεται στο ποίημα του Νίκου Παππά με τον τίτλο «Για μια ομάδα αμερικάνων ποιητών», είναι ένας απ' τους νεότερους ποιητές της Αμερικής και φημισμένος κριτικός, που εκφράστηκε μ' ένθουσιισμό για τα ποιήματα του Παππά που περιλαμβάνονται στην Ανθολογία της κυρίας Ντάλβιν. Ο Roulal Murdoch που επίσης αναφέρεται στο ίδιο ποίημα, είναι ένας άλλος νέος αμερικάνος ποιητής, απ' την ομάδα των τολμηρών κι' ούμανιστών ποιητών, οι σχετικοί δε τίτλοι του κ. Παππά αναφέρονται σ' ένα ποίημά του νεώτατο με τον τίτλο: «Οί ταίταδοι», που μέναν άγριο ποιητικό ρεαλισμό παρουσιάζει γυμνή την ανθρώπινη σεμνοτυφία, ν' αντιμετωπίζεται με την άπροσχημάτιστη λευτεριά της ζωής.

— Στις 15 Σεπτεμβρίου στο «Théâtre des

Noctambules» του Παρισιού πρωτοπαίχτηκε μ' επιτυχία και με δρόφωνη εμνενη κριτική του παριναίου τύπου, ή νέα δραματική δημιουργία του κορυφαίου ιταλού συγγραφέα και ποιητή Ugo Betti «Αγώνας μέχρι την αυγή», κατά μετάφραση του Κλωντέλ Κλαβέλ, με γαλλικό τίτλο «Δίχως έρωτα». Με την ευκαιρία ως ειπωθή, ότι ο Betti θεωρείται σήμερα ο πιο καινοτόμος εκπρόσωπος της ιταλικής δραματουργίας, και ο μόνος που προσεκτίνει την παραντελική παράδοση σε σκοτεινότερους ένδοψυχικούς χώρους. Ο Μπέτι ξεκίνησε ποιητής και με την πρώτη του εμφάνιση κατάκτησε την ύψηλότερη κορυφή του σύγχρονου ιταλικού Παρνασσού. Απο είκοσι χρόνια αγωνίζεται να δώσει στην Ιταλία ένα θέατρο ποίησης με αυστηρές αξιώσεις. Τα έργα του κωμωδίες και δράματα είναι πολυάριθμα, σύντομα δε θα γνωρίσει το ελληνικό κοινό, ένα τόσο σπουδαίο θεατρικό συγγραφέα.

— Ο νέος ποιητής Κώστας Αβραμόπουλος γνωστός για τη λυρική του εδαισθησία και τις μεταφράσεις του απ' τα γαλλικά, ιδιαίτερα των ποιημάτων του Μπωντλαίρ, μετέφρασε μια σημαντική σειρά στα γαλλικά, ποιημάτων του Νίκου Παππά, ανάμεσα στα όποια και το συνθετικό ποίημα «Η Πατρίδα μου», που περιλαμβάνεται στα «Παραμύθια του Υπνοβάτη». Η έκλογη τούτη των μεταφρασμένων ποιημάτων του Παππά, με μια έκτενη μελέτη του κ. Αβραμοπούλου για το ποίημα «Η Πατρίδα μου», θα κυκλοφορήσει σε τόμο στην Εθρώπη λίαν προσεχώς. Έν τή μεταξύ δείγματα της μεταφραστικής εργασίας του κ. Αβραμοπούλου θα τυπωθούν σε διάφορα περιοδικά του εξωτερικού.

— Επίσης «Η Πατρίδα μου» του Ν. Παππά και «Η Λιθική θάλασσα» του Γιάννη Σφακιανάκη, μεταφράζονται στα ιταλικά από τη δεσποινίδα Άλίκη Μπούμη, που έζησε δέκα πάντα χρόνια στην Ιταλία, γνώρισε τη λογοτεχνία της και δείχνει εξαιρετική κατανόηση στη μοντέρνα λυρική ποίηση. Οι μεταφράσεις της δος Μπούμη, αφήνουν ζωηρότατη εντύπωση για το χειρισμό της γλώσσας και την προσεκτική μεταφορά του ύφους και του χρώματος της ελληνικής ποιήσεως στα ιταλικά.

— Στον «Περιοδικό Τύπο» αναγγέλλεται ή δημοσίευση ανοιχτής επιστολής αντιπροσωπευτικών ποιητών της Ιταλίας για τον ρεαλισμό στην ποίηση και γενικώτερα για το νέο ούμανισμό και την έκταση των στοιχείων στην ποίηση σήμερα. Για τη μεγαλύτερη σημασία που έχει ή επίσημη εμφάνιση σημαντικών αντιπροσώπων του λυρισμού στην καθοδήγηση των νεωτέρων γενικώς, διεξάγονται από καιρό συζητήσεις με πολλούς ευρωπαίους ποιητές για την έκδοση κοινού μανιφέστου για τη λυρική ποίηση του καιρού μας, που θα υπογραφεί από ποιητές κάθε χώρας, περιλαμβανομένης πάντα της Ελλάδος και αφού θα δημοσιευθεί ταυτόχρονα στην Αθήνα—Ρώμη—Παρίσι—Βρυξέλλες.

—Στη Ρώμη, ο ακόλουθος της 'Αργεντινής Πρεσβείας για τα πνευματικά ζητήματα, José Luis Munoz Azpiri, μπροστά σ' ένα πυκνότατο και εκλεκτό ακροατήριο, διάβασε ένα βαθύ και εμπειριστατωμένο δοκίμιο του για την 'Αργεντινή ποίηση. 'Απαγγέλλθηκαν ποιήματα πολλών 'Αργεντινών ποιητών, σχεδόν άγνωστων, που ήταν κυριολεκτικά μια αποκάλυψη. Δέ θάταν ίσως ένα παράδειγμα αξιο να το μιμηθούν και άλλες Πρεσβείες στις διάφορες χώρες;

—Στη Γαλλική 'Ακαδημία της Ρώμης, συνεθρίασε ο Διεθνής Σύνδεσμος Ποιήσεως με την καθοδήγηση της προέδρου του, ποιήτριας Edvige Pesce Corini. Γίνηκαν διμιλίες για το θέατρο του Πάολ Κλωντέλ, και διαβάστηκαν διάφορα ποιήματα του Βερλαίν, του Κοκτώ, του Κλωντέλ πλπ.

—Στις 3 'Οκτ. απ' το Ραδιοφωνικό Σταθμό 'Αθηνών δόθηκαν σκηνές από τον «Φάουστ» με ραδιοσκηνοθεσία και εισήγηση του Πέλου Κατσέλη και με σύμπραξη των καλλιτεχνών της «Δαμασκηνής Σκηνης», 'Αλέκας Κατσέλης, Ν. Παρασκευά, Θάνου Κωτσόπουλου, 'Αννας Ραφτοπούλου και Μπέλλας Σουφτ.

—'Ο κ. 'Αβραμόπουλος που αναφέρουμε πιο πάνω για τις μεταφράσεις των 'Ελλήνων ποιητών στα Γαλλικά, μαζί με τη γνωστή νέα ποιήτρια κυρία Γιάννα Χριστοφί άποφάσισαν την έτοιμασία 'Ανθολογίας, μεταφέροντας απ' τη προχωρημένη μας ποίηση χαρακτηριστικά κείμενα στη Γαλλική γλώσσα. Κι' έδωσαν αρχισαν οι σχετικές προσπάθειες μ' ενδιαφέρουσα απόδοση. Στην 'Ανθολογία τούτη περιλαμβάνονται οι ποιητές Ρίτα Μπούμη, Γιάννης Ρίτσος, Νίκος Παππάς, Γιάννης Σφακιανάκης, Μηνάς Δημάκης, Μελισσάνθη, Π. Πρεβελάκης, Νικ. Βρετάνκος και μερικοί άλλοι που ακολουθούν αληθινά καινούργια αίσθηση στην ποίησή μας.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. Θ. Α.—Και έμεις σας ευχαριστούμε για τα θερμά σας λόγια και για την κατανόηση που δείχνετε για το κίνημα του Συναισθηματισμού. Αυτό φαίνεται και από τα ποιήματά σας που βρίσκονται πολύ κοντά στις απόψεις μας για την Τέχνη. Κρατάμε τις «Τρεις 'Ιστορίες» και θά τις δημοσιεύουμε μόλις μάς δοθεί ευκαιρία

Β. Γ. ο υ ρ.—Δέ θά είταν δυνατό να σας γνωρίσουμε από κοντά; Δέν σας τό κρύβουμε πώς τά ποιήματα που μάς στείλατε μάς κινούν τό ενδιαφέρον άν και είναι φανερή ή έλλοιτική τους επίδραση.

Τ. Μ ω ρ.—'Οι Φτερούγες» και ή «'Θύμηση» ά-

δυνατίζουν στον τόνο και στην έκφραση. Περιμένουμε κάτι άλλο, γιατί είμαστε βέβαιοι πώς έχετε στίχους σαν εκείνους που σας δημοσιεύσαμε.

Θ. Β. Α ι τ.—Πήραμε και τό πεζό και τούς στίχους και σας ευχαριστούμε. Τά κρατούμε και τά δυό άν και ή προτίμησή μας είναι φυσικά στό πεζό.

Τ. Χ α τ ζ.—'Υπάρχει λυρική ουσία στους στίχους σας και μία δραση από πρώτο χέρι μέσα σ' ένα χώρο έλληνικό. Έχετε έννοήσει σε ποιά έκφραση ζητάει τό συναισθηματικό νά δώσει την όμιλιά του. Συχνά τό γραφικό στοιχείο δέν διακοσμεί μονάχα αλλά συνδυάζεται οργανικά με την έσωτερική ψυχική δόνηση του στίχου. Τά κρατάμε και θά δημοσιεύουμε από τό «'Ημερολόγιο του μικρού φεγγαριού».

Η λ. Χ α ρ.—'Υπάρχουν φωνές σ' αυτό τό μεγάλο ποίημα αλλά πνίγονται μέσ' στό παράσιτα της ρητορικής έκφρασης, έτσι χάνεται και ή ευαισθησία σας μέσα σ' ένα λεκτικό θόρυβο. Περιμένουμε κάτι άλλο.

Φ. Γ α λ.—Πέφτετε και σείς στό λάθος όταν θέλετε να παραλληλίσετε τό συναισθηματισμό με τις άλλες σχολές και μάλιστα όταν τον βάζετε στην ύπηρεσία του ρεαλισμού.

'Ο συναισθηματισμός παίρνει φυσικά ρεαλιστική στάση απέναντι στη φύση και στη ζωή, αντίθετα από τον παλιό σαντιμανταλισμό που είταν ρομαντικός και άκρατα υποκειμενικός, όμως δέν είναι ρεαλισμός με την κλασική του έννοια. Είναι κάτι άλλο που φυσικά δέν είναι δυνατό να εξηγηθεί απ' έδω. Τά άρθρα και οι μελέτες που έχουν γραφεί από τούς συνεργάτες μας κατατοπίζουν αρκετά πάνω σ' αυτό τό θέμα. 'Όσο για τη φιλοσοφία και την πολιτική, που όπως λέτε πρέπει να πάρει θέση γι' αυτές ο συναισθηματισμός, δέν χρειάζεται να σας εξηγήσουμε αφού σείς ο ίδιος μάς προλαμβάνετε με τη φράση σας: «'Η Τέχνη δέν κάνει φιλοσοφία. Κάνει όμως κάτι άλλο, που άποτελεί τό βαθύτερο σκοπό της και την πρωτογενή ανάγκη που τη γέννησε: αίσθητική μετουσίωση της φιλοσοφίας». Και λέγοντας φιλοσοφία, έννοούμε εκείνη της ζωής κλπ». Οι μεταφράσεις σας αρκετά καλές ίσως μάς δοθεί ευκαιρία να παρουσιάσουμε εκείνες που θά κρίνουμε κατάλληλες.

Β. Β α φ.—Νά είστε βέβαιοι πώς στην άπάντησή μας δέν υπάρχει «κανένα άλλο έλατήριο». Λέμε τά σύκα σύκα και τη σκάφη σκάφη. Αυτό άλλωστε φαίνεται από την στοργή και τό ενδιαφέρον μας στους νέους. 'Απορείτε για τη φράση μας «τό όλικό των λέξεων κ.τ.λ.». Ένας «γραμματικός» ή ένας χημικός θά έννοούσε αυτό που λέτε δηλ. τό γράμμα, τό συστατικό στοιχείο. Ένας ποιητής όμως όταν λέει όλικό των λέξεων έννοεί πώς στους στίχους που μάς στείλατε υπήρχε ένα λεκτικό όλικό που δέν είχε μετουσιωθεί σε ποιητική εικόνα και σε μορφή. Και σας είπαμε πώς θά μπορούσε να επιτευχθεί αυτό. Μήν έρμηνεύετε κατά λέξη την άπάντησή μας. Φωτιά και κατεργασία για την τέχνη είναι όροι που έχουν τό δικό τους νόημα.

«N P»

Τόν Δεκέμβριο

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

ΧΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΟΙΚΟ Α. ΜΑΥΡΙΔΗ

'Ο Νότος, χόμα, νερό, άέρας, και οι ψυχές των ανθρώπων πλασμένες από τη ζεστή του ύλη: ο Χρήστος, ή 'Αννα, ο Σταμάτης, ή Ειρήνη, ο φοβερός Κωσταντής, και ή άγγελική 'Αγλαΐα.

'Ενας πίνακας συνθεμένος από φωτιά, θύελλα, πρωτόγονο άνεμο και ποίηση.

«...Και ή θάλασσα! Τι πλατιά που είταν ή θάλασσα. Στο νοτιά την έκοβαν τά βουνά, φάλαγγες τά σύννεφα να χρεμετίζουν σαν άφηνιασμένα άλογα...»

Αφαιρέσει την κερμίδα
της διότι είναι ομοίωσις
της αρχής της
... της παλαιάς
... της Αμερικής

TIMATAI ΔΡΧ. 3.000